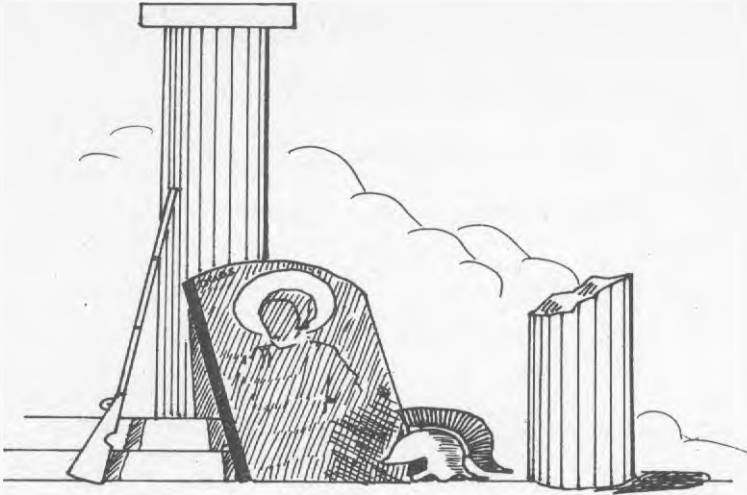

ΒΟΙΩΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ & ΤΕΧΝΗΣ

Βοιωτικά Χρονικά

Η σκέψη ότι, στην Βοιωτική γή, υπάρχουν αρκετοί νέοι που αναζητούν στέγη για να φιλοξενήσει τις πνευματικές τους δημιουργίες.

Η πίστη, ότι αξίζει όσοι κατοικούν σ' αυτόν τον φιλόξενο τόπο να μάθουν την Ιστορία του, να γνωρίσουν τους λογοτέχνες, του ζωγράφους, τους καλλιτέχνες, τις πνευματικές, πολιτικές και ιστορικές προσωπικότητες που γεννήθηκαν, έζησαν ή ζουν δίπλα μας.

Η αγωνία ότι, πρέπει να καταγραφούν λαογραφικά στοιχεία του Βοιωτικού λαού, ήθη, έθιμα και παραδόσεις, που σιγά - σιγά σβήνουν μαζί με τις γενιές που φεύγουν από την ζωή.

Η ελπίδα, ότι θα βρεί ανταπόκριση αυτή η απόπειρα περιοδικής έκδοσης λογοτεχνίας, ιστορίας, λαογραφίας και τέχνης.

Ο σεβασμός, η αγάπη, η εκτίμηση για την προσφορά της πνευματικής δημιουργίας και την συμβολή αυτής στην ανάπτυξη του πολιτισμού γέννησαν τα Βοιωτικά Χρονικά.

Νιώθω πως θα ζήσουν πολλά χρόνια, όμως αν η ζωή τους θα είναι καλή, άσχημη, συνηθισμένη ή άστατη θα εξαρτηθεί από την δική σας κριτική, συμμετοχή και συμπαράσταση.

Τα Βοιωτικά Χρονικά ανήκουν σε όλους εσάς, που αγαπάτε αυτόν τον τόπο και αγωνίζεστε για την προκοπή και την πολιτιστική του ανέλιξη.

Λεβάδεια 1-12-93
Αριστείδης Κων. Ρούσσαρης

ΒΟΙΩΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Περιοδική Έκδοση Λογοτεχνίας

Ιστορίας Λαογραφίας & Τέχνης

Μη Κερδοσκοπικού χαρακτήρα

Εκδότης - Διευθυντής

Αριστείδης Κων. Ρούσσαρης

Σπυρίδωνος 10 * Τηλ. 0261 / 23450 * ΛΕΒΑΔΕΙΑ 32100

Τα Βοιωτικά Χρονικά

κυκλοφορούν 4 φορές τον χρόνο, κάθε εποχή

Με τιμή τεύχους 1.000 δρχ.

Ετήσια συνδρομή εσωτ. 3.000 δρχ.

Ετήσια συνδρομή εξωτ. 6.000 δρχ.

Μαθητική - Φοιτητική 2.000 δρχ.

Το Περιοδικό φωτοστοιχειοθετείται και εκτυπώνεται

στο Τυπογραφείο «αριστον» Αθηνών 22 Λεβάδεια

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Βοιωτικά Χρονικά

ΤΑΣΟΣ ΛΕΙΒΑΔΙΤΗΣ : Ποίηση

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΣΕΒΑΣ : Βοιωτία

ΡΩΣΣΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ : Βοιωτός

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ : Ποίηση

ΤΑΚΗΣ ΛΑΠΠΑΣ : Ο Λειβαδίτης Άγιος Ρηγίνος

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΕΡΓΑΝΤΑΣ : Ποίηση

ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ : Θήβας 1668 - Εβλιά Τσελεμπή

ΚΩΝ/ΝΟΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΗΣ : Ποίηση

ΔΡΟΣΟΣ ΚΡΑΒΑΡΤΟΓΙΑΝΝΟΣ : Παρουσία χαλκών βοιωτικών νομισμάτων σε «θησαυρό» εύρημα Αμφίσσης του Β' αιώνα π. Χ.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΑΦΟΥΤΗΣ : Ποίηση

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ : Βοιωτικά - Αλίartos - Αλαλκομενές - Κορώνεια

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΩΣΤΑΓΙΑΝΝΗΣ : Ποίηση

ΘΥΜΙΟΣ ΔΑΛΚΑΣ : Λειβαδιά

ΑΝΔΡΕΑΣ ΤΣΟΥΡΑΣ : Ποιητικό δράμα

ΑΡΗΣ ΡΟΥΣΣΑΡΗΣ : Λεβάδεια 1899 πρωτεύουσα της Βοιωτίας

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΓΕΡΟΣ : Ποίηση

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΤΖΕΜΟΣ : Ιστορία του Ορχομενού

ΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΚΑΡΑΤΖΑΣ : Ποίηση

ΔΗΜΟΣ ΚΙΟΥΣΗΣ : Ποίηση

ΚΩΣΤΑΣ ΓΑΖΗΣ : Διήγημα

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΚΟΜΙΝΗΣ : Ανέκδοτος Επισκοπικός Κατάλογος Θηβών

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΤΟΜΑΡΑΣ : Ποίηση

ΡΕΒΕΚΚΑ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ : Ποίηση

ΚΩΝ/ΝΟΣ ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΥ : Εικαστική παρουσίαση

ΓΙΑΝΝΗΣ ΤΑΓΚΑΛΕΓΚΑΣ : Λειβαδίτικες ιστορίες

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ : Βοιωτικές παραδόσεις

Τα σχέδια είναι του ΓΙΑΝΝΗ ΓΕΡΟΥΛΙΑ

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

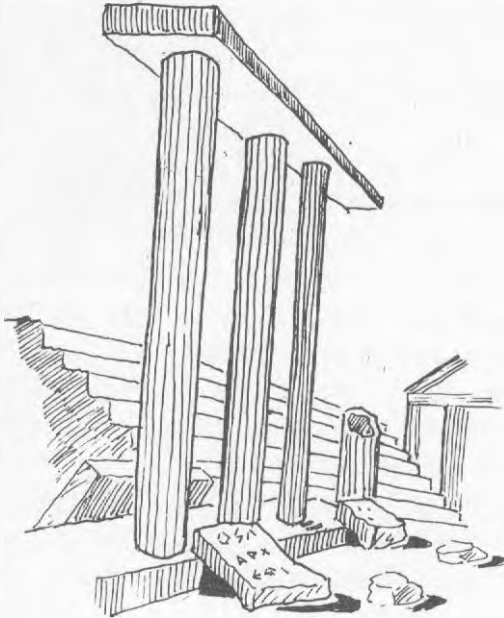
Τ. ΛΕΙΒΑΔΙΤΗ

Σ' εκείνους που μέσα σε θυελλώδεις νύχτες εξεγέρσεων ψάχνουν
για ένα φεγγάρι παιδικό
σ' αυτούς που δεν τους έμεινε καιρός, σ' εκείνους που τους ξέχασαν
στη γλυκύτητα του ύπνου όταν όλοι μας είχαν εγκαταλείψει
στους καθρέφτες που κοιταχτήκαμε, στις θάλασσες που δε θα ταξι-
δέψουμε
στα μονοπάτια που περπατήσαμε ερωτευμένοι κι ίσως να μην ξανα-
γυρίσαμε από τότε
στη Μοίρα, στην ωραία νεότητα, στους διαβάτες
(κι εγώ πού πήγαινα; κι ήταν τόσο πολλά αυτά πού ζήτησα; Μα
τώρα είναι αργά - ώρα να φεύγω)
στ' αποδημητικά πουλιά, στις ατμομηχανές που κουράστηκαν κι
έγειραν στο πλευρό να κοιμηθούνε
στις καλαμποκιές όταν τις λούζει το φεγγάρι, στα κορίτσια που
βγάζουν το φουστάνι τους για να μπουν στον ουρανό,
στην αλληλογραφία ενός αγγέλου μ' ένα παιδί, σ' εκείνους που άρ-
γησαν, σ' αυτούς που δε θα ξανάρθουν
στη γυναίκα που ρίχνει τα χαρτιά, στον γέρο που κλαίει
στην Οδύσσεια που ζει ο ποιητής γράφοντας το πιο μικρό ποίημα
στη φευγαλέα στιγμή που έζησε ένας άνθρωπος ζώντας μια ολό-
κληρη ζωή...

ΒΟΙΩΤΙΑ

Γ. ΤΣΕΒΑ

Η Βοιωτία έλαβε το όνομα τούτο περί τα τέλη του 12ου π.Χ. αιώ-
νος, ότε οι Βοιωτοί από της Θεσ-
σαλίας ορμηθέντες, κατέλαβον
αυτήν. Προ της εποχής ταύτης, η
χώρα αυτή ουδέποτε είχεν ολό-
κληρος κοινόν τι όνομα, διότι η
μεν ανατολική Βοιωτία εκαλείτο
Καδμηίς, από του Κάδμου και
πρότερον Αονία, από των κατοί-
κων της Αόνων ή δε δυτική εκα-
λείτο Μινυιάς από του βασιλέως
και οικιστού Ανδρέως. Εγώ, προς
αποφυγήν συγχίσεως, θέλω ονο-
μάσει πάντοτε τους κατοίκους
Βοιωτούς και την χώρα ταύτην
Βοιωτίαν, ωσει αυτή, ουδέποτε

είχεν άλλο όνομα, αφού μάλιστα από της καταλήψεως της υπό των Βοιωτών,
διατηρεί αδιακόπως και αδιαλείπτως την ονομασίαν ταύτην.

Κατά τον Πausανίαν (βιβλ. 9-1) η Βοιωτία ωνομάσθη ούτω, από του Βοιωτού
υιού του Ιτώνου και εγγονού του Αμφικτύονος και της νύμφης Μελανίπης.
Καθ' Ηούχιον, η χώρα εκλήθη ούτω εκ των πλουσιών νομών, ας έχει προς βό-
σκησιν βώων, όπως και η Εύβοια, ήτις αποτελεί συνέχειαν της Βοιωτίας, διακο-
πέισαν εκ της τομής του Ισθμού του Ευρίπου. Οι εχθροί όμως των Βοιωτών
εθεώρουν την ονομασίαν ταύτην, ως χαρακτηριστικήν του ήθους των κατοίκων
και εχλεύαζον τους Βοιωτούς αποδίδοντες αυτοίς παντός είδους κατηγορίας,
ων η επεικεστέρα ήτο ή του ευήθους. Κατ' άλλους, οι Βοιωτοί απεκλήθησαν
ούτω διότι άμουσι όντες, δεν ησθάνοντο τα θέλγητρα της Μουσικής, ομοιάζον-
τες κατά τούτο προς τους βόας, ων τα ώτα είναι αναίσθητα εις πάντα τόνον μου-
σικόν. Η γνώμη όμως αυτή, αντιτίθεται προς τα πράγματα, διότι οι Βοιωτοί
ήσαν τόσοσιν φιλόμουσοι και είχαν τόσοσιν κλίσιν προς το αυλείν, ώστε προκειμέ-
νου περί φλυάρου, οι Αθηναίοι έλεγον, ότι αυλεί ως Βοιωτός. Η δε τέχνη του
Κλονά, της Μύρτιδος, της Κορίννης και του Πηνδάρου εν αυτή τη Βοιωτία είχε
τας ρίζας.

ΒΟΙΩΤΟΣ

Βοιωτός, ο (Μυθ.) 1) επώνυμος ήρωας της Βοιωτίας, γιος του Ποσειδώνος και της Άρνης, κόρης του Αίολου, και πατέρας του Ιτώνου. Λέγεται ότι ο Βοιωτός και ο δίδυμος αδελφός του Αίολος γεννήθηκαν στο Μεταπόντιον της Ιταλίας, όπου κατέφυγε η μητέρα τους, όταν ο πατέρας της ανακάλυψε την εγκυμοσύνη της και την έδιωξε. Εκεί τα παιδιά τα υιοθέτησε κάποιος από τους ντόπιους. Σε μια επανάσταση που ξέσπασε στην Ιταλιωτική αυτή πόλη, οι γιοί της Άρνης συμμετείχαν ενεργά και πήραν μάλιστα στα χέρια τους τη βασιλεία τότε σκοτώσαν τη γυναίκα του θετού τους πατέρα Αυτολύτη, γιατί είχε έλθει σε σύγκρουση με τη μητέρα τους. Έτσι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν την πόλη και ο μιν Αίολος κατέκτησε τις Αιολίδες Νήσους του Τυρρηνικού Πελάγους, ο δε Βοιωτός κατέφυγε στον παππού του Αίολο, έγινε βασιλιάς της Αιολίδας και έχτισε πόλη, την οποία ονόμασε Άρνη για να τιμήσει τη μητέρα του, και την έκανε πρωτεύουσα της χώρας, που ονομάστηκε από το όνομά του Βοιωτία.

2). γιος του Ποσειδώνος και της Μελανίππης, κόρης του Αίολου. Στην τραγωδία του Ευριπίδη Μελανίππη η σοφή, που δυστυχώς έχει χαθεί, αναφέρεται ότι η Μελανίππη γέννησε κρυφά δίδυμα, που τα έβαλε στα βουστάσια του πατέρα της. Εκείνος, νομίζοντας ότι τα παιδιά γεννήθηκαν από βόδια, θέλησε να τα σκοτώσει. Πυρήνας της τραγωδίας ήταν οι προσπάθειες της ηρωίδας να πείσει τον πατέρα της ότι τα δύο αγόρια δεν γεννήθηκαν από βόδια και να τα σώσει. Σε άλλη, χαμένη επίσης τραγωδία του Ευριπίδη, την Μελανίππη δεσμώντιν, αναφέρεται ότι η Μελανίππη τυφλώνεται και τα παιδιά ανατρέφονται αρχικά από ένα βόδι, μετά από βοσκούς και τελικά από τη Θεανώ, η οποία ήταν άτεκνη και τα παρουσίασε στον άντρα της Μετάποντο ως δικούς της γιους. Αργότερα, με τη μεσολάβηση του Ποσειδώνος, τα δύο παιδιά, ο Βοιωτός και ο Αίολος, ανακάλυψαν τη θεία καταγωγή τους. Η Μελανίππη γιατρεύτηκε και παντρεύτηκε τον άντρα της Θεανώς Μετάποντο, ενώ τα δύο αδέρφια βασίλευσαν στην Αιολίδα και τη Βοιωτία.

3). με το όνομα αυτό αναφέρονται από μετεγενέστερες γραμματείες πολλές μορφές του, βοιωτικού κύκλου. Κάποιος Βοιωτός φέρεται ως πατέρας της Ερμίππης, της μητέρας του Ορχομενού, άλλος ως γιός του Ορχομενού και ιδρυτής της Ορίας, τρίτος Βοιωτός θεωρείται ιδρυτής του ιερού του Ποσειδώνος στην Ογχηστό και τέλος ο Ψευδοπλούταρχος αναφέρει ότι ο γιός του Ποσειδώνος Βοιωτός, θέλοντας να παντρευτεί από δύο γυναίκες την καλύτερη, τις περίμενε στον Κιθαιρώνα και όταν είδε ένα αστέρι να πέφτει στον ώμο της μιας απ' αυτές, της Ευρυθεμίστης, αποφάσισε να κάνει αυτή γυναίκα του, δίνοντας και στο βουνό το όνομα Αστέριος.

4). ήρωας της Βοιωτίας, γιος του Ιτώνου και της νύμφης Μελανίππης.

ΜΟΡΦΗ ΤΗΣ ΒΟΙΩΤΙΑΣ

ΟΔ. ΕΛΥΤΗ

Εδώ που η έρημη ματιά φυσάει τις πέτρες και τ' αθάνατα
 Εδώ που ακούγονται βαθιά τα βήματα του χρόνου
 Που ανοίγουνε μεγάλα σύννεφα χρυσά εξαφτέρυγα
 Πάνω από τη μετόπη τ' ουρανού
 Πες μου από που ξεκίνησε η αιωνιότητα
 Πες μου ποιο τό σημάδι που πονείς
 Και ποιο το ριζικό της ελεμίνθας
 Ω γη της Βοιωτίας που σε φέγγει ο άνεμος
 Τι γίνηκεν η ορχήστρα των γυμνών χεριών κάτω απ' τ' α-
 νάχτορα

Το έλεος που ανέβαινε σαν ιερός καπνός
 Που είναι οι πύλες με τ' αρχαία πουλιά που τραγουδούσαν
 Κι η κλαγγή που ξημέρωνε τη φρίκη των λαών
 Όταν ο ήλιος έμπαινε σα θρίαμβος
 Όταν η μοίρα σπάραζε στη λόγχη της καρδιάς
 Κι άναβαν τα εμφύλια κελαηδίσματα
 Τι γίνηκαν οι αθάνατες μάρτιες σπονδές
 Οι ελληνικές γραμμές μες στο νερό της χλόης.

Λαβώθηκαν τα μέτωπα κι οι αγκώνες
 Ο χρόνος από τον πολύ ουρανό κύλησε ρόδινος
 Οι άνθρωποι προχωρήσανε
 Γεμάτοι οδύνη και όνειρο

Στυφή μορφή! Εξευγενισμένη από τον άνεμο
 Θύελλας καλοκαιρινής που τα πυρρόξανθα ίχνη
 Αφήνει στις γραμμές των λόφων και των αετών

Στις γραμμές της παλάμης σου του πεπρωμένου

Τί ξέρεις ν' αντικρίζεις και τι ξέρεις να φορείς
 Ντυμένη από τη μουσική των χόρτων και πως προχωρείς
 Μέσα απ' τα ρείκια ή τις αλισφακιές
 Στο τελικό σημείο του βέλους

Σ' αυτό το κοκκινόχωμα της Βοιωτίας
 Μέσα στον βράχων το ερημικό εμβατήριο
 Θ' ανάψεις τα χρυσά δερμάτια της φωτιάς
 Θα ξεριζώσεις την κακή καρποφορία της θύμησης
 Θ' αφήσεις μια πικρή ψυχή στην άγρια μέντα!

Ο ΛΕΙΒΑΔΙΤΗΣ ΑΓΙΟΣ ΡΗΓΙΝΟΣ

ΤΑΚΗ ΛΑΠΠΑ

Μέσα στο πλούσιο αγιολόγιο της Χριστιανικής ορθοδοξίας υπάρχει κι ένας Άγιος Λειβαδίτης. Ένας μεγαλομάρτυρας δεσπότης, που για τους αγώνες για τη χριστιανοσύνη και τη δοκιμασία του η εκκλησία τον κατάταξε στους άγιους. Πρόκειται για το Ρηγίνο, το δεσπότη Σκοπέλου, το Λειβαδίτη Άγιο.

Κει κατά το 285, στη Λειβαδιά γεννήθηκε ένα αγόρι «εκ γονέων χριστιανών, οι οποίοι και τον Θεόν εφοβούντο και εν οσιότητα και δικαιοσύνη επολιτεύοντο». Απο μικρός φαίνεται

πως έκλινε στα γράμματα και στα θεία κι αγαπούσε την ασκητική ζωή. Και δεν άργησε να αποχτήσει φήμη σοφού κληρικού. Δυστυχώς, για καιρό χάνονται τα ίχνη του και τον συναντάμε δεσπότη Σκοπέλου. Εδω μπαίνει στη μέση μια παράδοση.

Στο νησί της Σκοπέλου είχε φανή ένας φοβερός δράκοντας. Αυτό ήταν η αιτία που κανείς δεν έμενε στη Σκόπελο κι είχε καταντήσει ερημονήσι. Τ' άλλα νησιά όσους καταδίκαζαν σε θάνατο τους μπαρκάρανε και τους βγάζανε στη στεριά της Σκοπέλου. Τους ξεμπαρκάρανε στο ακρογιάλι, που το λένε τώρα Πάνορμο ή Ελιο. Το θεριό τους έβρισκε και τους έτρωγε. Τετρακόσια χρόνια βάστηξε αυτό το κακό.

Εραθε ο Ρηγίνος για το δράκοντα της Σκοπέλου. Θέλησε να τον σκοτώσει. Μπαρκάρισε λοιπόν σα ναύτης σ' ένα απ' τα καράβια που θα έφερνε μελλοθάνατους στο νησί. Μαζί τους βγήκε στη στεριά. Πουθενά δε φαινόταν το θεριό.

- Που στο έλεος του Θεού είναι το θεριό ; είπε ο Ρηγίνος.

Απο τότε η θέση κείνη στη Σκόπελο λέγεται Ελιος.

Μαζί με τους μελλοθάνατους ο Ρηγίνος τράβηξε στα μέσα του νησιού και κάποτε αντάμωσε το δράκοντα. Το θεριό μόλις τον είδε φοβήθηκε και τόβαλε στα πόδια. Ξωπίσω ο Ρηγίνος το κυνηγούσε και το πρόκανε ανάμεσα στις θέσεις Αγνόντα και Στάφιλο. Ο δράκοντας για να γλιτώσει αναγκάστηκε να πηδήσει μέσα στη θάλασσα και χάθηκε πα....

Ο βράχος απ' όπου πήδησε στη θάλασσα σκίστηκε και φαίνεται ακόμα και σήμερα. Τη θέση αυτή τη λένε Δρακοντόσκισμα. Για ανάμνηση του περιστατικού υπάρχει τώρα προσκυνητάρι.

Οι κατάδικοι πα μείνανε στη Σκόπελο και μαζί τους κι ο Ρηγίνος, που τον κάνανε δεσπότη τους.

Παρόμοιο θρύλο έχουμε και γι' άλλο άγιο. Τον Αϊ Δονάτο, στο Σούλι. Κι αυτός δεσπότης (το 380) σκότωσε στην Παραμυθιά κάποιο δράκοντα...

Άγνωστο το πότε ο Ρηγίνος έγινε δεσπότης κι οι Σκοπελίτες «ψήφω Θεού και ανθρώπων και γίνεται πάνδημος χαρά και πανήγυρις και συντρέχουσιν τα στίφη των χριστιανών, άνδρες τε και γυναίκες, νέοι και γέροντες, πλούσιοι και πτωχοί δια να αγιασθώσιν και ευλογηθώσιν υπο του νέου αρχιερέως».

Το 347 στην αρχιερατική σύνοδο της Σόφιας (Σαρδική), που παραβρέθηκαν 379 αρχιερείς, ήταν κι ο Σκοπέλου Ρηγίνος. Τη σύνοδο αυτή κάνανε για να καταπολεμήσουν την αίρεση του Αρείου. Ο Ρηγίνος ήρθε σ' αντίθεση με τους αρειανούς, τον Ευσεβιο, τον Ισχύρα, κι άλλους, και τους ανάγκασε να φύγουν και να πάνε στη Φιλιππούπολη. Ο Ρηγίνος με τους άλλους επικυρώσανε το σύμβολο της Νίκαιας.

Φαίνεται πως ο Ρηγίνος δεν ήταν ένας τυχαίος κληρικός.

Για να πάρει μέρος σε μιά τέτοια σύνοδο και μόρφωση θα είχε, μα και ρήτορας καλό θα ήταν.

Μια πληροφορία που δίνει ο βυζαντινός χρονογράφος Κεδρηνός αναφέρει πως ο Ρηγίνος έλαβε μέρος στην Α' οικουμενική σύνοδο της Νίκαιας.

Νικητής και τροπαιούχος πα ο δεσπότης ξαναγύρισε στο νησί του, «πρόξενος χαράς και ευφροσύνης παντί τω ποιμνίω αυτού». Πέρασε δεκαπέντε ήσυχα χρόνια αρχηγός της εκκλησίας Σκοπέλου.

Το 361 ανέβηκε στο θρόνο του Βυζαντίου ο Ιουλιανός ο Παραβάτης. Είναι γνωστοί οι αγώνες κι οι προσπάθειες που έκανε ο αυτοκράτορας αυτός για να αναστήσει την αρχαία θρησκεία, την ειδωλολατρεία. Σκόρπισε ανθρώπους του σ' όλη την αυτοκρατορία του για τους σκοπούς του. Ο απεσταλμένος του έπαρχος, γυρίζοντας τα νησιά για το σκοπό αυτό, έφτασε και στη Σκόπελο. Προσπάθησε να κάνει το Ρηγίνο ν' αλλαξοπιστήσει. Γιατί άν ο Επαρχος κατάφερνε τούτο, τότε πολλοί χριστιανοί θα τον ακολουθούσαν και θα γίνονταν «εθνικοί». Ο δεσπότης όμως αλύγιστος. Αναγκάστηκε ο έπαρχος να τον βασανίσει, με την ελπίδα πως θα μπορούσε να τον καταφέρει. Κείνος όμως «ώσπερ πυρός εν καμίνω και σίδηρος λίαν πεπυρωμένος τω λίθω βαλλόμενος σπνθήρας εκπέμπει, ούτως εν ταις βασάνοις εξέλαμψεν» αναφέρει ο βιογράφος του.

Έκανε μια υποχώρηση ο έπαρχος και ζήτησε απ' το δεσπότη για στερνή του αξίωση να τον δουν οι χριστιανοί μονάχα να θυσιάση στα είδωλα. Ούτε να το ακούσει καταδέχτηκε αυτός. Και πάλι αρνήθηκε. Μα κι ο έπαρχος σκληρός. Κι ο δεσπότης ατάραχος, που τον ακολουθούσαν οι φανατικοί πιστοί του. Αγανακτισμένος πα ο αποσταλμένος του Ιουλιανού έπαρχος, καταλάβαινε πως τίποτα δε θα μπορούσε να πετύχει απ' τον αλύγιστο δεσπότη και πρόσταξε, για να τρομοκρατήσει τους χριστιανούς να τον σκοτώσουν. Και στις 25 Φεβρουαρίου στα 362 ο δήμιος μετέφερε λίγο έξω απ' την πόλη, στο Παλιό Γιοφύρι, το μαρτυρικό Ρηγίνο δεσπότη Σκοπέλου και τον αποκεφάλισε. Η εκκλησία τον έκανε Άγιο και γιορτάζεται κατά την 25 Φεβρουαρίου, ημέρα του θανάτου του. Κι οι Σκοπελίτες του φτιάξανε προσκυνητάρι στο Παλιό Γιοφύρι και το ονομάζουν Αϊ Ρηγινάκι. Κάθε χρόνο στη γιορτή του, στο εικονοστάσι στο Αϊ Ρηγινάκι,

όπως και στο Δρακοντόσκιμα, ο παπάς θα διαβάσει παράκληση.

Το σκήνωμα του Αγίου το μεταφέρανε οι Σκοπελίτες και το θάψανε σε μικρό λόφο, 4 χιλιόμετρα έξω απ' την πόλη.

Κάνανε αργότερα μοναστήρι στο όνομά του.

Το λείψανο του βρισκόταν στο μοναστήρι του ως το 1068, που το μεταφέρε στην Κύπρο ο βασιλιάς της Σικελίας Γουλιέλμος ο Αγαθός, που γύριζε τα νησιά του Αιγαίου και μάζευε άγια λείψανα. Το 1885 η δημογεροντία Σκοπέλου έστειλε στην Κύπρο τον Χατζή Κωνσταντή, που ύστερα έγινε καλόγερος με το όνομα Καλλίνικος, να πάρει το σκήνωμα.

Δεν τα κατάφερε όμως και το μόνο που μπόρεσε ήταν να μεταφέρει το χέρι του Αγίου. Το αποθέσανε στο μοναστήρι του Προδρόμου κι ύστερα στη μητρόπολη Σκοπέλου (στο Χριστό) όπου βρίσκεται σήμερα.

Το σημερινό μοναστήρι του Αγίου Ρηγίνου, όπως γράφει στο αξιόλογο για τη Σκόπελο βιβλίο του ο Σαρμψών, χτίστηκε το 1728, όπως αναφέρεται απο επιγραφή :

ΕΤΟΣ ΑΠΟ ΧΡΙΣΤΟΥ 1728
ΑΝΕΚΑΙΝΙΣΘΗ Η ΠΑΡΟΥΣΑ
ΜΟΝΗ ΔΙΑ ΣΗΝΔΡΟΜΗΣ ΔΩΡ(Ο-)
ΘΕΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΚΕ ΔΑΠ (Α-)
ΝΗΣ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

Αυτό γκρεμίστηκε απ' το σεισμό στις 9 Μαρτίου 1965.

Απο παλιά θεμέλια, φαίνεται πως υπήρχε κι άλλο κτίσμα κατά τους βυζαντινούς χρόνους. Οι Σκοπελίτες, τιμώντας τη μνήμη του Αγίου τους, χτίσανε καινούργια εκκλησία πάνω στα πρώτα γκρεμίσματα και γίνανε τα εγκαίνια στις 9 Ιουλίου 1972.

Στην αυλή του μοναστηριού είναι κι ο τάφος του Αγίου.

Μια μικρή πέτρινη σαρκοφάγος, έργο ίσως του 4ου αιώνα.

Τώρα το κάνουνε παρεκκλήσι.

Απ' τους πρώτους που ασχολήθηκαν με το Ρηγίνο, είναι ο Σκοπελίτης πολυγράφος λόγιος Καισάρειος Δαπόντες κι ύστερα ο Δουκάκης. Χειρόγραφο έδωσε το 1889 στο Δουκάκη το βίο του αγίου ένας γέροντας ασκητής του Αγίου Ορους, ο Δαυίδ Σπηλιώτης.

Οι Σκοπελίτες τιμάνε τη μνήμη του Αγίου, που τον έχουν και για προστάτη του νησιού τους. Κι είναι αλήθεια πως ο Άγιος Ρηγίνος φροντίζει τη Σκόπελο. Η προφορική παράδοση ιστοράει ένα απ' τα θαύματά του. Στο εικοσιένα, όταν φάνηκε η αρμάδα στον κάβο για να χαλάσει την πόλη, παρουσιάστηκε και πάλι ο προστάτης της. Σήκωσε με μιας τέτοια θαλασσοταραχή, που τα καράβια κινδύνευαν να τσακιστούν το ένα μετά το άλλο, ή να σπάσουν πάνω στα βράχια. Αναγκάστηκαν έτσι οι Τούρκοι να κάνουν πίσω και να γλυτώσει το νησί.

Στη Σκόπελο σήμερα υπάρχουν σε τέσσερες εκκλησίες εικόνες του Ρηγίνου, οι πιο πολλές παλιές : α) Στον Άγιο Μιχαήλ. Εικόνα του Αγίου Ρηγίνου (97X60) στο τέμπλο με τη Χρονολογία Χ.Χ.Μ.Γ. (=1643). β) Στην Κοίμηση της Θεοτόκου ή Θεοτόκος Παπαμελετίου. Στο βιβλίο του Κωνσταντίνου Κελεσιανού (24X8), έργο

Αντωνίου Αγοραστού του Κρητός, 1681. γ) Αγίους Αποστόλους. Πάνω απ' ένα ψευτοπαράθυρο μικρή τοιχογραφία (43X50), όχι αξιόλογη. δ) Μητρόπολη - Χριστός. Στο τέμπλο εικόνα (85X53) «δια χειρός Ευθυμίου Γ. μοναχού 1861». Και μια ακόμη στο μοναστήρι του.

Ετσι τράνε οι Σκοπελίτες το Βοιωτό πολιούχο τους.

Και οι Λειβαδίτες; Μ' όλο που δεν είναι τόσο γνωστός ο Ρηγίνος στους συμπατριώτες του, πάντα τον τιμούσανε.

Θα αντιγράψω τα όσα γράφει ο φίλος αιδεσιμώτατος παπά Βασίλης Πανουργιάς, για το Λειβαδίτη Αγιο, σχετικά στην πατρίδα του. Είναι αρκετά ενδιαφέροντα, γιατί ο Κληρικός Λειβαδίτης έκανε τοπική έρευνα στην πόλη του και παρουσιάζει για πρώτη φορά ολότελα άγνωστα στοιχεία:

«...Εν Λεβαδεία υπήρχεν άλλοτε ποτέ ναός επ' ονόματι του Αγίου Ρηγίνου εις θέσιν Πρόκλημα πλησίον της δεξαμενής του υδραγωγείου Αγ. Νικολάου, εξ ου και πολλά γυναικεία ονόματα Ρηγίνα. Η θέση αυτή δεσπόζει της πόλεως της Λεβαδείας. Δεν πρέπει να αποσιωπήσωμεν, ότι κατά την διάνοξιν της οδού Αγίου Παντελεήμονος, εκεί όπου θεωρείται ότι ήτο ο ναός του Αγίου Ρηγίνου, ανευρέθη μαρμαρίνη ημικυκλική πλαξ, επί της οποίας είναι λαξευμένον κατζίον (θυματόν) εξ ου αναδύεται θυμίαμα και έχει μεταφερθή εις τον Ιερόν Ενοριακόν ναόν του Αγ. Νικολάου προ διετίας. Δεν αποκλείεται και πολλαί πέτραι να έχωσι μεταφερθή δια την οικοδομήν του ενοριακού ναού του Αγ. Νικολάου. Γεγονός अपαρατήρητον δεν πρέπει να μείνη και να μη ερευνηθή παρά των αρμοδίων είναι το εξής: Εις την οικίαν του άλλοτε Μωραΐτη την κειμένην δυτικώς του Ιερού ενοριακού Ναού του Αγ. Νικολάου, την αγορασθείσαν εν δημοπρασία παρά του πατρός του μακαρίτου Δημ. Φούφουλα ή Μπαστούνη και άνωθεν της ισογείου θύρας της οικίας υπάρχει μεγάλη κυκλική πέτρα εκτισμένη, εις ην υφίσταται λαξευμένον ιστορικόν γεγονός του Αγ. Ρηγίνου και ότι η πέτρα αύτη ανήκει εις τον Ι. Ναόν του Αγ. Ρηγίνου. Πλήν όμως σήμερον αύτη είναι επιχρισμένη και δέον οι αρμόδιοι να ενεργήσωσι δια την απάλειψιν του επιχρίσματος και την μελέτην. Επίσης δια την ανεύρεσιν του Ι. Ναού του Αγ. Ρηγίνου, δεδομένου ότι υπάρχουν θεμέλια τινά εκεί όπου ευρέθη η μαρμαρίνη πλάξ εις θέσιν Πρόκλημα Λεβαδείας ».

Απ' τα γραφόμενα λοιπόν του σεβαστού μου φίλου αποδείχεται ότι κι η Λεβαδεία είχε τιμήσει το Ρηγίνο με εκκλησία, που απ' το πέρασμα του χρόνου χάθηκε.

Σχετικά με το όνομα του Λειβαδίτη Αγίου, παλιά είχε δοθή σε γυναίκες: Απ' τις πρώτες που είναι γνωστές ήταν κι η Λειβαδίτισσα Ρηγίνα, κόρη του άρχοντα Γιαννάκη Λογοθέτη, που εικόνα της δημοσιεύω. Το ίδιο όνομα πήρε κι η εγγονή της Ρεγγίνα Φίλωνα, κυρία της τιμής της βασίλισσας Αμαλίας. Αγνωστο όμως γιατί αλλάξανε τ' όνομά της απο Ρηγίνα σε Ρεγγίνα. Γιατί δεν κράτησαν τ' όνομα του πατριώτη τους Αγίου, μα πήραν βασιλικό!... Μα με το όνομα Ρηγίνα υπάρχουν κι άλλες Λειβαδίτισσες.

Τώρα οι Λειβαδίτες τράνε τη μνήμη του πατριώτη τους Αγίου Ρηγίνου στις 25 Φεβρουαρίου, με λειτουργία στην εκκλησία του Ζαγαρά. Ετσι μια

φορά το χρόνο ακούγεται και στην πόλη που γεννήθηκε το απολυτίκιό του :

«Λεβαδείας το γέννημα και Σκοπέλου Επίσκοπον, τον ιερομάρτυρα Ρηγίνον, δεύτε πάντες υμνήσωμεν».

1. Ν.Πολίτου. Παραδόσεις τομ. Α' σελ. 213.

2. Α. Σαρψών. Νήσος Σκόπελος 1968. σελ. 290.

3. Κ.Δαπόντε. Βίβλος περιέχουσα την άπασαν ακολουθίαν του αγίου ιερομάρτυρος Ρηγίνου επισκόπου Σκοπέλου, Βενετία 1746.

4. Ιερέως Β. Πανουργιά: «Ο Άγιος Ρηγίνος. Ο Λειβαδίτης επίσκοπος της Σκοπέλου». Εφημερ. Αττικοβοιωτικός Κόσμος, Λειβαδιά 2 Μαΐου 1971.

ΠΟΙΗΣΗ

ΓΙΑΝΝΗ ΠΕΡΓΑΝΤΑ

ΞΕΡΩ ΠΩΣ ΚΑΠΟΤΕ

Ξέρω πως κάποτε
 θαρθείς.
 Και θάσαι όμορφη
 σα δροσοσταλίδα
 πάνω στον ανθό.
 Σαν τους πρωτόπλαστους
 πριν ανακαλύψουν
 την αμαρτία.
 Ξέρω πως κάποτε
 θαρθείς.
 Και θάσαι αγνή
 Σαν ασβεστωμένο
 εξωκκλήσι,
 σαν αναστάσιμη
 λαμπάδα.
 Ξέρω πως κάποτε
 θαρθείς.
 Και θάσαι ταπεινή
 σαν εικονοστάσι.
 Θάσαι γλυκειά
 σαν προσευχή.
 Μα τότε πού να βρω
 τα παιδικά μου μάτια,
 για να σε δώ.

ΑΝΤΙΔΩΡΟ

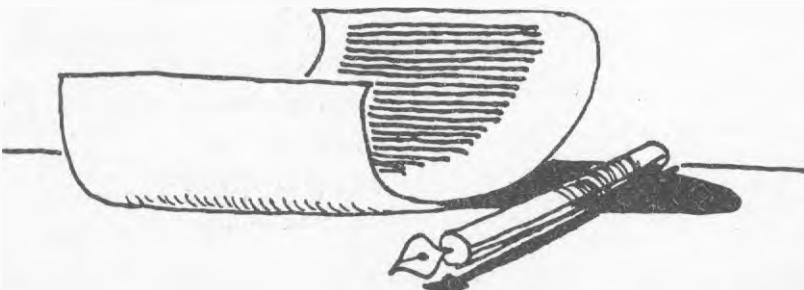
Ένα κομμάτι ουρανό.
 Ένα κύμα απ' το Αιγαίο.
 Μια χούφτα ήλιο.
 Μια παλάμη φως.
 Τη δρόσο του μαγιάτικου
 πρωϊνού.
 Ένα κυκλάμινο
 απ' το φαράγκι της Σαμαριάς.
 Τη φλόγα του λιόδεντρου
 σε χωριάτικο τζάκι.
 Τη νόστο
 του «αναθρώσκοντα»
 καπνού.
 Ένα στάχυ απο το ταπεινό
 πατρικό αγρό.
 Τον ήχο της καρπίνας
 του Εσπερινού.
 Τη γλυκειά θλίψη
 της Μεγάλης Παρασκευής.
 Δυο στίχους
 από τον Όμηρο
 κι άλλους δυο
 απ' τον Ελύτη,
 το πρώτο χαμόγελο
 της λεχώνας Μάνας μου.
 Την ανήσυχη ρυτίδα της
 πάνω από την κούνια
 του πρώτου μου πυρετού.
 Το θλιμμένο βλέμμα
 της ύστατης Αναχώρησής της.
 Την Αγια της ευχή.
 Αυτό το φυλαχτό μου
 σου πρόσφερα.
 Και το αρνήθηκες.
 Ας είναι καλά.

Η ΣΚΕΨΗ ΜΟΥ ΣΤΑ ΜΑΤΙΑ ΣΟΥ

Η σκέψη μου μεσ' τα μάτια σου
 Απόψε ξαγρυπνάει
 Κι είμαι μ' αναπνοή
 Μεσ' τα μαλλιά σου.
 Το νού μου η άγια θύμησή σου
 Απόψε τυραννάει
 Κι είμαι μια προσευχή
 Στα δάχτυλά σου...
 Κάτω απ' των βλεφάρων σου τη σκιά
 Η ψυχή μου αποκοιμήθη
 Κι είμαι στο μέτωπό σου
 Μια γλαυκή στοργή.
 Στη ματιά σου τ' όνειρό μου
 Αποληρομονήθη
 Κι' είμαι ένα αηδόني
 Πεθαμένο απο σιωπή...

ΝΑΥΑΓΙΟ...

Αστέρια πληγωμένα τα όνειρά μας
 Στη θάλασσα πνιγήκαν της οδύνης...
 Συντρίμια όλα ολόγυρά μας
 Και μακρυά μας η ελπίδα της γαλήνης...
 Καράβι σάπιο κι' αραγμένο ο νούς μας
 Δεμένο στο θλιμμένο το μουράγιο
 Μακρυά απ' τους γαλάζιους ουραμούς μας
 Σε τούτο τ' αναπάντεχο ναυάγιο...

ΘΗΒΑ 1668 ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΤΟΥ ΕΒΛΙΑ ΤΣΕΛΕΜΠΗ

ΙΩΑΝΝΗ Γ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

Ο τόπος του εμπυρέτου τύφου, ήτοι το ηρειπωμένον φρούριον της πόλεως Ιστίφα (Θήβαι)

Ιδρυτής της υπήρξεν αρχικώς ο Λουκάς ο περιπλανώμενος, εγκαταλείψας τον θρόνον του βασιλεύς. Ομοιον αυτών των ισχυρών φρουριών λέγεται, ότι δεν υπήρχε εις όλην την γήν, αλλ' ο Ελλην Αλέξανδρος επολιόρκησεν αυτό το φρούριον επι επτά έτη και εις το τέλος το εκυρίευσεν. Εσφαξεν όλους τους ειδωολάτρας κατοίκους γης και κατεκρήμνισεν όλας τας επάλξεις, τους πύργους, τας εξοχάς των και έρριψεν εις την θάλασσαν του Ευρίπου όλους τους λίθους. Παρά ταύτα μέχρι σήμερα σώζονται πύργοι μεγάλοι και επάλξεις και όλοι οι βαθείς χάνδακες και αι πύλαι και κάθε λίθος των θεμελιών ομοιάζει με θόλον λουτρού, που εκτίσθη με λατομημένας πέτρας. Με διεύθυνσιν απο τα νοτιοανατολικά προς τον αστέρα (βορράν) φαίνονται εις μίαν πλαγιάν τα ίχνη ενός μεγάλου φρουρίου, επιμήκους εις σχήμα αμυγδαλου το μέγεθός του είναι επτά χιλιάδες τέλεια βήματα. Εις περίοδον πολέμου, αν εντός αυτού ευρεθή εμπόλεμος άνθρωπος, μόνον οι χάνδακές του αρκούν δια να ανθέξη εις πολιορκίαν ενός έτους. Είναι φρούριον ηρειπωμένον, είναι δυνατόν όμως να χρησιμοποιηθή ως καταφύγιον. Αι δύο πλευραί του είναι χάνδακες όμοιοι με φάραγγας και εις επτά σημεία ως δυο εκατέρωθεν και Αβιθόσκη και Γεβραδίας είναι εμφανείς.

Τέλος το έδαφος είναι εύφορον. Αφού περιήλθεν απο βασιλέως εις βασιλέα, τελικώς κατήντησεν εις τας χείρας των Ενετών και αυτοί το επιδιώρθωσαν αρκετά. Επειτα κατά την χρονολογίαν... την εποχήν του Επουλφετίχ Μεχμέτ Χάν το εκυρίευσεν ο γαζής Ομέρ μπέης και φονεύσας όλους τους κιαφίρηδες Ενετούς, έκαμε «στέφι» τα βρωμερά πτώματά των το εν επί του άλλου, δια τούτο οι μορφωμένοι νικηταί έδωσαν εις την πόλιν το όνομα Ιστεφά. Αλλ' εις την Ελληνικήν γλώσσαν το όνομά του είναι Αγιά Σιντεφά. Το φρούριον του Αγίου Στεφάνου το πλησίον της Κωνσταντινοπούλεως το έκτισεν αυτός, ο οποίος έκτισεν επίσης και της Ιστίφας.

Εδώ ο γαζής Ομέρ μπέης έδωσε μεγάλην μάχην και εξ εφόδου κυριεύσας αυτό έσφαξε τους κιαφίρηδες και ως ο Ελλην Αλέξανδρος, δια να μη το επισκευάση ο κιαφίρης, εκρήμνισε το φρούριον, αλλ' ένας μεγάλος πύργος του σώζεται εις καλήν κατάστασιν. Και τώρα κατά την καταγραφήν του Σουλεϊμάν Χάν ανήκει εις το έδαφος του σαντζακίου του Ευρίπου, είναι χάς σουλτανικόν, το οποίον εξουσιάζει ο από το χάς της Αϊσέ σουλτάνας διωρισμένος βοεβόδας, διοικεί αυτήν με διακοσίους άνδρας, έχει έσοδα δέκα φορτία ακτσέδων και είναι ιερός καζάς με βαθμόν εκατόν πενήτηκοντα ακτσέδων. Ο ναχιγές έχει ... χωρία. Είναι έδρα σεμπάχ κετχουντασί εφίππου και έχει σερδάρην με το όνομα Σαρή Καπάκ, ένα μουχτασίπ και ένα μπαδζντάρ. Αλλά διοδάρην και στρατιώτας φρουρίου δεν έχει, διότι το οχυρόν του είναι κατεστραμμένον. Εις την πόλιν αυτήν υπάρχουν το όλον εξ μυχράπα εις τα τρία εξ αυτών εκτελείται το ναμάζι της Παρασκευής και αναγιγνώσκεται το εζάνι. Το τζαμί του Γιακούπ μπέη είναι ευάερον, το τζαμί του Κασίμ μπέη είναι καλλιτεχνικόν και το τζαμί του Δερβίς κιατίπ και εις την αγοράν το νεόκτιστον τζαμί του Αχμέτ πασά, αδελφού του Κιοσέ Αλή πασά του εξ Ευρίπου καταγομένου. Εξ όλων το πλέον ευάερον, καλλιτεχνικόν, κομψόν τζαμί είναι αυτό. Ο ίδιος είναι ενταφιασμένος εις την αυλήν του τζαμίου και παρ' αυτόν ο Ιμπραήμ μπέης, υιός του Ιμπραήμ Χάν, οι κατωτέρω στίχοι δίδουν την χρονολογίαν :

Ο Ιμπραήμ ζαδές αφνιδίως μετώκησεν
εις την αιωνιότητα,
αυτά ας χρησιμεύσουν ως πνακίς δια την
παραίτησίν του απο τον κόσμο τούτον.
Οποιος ερωτήση δια την χρονολογίαν του
θανάτου του,
ας είπη ένα «φάτιχα» δια την ψυχήν
του Ιμπραήμ 1077. (1666)

Εκτός αυτών των τζαμιών υπάρχουν και εις τους μαχαλάδες εξ κτήρια, το όλον ... Εν όλω έχει τέσσαρες μεντρεσέδες σοφών διδασκάλων. Πρώτον τον μεντρεσέν... και εν όλω ... σχολεία παιδιών ανηλίκων. Πρώτον το σχολείον του Σαρή Καπάκ εν όλω τρεις μονάς του δόγματος των Αλ-Αρπάϊ, ασκητών του Θεού, εν όλω... τεκέδες. Εν όλω έχει εξ μουσουλμανικούς μαχαλάδες, πρώτον ο μαχαλάς... Εν όλω έχει Μόρια κεντρά κητεβιάδες Φολεβάν και ένα μαχαλάν

Εβραίων. Συνολικώς η πόλις έχει δύο χιλιάδας πεντακοσίας οικίας, όλας κεραμοσκεπείς, στερεάς και λιθοκτίστους με τοξοειδείς θύρας ως των σαραγίων, ευρυχώρους και ωραίας οικίας με καλύτεραν εξ όλων το σαράγι του Σαρή Καμπάκ Χασάν αγά. Έχει ένα χαμάμ και όλα-όλα δύο χάνια. Το χάνι το ευρισκόμενον παρά το χαμάμ είναι ευεργέτημα της βαλιδέ σουλτάνας, έχει κτισθή με τας προσόδους του χασίου του Ιζντίν.

Αλλά το χάνι το ευρισκόμενον εις την αγοράν είναι ευεργέτημα κάποιου άλλου. Εν συνόλω έχει περί τα εκατόν μαγαζιά, αλλά δεν τα εμέτρησα, όλα ευρίσκονται εις ένα πλατύν δρόμον. Εις τρία σημεία της αγοράς έχει μεγάλα κυπαρίσσια. Αι περισσότεραι λεωφόροι της είναι χωρίς καλντιρίμια με νιτρώδες έδαφος. Επειδή το κλίμα είναι πολύ βαρύ, οι αρχαίοι σοφοί ωνόμασαν την πόλιν αυτήν Δάρι-Χουμά, δηλαδή εστία τύφου, δι' αυτό το χρώμα των προσώπων των κατοίκων της είναι κιτρινωπόν.

Οι νέοι φορούν ρούχα νησιώτικα και περιφέρονται λεβέντικα με γυμνάς τας κνήμας, φορούν ποσλίδες απο χρωματιστή τσόχα, νησιώτικα χράμια εις την ράχιν των, μαύρα φράγκικα υποδήματα εις τους πόδας των και κόκκινα φέσια εις τας κεφαλάς των, φέρουν και εις την μέσην των διπλά μαχαίρια. Αι γυναίκες είναι εντροπή να εξέρχονται εις τα σοκάκια με το φως της ημέρας, αλλά την νύκτα με φανάρια και την συνοδείαν υπηρετών μεταβαίνουν εις συγγενείς και γνωστούς.

Αν κανείς αποθάνη, τον ενταφιάζουν εις την πεδιάδα της ληημοσύνης, τον τόπον της οριστικής των κατοικίας, λέγοντες προ της θύρας : «ένας είναι ο Θεός και κανένas συνεταιρός του».

Αξιοθέατα κτήρια της χώρας

Τα προς το νότιον τμήμα της πόλεως ταύτης τόξα των υδραγωγείων είναι περίεργα αξιοθέατα κτίσματα, αλλά το νερό του δεν είναι τόσοσ επαινετόν, εκείνος που πίνει υπερβολικά γίνεται αθματικός και το χρώμα του κίτρινον.

Τόπος περιπάτου, αμπελώνος και χλόης του Αλή πασά

Είναι τόπος αναψυχής, δρόμος περιπάτου με δεντροστοιχίας εκατέρωθεν, αδυνατεί η γλώσσα να το περιγράψη. Όταν εις τον ευρύχωρον αυτόν τόπον ο μέγας βεζίρης Κιοπρουλού ζαδές ενάρετος Αχμέτ πασάς εστρατοπέδευσε και παρέμεινεν επί ογδοήκοντα ημέρας ένεκα του βαρέος κλίματος της πόλεως αυτής - σωζομένου προς τούτο ακριβούς βιβλίου - δέκα οκτώ χιλιάδες εκ των μουσουλμάνων στρατιωτών απέθανον εξ ασθeneίας. Αφού επεσκέφθημεν τον τόπον αυτόν μετά των γνωστών κυρίων, οι οποίοι με εφιλοξένησαν, ως και μετά του απο Κεδούς καταγομένου κυρίου Χαλίφη εψάλαμεν εν άγιον εδάφιον εκ του κορανίου δια τας αγίας ψυχάς των. Ο Θεός να τους ευλογήση όλους.

Δια το λατομείον της Ιστιφα

Προς βορράν και έξω της πόλεως εις τους αγρούς εις μίαν πολύ επικίνδυνον ως οι βράχοι της γιλάσσης οριστικώς ενβρίσκονται κίτρινα, λευκά, κίτρινα, λευκά και λευκή.

Λέγεται, ότι, όταν κόπτεται, είναι μαλακή ως ο τυρός, όταν όμως εκτεθή εις τον αέρα, γίνεται σκληρά και λευκή, κατά την εξόρυξίν της απο τα μεγάλα σπήλαια πολλοί λατόμοι κατεπλακώθησαν και εφονεύθησαν.

Επαινοι δια την επεξεργασίαν της

Από αυτήν την λευκήν πέτραν κατασκευάζουν λουλάδες τσιμπουκιού, τους οποίους σκαλίζουν τόσο ωραία, ώστε νομίζεις, ότι είναι του Μανί, επίσης κατασκευάζουν διάφορα αγγεία, θυμιατήρια και σκαλιστά φλιντζάνια, τα οποία καθώς τα δουλεύουν με κίτρινον κηρόν φαίνονται ως να είναι χρυσά, αν δεν αλειφθούν με βούτυρον γίνονται σκληρά ως η πέτρα. Αντί άλλου φιλοδωρήματος προσφέρουν λουλάδες, κασέδες και φλιντζάνια. Αφού περιηγήθημεν την πόλιν αυτήν, διηυθύνθημεν προς ανατολάς διασκελίζοντες τας πετρώδεις κατωφερείας των βουνών και τρώγοντες καθ' οδόν καιϊμάκια εις μάνδρας προβάτων και διάγοντες ευχάριστα εις πέντε ώρας εφθάσαμεν εις την μονήν του Αγιογριπός, δηλαδή εις το μέγα φρούριον του Ευρίπου.

ΠΟΙΗΣΗ

ΚΩΝ/ΝΟΥ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΗ

Γεννήθηκε στην Λειβαδιά στις 11-10-1832. Πατέρας του ο Θανάσης Τριανταφύλλης, Μητέρα του η Σοφία το γένος Χρίστου Κραβαρίτη ή Καψοσπίτη.

Καθηγητής, Διανοούμενος της διασποράς έζησε και πέθανε στην Ιταλία το 1912.

ΝΟΣΤΑΛΓΙΑ

Γεράνια ταξειδιάρικα, διαβατικά γεράνια,
 Πέτε μου πούθεν έρχεσθε; πέτε μου πούθε πάτε;
 Κι αν πάτε στην πατρίδα μου, κι αν πάτε στην Ελλάδα,
 Γεράνια, πάρτε με και μέ επάνω στα φτερά σας
 Και φέрте με στον τόπο μου, στις Λειβαδιάς τα μέρη.
 Εκεί οπού γεννήθηκα την γήν της να φιλήσω.
 Θέλω να ιδώ τους κάμπους της, να ιδώ τους ποταμούς της,
 Τη λίμνη, το Τροφώνειο, να ιδώ τον Ελικώνα.
 Να πω της Κρύας το νερό που είν' σαν το κρυστάλλι
 Να θυμηθώ την νιότη μου, τα πρώτα μου τα χρόνια,
 Όταν παιδί χαρούμενο έπαιζα τα σ κ λ α β ά κ ι α
 Με τα παιδιά της γειτονιάς τους φίλους μου τους πρώτους.
 Να θυμηθώ την μάννα μου, τον δόλιο μου πατέρα,
 Τους αδελφούς μου τους φτωχούς που θέρισεν ο χάρος.
 Εκεί γεράνια, φέрте με, εκεί να ξεψυχήσω.
 Αχ! μη μ' αφήνετε εδώ στις ξενιτειάς τα μέρη.
 Που ήλθα παιδί και γήρασα βαρέθηκα να μένω.
 Ευτυχισμένοι γερανοί, πώχετε τα φτερά σας.
 Και κάθε χρόνο δύνασθε να ιδήτε την πατρίδα,
 Τους φίλους σας, τους συγγενείς και την παληά φωληά σας.
 Ολα του κόσμου τα καλά τίποτε δεν αξίζουν
 Σ' όποιον στα ξένα κατοικεί, σ' όποιον στα ξένα μένει.
 Πλήν φεύγετε. Αλλοίμονο! απόκρισι καρμιά!
 Μήνα και σεις γεράνια μου, σαν φίλοι είσθε ξένοι;
 Πηγαίνετε! Πλήν αν κανείς για μένα σας ρωτήση
 Ειπέτε του: Τον είδαμε στην ξενιτειά να κλαίη.

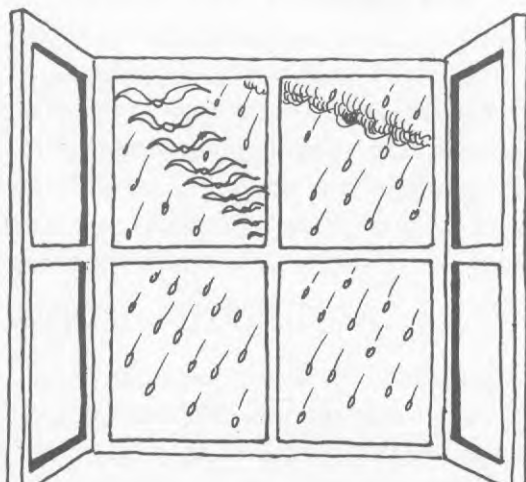
ΜΥΘΟΣ ΠΑΛΑΙΟΣ ΠΛΗΝ ΠΑΝΤΑ ΝΕΟΣ

Ενας αετός επέταξε την άνοιξι μιά μερα
 Κι επήγε στα μεσούρανα κι αντίκρυσσε τον ήλιο.
 Στο γυρισμό του κάθησε στου Παρνασσού ένα δέντρο.
 Στην αλήθεια μολιάς κεν κερκηνε βίνυσο σικήν κερκάνε

Και στρέφω το κεφάλι του γεμάτος περηφάνεια.
 -Με δίκηο είπε, τα πουλιά με κρίζουν βασιλέα.
 Γιατί ψηλότερ' απο μέ ψυχή δεν είναι μία.
 Κ' εκεί οπού εχαιρότουνα την δόξαν του την τόση.
 Ακούει μιάν άσχημη φωνή ισχνά ισχνά να λέγη,
 -Σε απατά η γνώμη σου, περήφανο πουλί μου,
 Γυρισε ιδές πως πειό ψηλά κάθομ' εγώ απο σένα.
 Ήγκωσε τόσες ο αετός το φλογισμένο μάτι
 Κ' είδε στο κατακόρυφο το φύλλο ξαπλωμένο
 Ένα σκουλήκι βρωμερό, που σάλιγκα το λένε.
 -Και πώς κατώρθωσες αυτού να φθάσης συχαμένο;
 -Ερποντας φίλε μου αετέ, ο σάλιαγκας του λέγει.

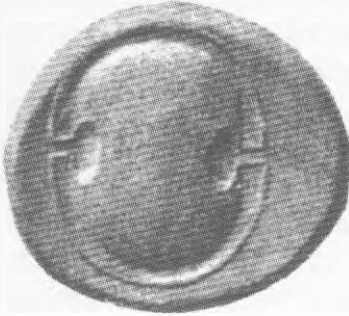
ΜΕΛΑΓΧΟΛΙΑ

Ψιλή βροχή κι' αδιάκοπη μέρα και νύχτα πέφτει
 Βαρείά, βαρείά μια καταχνιά τον ουρανό σκεπάζει,
 Που δεν αφήνει να διαβούν του ήλιου ταις ακτίνες,
 Στην πονεμένη μου καρδιά παρηγοριά να φέρουν!
 Σιγή βαθείά και νεκρική στον κόσμο βασιλεύει,
 Οπού την αθυμία μου αυξάνει και τον πόθο.
 Να ιδώ το φώς κι' ανάπαυσι να δώσω στην ψυχή μου.
 Αλλά κι' αγέρα κ' ήλιο στ' άδικα λαχταρίζω.
 Ολα νεκρά, πλην που και που κανέν φτωχό πουλάκι
 Πετάει με βιά και προσπαθεί τον θάνατο να φύγη.
 Και με το ταίρι του μαζί να πάγη σ' άλλον τόπο.
 Αχ! πώς σαν τούτο το πουλί και η ψυχή μου μοιάζει.
 Οπού ποθεί μα δεν 'μπορεί λεύθερη ν' ανασάνη.
 Και πνίγεται στα δάκρυα, την μοναξιά της κλαίει,
 Και μένει απαρηγόρητη, περίλυπη και μόνη!

Παρουσία χαλκών Βοιωτικών νομισμάτων σε «Θησαυρό» (εύρημα Αμφίσσης) του Β' αι. π.Χ.

ΔΡΟΣΟΥ ΚΡΑΒΑΡΤΟΓΙΑΝΝΟΥ

Σε ανασκαφή απο τον Δήμο Αμφίσσης για τοποθέτηση αποχευτικού αγωγού επί της λεωφόρου Σαλώνων, στη Ν.Α. είσοδο της πόλης, πλησίον της Πλατείας Παιδικής Χαράς, η Αρχαιολογική υπηρεσία Δελφών (1) απεκάλυψε οκτώ αρχαίους τάφους, και σε βαθύτερο σημείο (70 εκ. απο την επιφάνεια του δρόμου έως 2 μ. και 20 εκ.) κατέδειξε την ύπαρξη κατεστραμμένου απο εμπρησμό οικοδομήματος (πιθανώτατα εμπορικού καταστήματος) όπου βρέθηκαν 890 περίπου αντικείμενα οικιακής χρήσεως και λατρείας, γιάλινα, πήλινα, μολύβδινα, χάλκινα και χρυσά. Εκείνο όμως που έχει για μας ιδιαίτερη σημασία είναι ότι στα ευρήματα κυριαρχούσαν 1.000 περίπου νομίσματα (2), τα πλείστα χαλκά, ελάχιστα αργυρά και ένα χρυσό της Αιτωλικής Συμπολιτείας, που κατά τον διαπρεπή Έλληνα νομισματολόγο και βιομήχανο Βασίλη Δημητριάδη είναι το δεύτερο γνωστό αυτού του τύπου (3). Τα νομίσματα προέρχονταν απο γειτονικές περιοχές : Αιτωλία, Οπουντία, Λοκρίδα, Βοιωτία, Εύβοια, Συκιώνα, αλλά και απο την ίδια την πόλη Αμφισσα (4) και κάλυπταν την κλασική και ελληνιστική περίοδο.

Η καταστροφή του οικοδομήματος πρέπει να έγινε στα μέσα του 2ου αι. π.Χ. κατά τους εμφύλιους πολέμους μεταξύ Αιτωλών φιλορρωμαίων και εθνικιστών. Οι Αμφισσεείς την εποχή εκείνη διέκειντο φιλικώς προς τους εθνικιστάς Αιτωλούς και εχθρικός προς τους Ρωμαίους και τους συνεργάτες των. Η άποψη περί εμφυλίων μεταξύ των Αιτωλών εξετέθη για πρώτη φορά απο τον νύν έφορο Αρχαιοτήτων Λαμίας Πάντο Πάντο στο ογκώδες έργο του *Τα σφραγίσματα της αιτωλικής Καλλιπόλεως* (5). Την άποψη αυτή είχα τελικώς υιοθετήσει όταν δημοσίευσα ανάλογη εργασία, που αφορούσε στα νομισματικά ευρήματα των ανασκαφών της σημαντικής αυτής αιτωλικής πόλης (6).

Η ανασκαφή των τάφων και του περιού ο λόγος κατεστραμμένου οικοδομήματος έγινε κατά τα έτη 1984-1985 απο την αρχαιολόγο των Δελφών Στάλω Στυλιανού, η οποία αργότερα παρητήθη απο την Υπηρεσία, χωρίς να δημοσιεύσει αναλυτική ερευνητική εργασία της ανασκαφής (7).

Η ανασκαφή των τάφων και του περιού ο λόγος κατεστραμμένου οικοδομήματος έγινε κατά τα έτη 1984-1985 απο την αρχαιολόγο των Δελφών Στάλω Στυλιανού, η οποία αργότερα παρητήθη απο την Υπηρεσία, χωρίς να δημοσιεύσει αναλυτική ερευνητική εργασία της ανασκαφής (7).

Στη συνέχεια μου παραχωρήθηκε ευγενικά απο τον έφορο Αρχαιοτήτων Δελφών Ευάγγελο Πεντάζο το δικαίωμα της έρευνας και της μελέτης των νομισματικών ευρημάτων της ανασκαφής, η οποία δημοσιεύεται συντόμως στον υπό έκδοση τόμο των Φωκικών Χρονικών (8).

Τα νεότερα χρονολογήματα, κεντρικά βιβλιοθήκη, αναφέρονται σε παρέρχουν ένα ter-

minus ante quem για τη χρονολόγηση της καταστροφής (στα μέσα του β' αι.π.Χ.) κι ελπίζω ν' αποτελέσουν ένα χρήσιμο βοήθημα για τον αρχαιολόγο που θα επιχειρήσει στο μέλλον την έρευνα και δημοσίευση των λοιπών αντικειμένων του πολιτισμού για τα αρχαιολογικά μας χρονικά ευρήματα.

Τα 85 χάλκινα βοιωτικά νομίσματα, αβέβαιου νομισματοκοπείου, χρονολογίας κοπής 379-371 π. Χ. (σύμφωνα με τον Κατάλογο του Βρετανικού Μουσείου (9) είναι ομοιόμορφα, σχεδόν ισομεγέθη (διαμέτρου 1,2 - 1,4 εκ.) και το βάρος των κυμαίνεται απο 1-3,5 γραμμάρια. Το 60% περίπου είναι καλής διατηρήσεως, το 10% αρίστης και τα υπόλοιπα μετρίας εως μετριωτάτης. Στην πρόσθια όψη φέρουν βοιωτική ασπίδα και στην οπίσθια τρίαίνα διακοσμημένη. Στο έξεργο δεξιά δελφίνι ιπτάμενο, κάτω φύλλο κισσού και την επιγραφή ΒΟΙΩΤΩΝ επ' ευθείας. Τα νομίσματα αυτά, μαζί με δύο των Θηβών χρονολογίας κοπής 315 -288 π.Χ., αποτελούν περίπου το 1/10 των νομισμάτων του ευρήματος. Βοιωτικά νομίσματα εξ' άλλου συναντάμε συχνά σε τυχαία ευρήματα Αμφίσσης και περιοχής. Τα φαινόμενα αυτά μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι υπήρχε διαρκής συμμαχία - με εξαίρεση μιας μικρής περιόδου (10) - μεταξύ Εσπερίων Λοκρών (των οποίων η Αμφισσα αποτελούσε Μητρόπολη) και Βοιωτών, μιά και στις καθημερινές συναλλαγές μεταξύ των Αμφισσέων πολιτών κυκλοφορούσαν ευρύτατα βοιωτικά νομίσματα. Ακόμα η ανεύρεση στην Αμφισσα αργυρών βοιωτικών νομισμάτων μικρών και μεγάλων αξιών (11) αποδεικνύει ότι υπήρχαν ανεπτυγμένες εμπορικές σχέσεις μεταξύ των δύο αυτών κρατών ή πόλεων - κρατών κατά την κλασική και ελληνιστική περίοδο.

Μαρτυρίες συμμαχίας μεταξύ Βοιωτών - Αμφισσέων μας παρέχουν συχνά οι ιστορικοί της εποχής :

Κατά τον Πελοποννησιακό Πόλεμο (431 - 404 π. Χ.) οι Αμφισσείς ομοφρονούντες προς τους Αιτωλούς συμμαχούν με τους Σπαρτιάτες και τους Βοιωτούς εναντίον των Αθηναίων. (12).

Καλές σχέσεις με τη Βοιωτία στο τέλος του 5ου και τις αρχές του 4ου αι. είναι γνωστές απο την ανάμειξη της Αμφισσας στον Κορινθιακό Πόλεμο που έληξε το 394 στο διάστημα του οποίου Αμφισσείς και Βοιωτοί λεηλατούν τη Φωκίδα. (14).

Μετά τη νίκη των Βοιωτών εναντίον των Σπαρτιατών στα Λεύκτρα το 371 π. Χ. οι Βοιωτοί συμμαχούν με τους γείτονές των Φωκείς και ενισχύουν την προϋπάρχουσα συμμαχία και φιλία με τους Λοκρούς τόσο τους Οπουντίους όσο και τους Οζόλες της Αμφίσσης. (14).

Η συμμαχία Βοιωτών - Αμφισσέων ενισχύεται σημαντικά απο το 341-338 π.Χ., εποχή της εκστρατείας του Φιλίππου εναντίον των πόλεων της Νότιας Ελλάδος. (15).

Ο φιλιππίων Αισχίνης συγκαλεί έκτακτη πυλαία με σκοπό την καταδίκη των Αμφισσέων, επειδή καλλιέργησαν τμήματα γής του Κρισσαίου πεδίου, που υπήγετο στους Αμφικτύονες. Οι Θηβαίοι, σύμμαχοι των Αμφισσέων, αρνούνται συμμετοχή τους στην πυλαία. Ακολούθως οι Αμφισσείς, ως πιστοί φίλοι των Θηβαίων, τάσσοσαν κατά την Αμφικτυονική συνέλευση στην Αθήνα.

Κατά τον Χειμερινόν Πόλεμο του 339-338 π.Χ., που προηγήθηκε της Μάχης της Χαιρώνειας, οι Αμφισσείς τάσσονται με το μέρος της συμμαχίας των Βοιωτών - Αθηναίων εναντίον του Φιλίππου. Ο Φίλιππος καλεσμένος από τους Αμφικτύονες, κηρύσσει κατά των Αμφισσέων τον Δ' Ιερό πόλεμο και καταστρέφει την Αμφισσα εκ θεμελίων το καλοκαίρι του 338 π.Χ.(16).

Τέλος, τα ευρήματα των ανασκαφών στην Αμφισσα αποδεικνύουν την ύπαρξη εμπορικών σχέσεων μεταξύ Βοιωτών και Αμφισσέων.

Σχέσεις με τη Ν. Θεσσαλία και τη Βοιωτία δείχνει μια πόρπη βοιωτικού τύπου και μερικές περόνες που βρέθηκαν σε υστερογεωμετρικές ταφές του νότιου νεκροταφείου της Αμφισσας σε κιβωτιόσχημους τάφους.(17).

Ο Ιερός πόλεμος (591-586 π.Χ.) που κατέληξε σε καταστροφή της Κρίσσας ωφέλησε την Αμφισσα, που στα μέσα του αιώνα οχυρώνεται και αναπτύσσει σχέσεις με την Αττική και Βοιωτία, απ' όπου φαίνεται να προέρχεται μελανόχρους πρόχους του τέλους του 6ου έως μέσα 5ου αι. (18)

Δείγματα των τάσεων της κεραμεικής από τον ύστερο 3ο έως τα μέσα του 1ου π.Χ. αι. έδωσαν επίσης οι τάφοι στην Παιδική Χαρά, από τα κτερίσματα των οποίων έχουμε μια επιλογή λαγώνων και μεγαρικών σκύφων των μέσων του 2ου π.Χ. αι. που πρέπει να προέρχονται από το γειτονικό βοιωτικό εργαστήριο. (19)

Κλείνοντας την ανακοίνωσή μου θα σταθώ σε μια σημαντική ιστορική περίοδο που χαρακτηρίζει το εύρημα και την αξία του ως προς την παρουσία βοιωτικών νομισμάτων.

Η ανασύσταση του Κοινού των Βοιωτών το 379 π.Χ. και η περιφανής νίκη των Θηβαίων στα Λεύκτρα επί των Σπαρτιατών το 371 π.Χ. οδήγησε τον περίφημο βρετανό νομισματολόγο Barclay Head στην αναμφισβήτητη απόφαση να χρονολογήσει την κοπή των χάλκινων νομισμάτων του Κοινού των Βοιωτών μεταξύ των ετών 379 και 371 π.Χ., χρονολόγηση που έκανα κατ' αρχήν δεκτή σε σχέση με τα 85 βοιωτικά νομίσματα στα οποία αναφέρομαι. Όμως η καλή έως άριστη διατήρηση του 70% των νομισμάτων αυτών επί δύο και πλέον αιώνες που κυκλοφόρησαν με αναγκάζει να θέσω ερωτηματικό στη χρονολόγηση του Head.

Εκτός εάν η άλωση της πόλης από τον Φίλιππο στάθηκε αιτία της καλής διατήρησης της ποιότητας των νομισμάτων κάτω από τα ερείπια της καταστροφής. (20).

Βιβλιογραφία

1. Το σκαπτικό μηχάνημα του Δήμου Αμφίσσης κατέστρεψε τον πρώτο τάφο. Η ανασκαφή πραγματοποιήθηκε κάτω από αντίξοες συνθήκες και εμπεύστηκε λόγω του ότι έγινε σε κεντρική λεωφόρο και εμποδιζόταν η κυκλοφορία των οχημάτων.
2. Μελέτη, αποτέλεσμα της έρευνας των 1.000 αρχαίων ελληνικών νομισμάτων, έχω έτοιμη προς δημοσίευση στον υπό έκδοση ε' τομ. της επετηρίδος Φωκικά Χρονικά, που εκδίδω ο ίδιος από το 1989.
3. Βλ. Δρόσου Κραβαρόπαγγου : Ιστορία του αρχαίου ελληνικού και ρωμαϊ-

- κού νομίσματος, β' έκδ. Αθήνα, «Συλλογές». 1991, σ. 7-8, όπου ο Β. Δημητριάδης περιγράφει το χρυσό αιτωλικό νόμισμα που εικονίζεται εν μεγεθύνσει στο εξώφυλλο και οπισθόφυλλο του βιβλίου.
4. Δρόσος Κραβαρτόγιαννος : «Τα νομίσματα της Αμφίσσης», Αμφισσα Τετράμη-να, τεχ. 16-17 (1978-79), σ. 1238-43.
5. Πάντος Α. Πάντος : Τα σφραγίσματα της αιτωλικής Καλλιπόλεως, Αθήνα 1985, σ' 444-60.
6. Δρόσος Κραβαρτόγιαννος : «Κατάλογος νομισματικών ευρημάτων Καλλιπόλεως ανασκαφής 1977», Αμφισσα, Τετράμηνα τεχ. 22 (1982), σ. 1502-4.
7. Η Αρχαιολογική Υπηρεσία Δελφών παρέδωσε περίληψη περιγραφής της ανασκαφής με τον τίτλο : «Αμφισσα, Σκάμμα ΟΑΠ, οδός Σαλώνων» στο υπό έκδοσιν Αρχαιολογικόν Δελτίον - Χρονικά, 1989.
8. Ο ε' τόμος Φωκικά Χρονικά (1993) ετοιμάζεται και κυκλοφορεί εντός ολίγου. Είναι εξ ολοκλήρου αφιερωμένος στην αρχαιολογική έρευνα στη Φωκίδα.
9. BMC, Central greece, by Barclay V. Head, επανεκδ. Formi, Bologna 1963, σ. 38, αρ. 57 - 58.
10. Επι Ρωμαίων οι Θηβαίοι κατεδικάστησαν υπό του Μετέλλου να αποζημιώσουν τους Αμφισσεείς διότι εισβαλόντες «έταμον την χώραν τούτων περί ακμήν σίτου ούσαν» (Παυσανίου Αχαϊκά Ζ')
11. Αργυρός στατήρ (τετράδραχμο) των Βοιωτών που βρέθηκε στην Αμφισσα, βρίσκεται στην ιδιωτική μου συλλογή.
12. Εκδοτική Αθηνών : Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τ. Γ-1, 1972, σ' 210 - Προβ. και Κων. Σάθα : Χρονικόν ανέκδοτον Γαλαξειδίου, Εν Αθήναις 1865 σ.47, και επανεκδ. 1914, σ. 48.
13. Περικλή Α. Κουραχάνη : «Η Αμφισσα στο φώς της Αρχαιολογικής Έρευνας», Φωκικά Χρονικά, τ. δ. Αμφισσα 1992, σ.101.
14. Εκδοτική Αθηνών, ε.α. σ.412.
15. Ε. α., τ. Γ-2, σ. 80-3.
16. Ε.α. - Πρβλ. και Θεοχάρους Μελισσάρη : Ιστορία της Αμφίσσης και των πέριξ..., τ.α', σ. 108 κ.ε.
17. Περικλή Κουραχάνη, ε.α. σ. 99.
18. Ε.α., σ. 100.
19. Ε.α. σ. 101.
20. Ενδιαφέρουσα εικασία που διατύπωσε ο Πάντος Α. Πάντος σε επιστολή του της 10-10-1992.

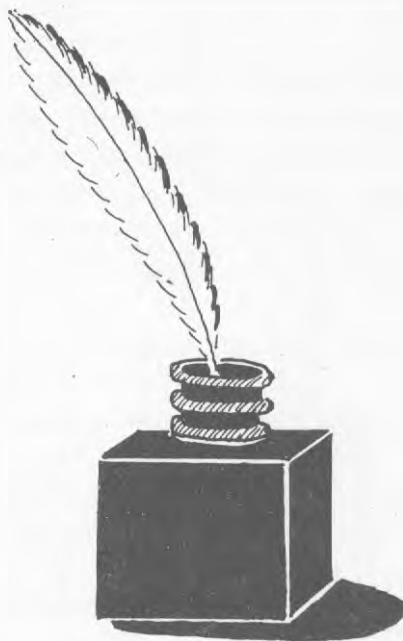
ΠΟΙΗΣΗ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΦΑΦΟΥΤΗ

ΠΑΡΑΓΡΑΦΗ

Στον ποιητή Α.Σ. Τσούρα

Αγνάντευες
 τ' αδειανό σου σπίτι
 καθισμένος στα περάσματα του χρόνου.
 Τα παράθυρα
 ήταν όλα ανοιχτά,
 και οι πόρτες σωριασμένες
 στη μνήμη σου.
 Είδες τους ανθρώπους να
 μπαινοβγαίνουν
 σε μακρινούς καιρούς
 κι αχρονολόγητους.
 Και ήταν κάθε στιγμή,
 σε κατοχές και σε ειρήνη,
 ένα άνοιγμα
 για τη λεηλασία
 Όλος ο κόσμος
 διάβηκε ληστής εδώ.
 Χιλιάδες βήματα
 ακούστηκαν τις νύχτες.
 Οπλές αλόγων,
 πόμολα, κλαγγές,
 και ανατριχίλα
 απο κενό πραγμάτων
 που άρπαζαν.
 Μέσα στη νύχτα αιχμάλωτη,
 παλιό ρολδί, η καρδιά σου
 καταμετράει τους λεηλάτες.
 Χωρίς καταγραφή,
 χωρίς ένα δεφτέρι.
 Τι μας ζητάς τις νύχτες, ποιητή,
 κάνοντας κύκλους
 γύρω απ' το σπιτικό μας;
 Σφαλίσαμε τις πόρτες
 και τ' αμπάρια.
 Οι κάμαρες γιομάτες όλες,
 δεν χωράνε πα.
 Τα υπάρχοντα στα υπόγεια,
 εν αφθονία,
 μόχθοι καιρών
 κλοπές ληστείες.
 Μη μας χτυπάς,
 δεν θα σ' ανοίξουμε.
 Δεν κατοικούμε πα.
 Είμαστε πεθαμένοι
 απο καιρό.

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ

Φτιάχνω και σκοτώνω
 καινούργιες λέξεις
 απ' το πρωί σήμερα
 Το βράδυ με περιμένουν
 μικρές κηδείες.

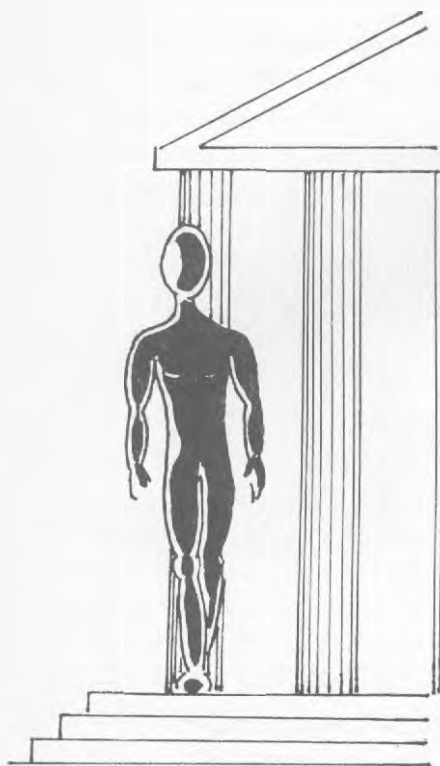
ΑΝΑΤΟΛΙΚΑ ΤΗΣ
ΚΑΡΔΙΑΣ

Αν κάποια μέρα
 σε ρωτήσουν
 κατά που πήγα
 δειξ' τους αυτό το δρόμο
 που ξεκινάει
 απ' τα γυμνά σου πόδια
 και φτάνει
 ως τα μεγάλα σου όνειρα.

ΒΟΙΩΤΙΚΑ

ΠΑΥΣΑΝΙΑ

ΑΛΙΑΡΤΟΣ - ΑΛΑΛΚΟΜΕΝΕΣ - ΚΟΡΩΝΕΙΑ

Απο τα Θεσπιάς όταν πηγαίνη κανείς επάνω προς την στερεάν, είναι η Αλιάρτος. Ποίος υπήρξεν ο ιδρυτής της Αλιάρτου και της Κορωνείας δεν είναι φυσικόν να τον χωρίσω απο τους αναφερόμενους υπό των Ορχομενίων.

Κατά την εκστρατείαν των Περσών, επειδή οι Αλιάρτιοι ήσαν με το μέρος των Ελλήνων μια μοίρα του στρατού του Ξέρξου κατέκαυσε τελείως και την χώραν των και την πόλιν. Εις την Αλιάρτον υπάρχει το μνήμα του Λυσάνδρου του Λακεδαιμονίου, όστις επιτεθείς κατά του τείχους των Αλιαρτίων, μέσα εις το οποίον ήτο στρατός από τας Θήβας και από τας Αθήνας, ότε εξήλθον κατ' αυτού οι εχθροί, έπεσεν εις την μάχην. Τον Λύσανδρον αφ' ενός μεν θέλω πάρα πολύ να τον επαινέσω, εν μέρει όμως και πικρά να τον κατηγορήσω.

Εις την Αλιάρτον λοιπόν είναι το μνήμα του Λυσάνδρου και ηρώον του Κέκροπος, του υιού, του Πανδίωνος. Το Τιλφούσιον όρος και η πηγή η ονομαζόμενη Τιλσφούσα, απέχουν από την Αλιάρτον περίπου πενήντα στάδια. Οι Έλληνες λέγουν ότι οι Αργείοι όταν μαζί με τα παιδιά του Πολυνεΐκους εκυρίευσαν τας Θήβας, μετέφερον εις τους Δελφούς χάριν του θεού και άλλα από τα λάφυρα και τον Τειρεσίαν και, επειδή υπέφερεν από δίψαν, λέγουν ότι εις τον δρόμον, αφού έπεν απο το νερό της Τιλφούσης, εξεψύχησε και ο τάφος του είναι πλησίον της πηγής. Η κόρη του Τειρεσίου λέγουν ότι εδόθη εις τον Απόλλωνα από τους Αργείους, κατά προσταγήν όμως του θεού διεπεραιώθη με πλοία εις την σημερινήν Ιωνίαν και μάλιστα εις την Κολοφωνίαν της Ιωνίας. Και εκεί η Μαντώ υπανδρεύθη ένα Κρητικόν, ονομαζόμενον Ράκιον, τα δε άλλα τα σχετικά με τον Τειρεσίαν, δηλαδή τον αριθμόν των ετών, περί των οποίων έχουν γράψει ότι έζησεν αυτός, και ότι από γυναίκα μετεμορφώθη εις άνδρα, και ότι ο Όμηρος Συμφορής Δημοσίου και Κεντρίκου Βικινισοθήκη Λεβαδείας Τειρεσίας εις τον

Αθην είχε τας φρένας του, αυτά βέβαια όλοι τα γνωρίζουν εξ ακοής.

Εις την Αλιάρτον επίσης είναι εις το ύπαιθρον ναός των θεών, τας οποίας ονομάζουν Πραξιδικας, εις αυτό το μέρος θρκίζονται και ποτέ δεν παραβαίνουν τον όρκον των. Τούτων ο ναός είναι πλησίον τους όρους Τιλφουσίου εις την Αλιάρτον υπάρχουν ναοί χωρίς αγάλματα και χωρίς στέγην. Δεν ηδυνήθην δε να πληροφορηθώ απο ποίους κατεσκευάσθησαν οι ναοί ούτοι.

Εις την χώραν της Αλιάρτου, υπάρχει ποταμός, λεγόμενος Λόφις. Λέγεται δε, ότι, επειδή η χώρα ήτο άνυδρος εις την αρχήν, ένας απο τους άρχοντας επήγεν εις τους Δελφούς και ηρώτησε το μαντείον, με ποίον τρόπον θα εύρουν νερό εις την γην, η Πυθία παρήγγειλε τότε, όποιον συναντήση πρωτύτερα απο τους άλλους όταν επιστρέψη εις την Αλιάρτον, να τον φονεύση, και όταν έφθασε συνήντησεν τον υιόν του Λόφιν, και τότε χωρίς να αργοπορήση εκτύπησε τον νέον με το ξίφος.

Εκείνος έτρεχε γύρω ζωντανός ακόμη, όπου δε έρρευσε το αίμα του, από τα μέρη αυτά η γή έβγαλε νερό. Δια τούτο ο ποταμός ονομάζεται Λόφις.

Αι Αλαλκομεναί δεν είναι μεγάλη κόμη, κείται δε πλησίον των τελευταίων υπορειών όρους όχι πάρα πολύ υψηλού.

Μερικοί λέγουν ότι έλαβε το όνομα απο τον Αλαλκομενεά, εντόπιον άνδρα, και ότι απ' αυτόν ανετράφη η Αθηνά άλλοι δε νομίζουν ότι και η Αλαλκομενια ήτο κόρη του Ωγύγου.

Παραπέρα απο την κόμην είχε κατασκευασθή εις τα χαμηλά ναός της Αθηνάς και αρχαίον ελεφάντινον άγαλμα. Η διαγωγή του Σύλλα απέναντι των Αθηναίων υπήρξεν αγρία και ξένη προς τον τρόπον των Ρωμαίων, ομοία δε με αυτήν υπήρξε και η προς του Θηβαίους διαγωγή του και προς τους Ορχομενίους τα ίδια έκαμε και εις τα Αλαλκομενάς, διότι εσύλησε το άγαλμα αυτό της Αθηνάς. Εκείνον λοιπόν, επειδή διέπραξε τόσα μανιακά εγκλήματα εις τας Ελληνικας πόλεις και εις τους θεούς των Ελλήνων, τον έπασε έπειτα η χειροτέρα σθένεια, διότι εγένμισεν απο ψείρες και η προηγουμένη φαινομενική του ευτυχία κατήντησεν εις τοιούτον τέλος, ο δε ναός της θεάς εις τα Αλαλκομενάς απο τότε παρημελήθη, διότι είναι ερημωμένος. Επ των ημερών μου μάλιστα έγινε και κάτι άλλο προς καταστροφήν του ναού, το εξής, ενς κισσός μεγάλος και δυνατός, ο οποίος είχε φυτρώσει εις τους τοίχους του, διέλυσε απο τας προσαρμογάς των και διεχώρισε τους λίθους τον ένα απο τον άλλον. Εις αυτό το μέρος ρέει ποταμός όχι μεγάλος, ένας χείμαρρος, ονομαζόμενος Τρίτων, διότι κατά την παράδοσιν η Αθηνά ανετράφη πλησίον του ποταμού Τρίτωνος, ωσάν να είναι αυτός ο Τρίτων και όχι ο της Λιβύης, ο οποίος απο την Τριτωνίδα λίμνην χύνεται εις την θάλασσαν της Λιβύης.

Πριν φθάσωμεν εις την Κορώνειαν απο τας Αλαλκομενάς, είναι ο ναός της Ιτωνίας Αθηνάς, ονομασθείς απο τον Ιτωνον, τον υιόν του Αμφικτύονος, και εδώ συνέρχονται οι Βοιωτοί εις κοινήν συνέλευσιν. Εντός, του ναού είναι χάλκινα αγάλματα της Ιτωνίας Αθηνάς και του Διος, έργα του Αγορακρίτου, ο οποίος ήτο μαθητής και αγαπημένος του Φειδίου. Αφιέρωσαν δε και αγάλματα των Χαρίτων επί των ημερών των Αένων, επίσης εις τας Ιωβείας, η οποία ήτο

ιέρεια της θεάς, εισήλθεν εν καιρώ νυκτός εις το τέμενος και εφάνη εις αυτήν η Αθηνά, εις τον χιτώνα δε της θεάς επάνω υπήρχεν η κεφαλή της Γοργόνας Μεδούσης η δε Ιοδάμα, καθώς την είδε απελιθώθη. Δια τούτο κάθε ημέραν μία γυναίκα θέτουσα πυρ επάνω εις τον βωμόν της Ιοδάμας, λέγει εις το τέλος τρείς φορές εις την βοιωτικήν διάλεκτον, ότι η Ιοδάμα ζή και ζητεί πύρ.

Η Κορώνεια ως αξιοθέατον είχε εις την αγοράν βωμόν του Επιμηλίου Ερμού και άλλον των Ανέμων. Ολίγον κατωτέρω είναι ο ναός της Ηρας και άγαλμα αρχαίον, έργον Πυθοδώρου του Θηβαίου, το οποίον κρατεί εις το χέρι Σειρήνας. Διότι λέγουν ότι αι κόραι του Αχελώου παρακινηθείσαι από την Ηραν διηγωνίσθησαν προς τα Μούσας, εις το τραγούδι, εκείναι δε, καθώς τας ενίκησαν, αφού εμάδησαν τα πτερά των Σειρήνων, έκαμαν στεφάνους απ' αυτά. Απο την Κορώνειαν απέχει έως τεσσαράκοντα στάδια το όρος Λιβήθριον, επάνω δε εις αυτό είναι αγάλματα των Μουσών και των Νυμφών, των επονομαζόμενων Λιβηθρίων. Εκ των πηγών του όρους την μίαν ονομάζουν Λιβηθριάδα, η δε άλλη λέγεται Πέτρα, και είναι όμοιαι με μαστούς γυναικών, από τους οποίους βγαίνει το νερό σαν το γάλα.

Από την Κορώνειαν μέχρι του Λαφυστίου όρους και εως το τέμενος του Λαφυστίου Διός είναι περίπου είκοσι στάδια. Το άγαλμα είναι μαρμαρινον. Εις αυτό το μέρος όταν ο Αθάμας επρόκειτο να θυσιάση τον Φρίξον και την Ελλην, λέγουν ότι εστάλη από τον Δία εις τα παιδιά κριός με χρυσό μαλλί και εκείνα εδραπέτευσαν καθημένα επάνω εις τον κριόν. Ανωτέρω είναι άγαλμα του Ηρακλέους, ο οποίος επονομάζεται Χάροψ, και εδώ λέγουν οι Βοιωτοί, ότι ανέβη ο Ηρακλής οδηγών τον σκύλον του Αδου. Όταν κατεβαίνη κανείς από το Λαφύστιον, εις τον ναόν της Ιτωνίας Αθηνάς, είναι ο ποταμός Φάλαρος, ο οποίος εκβάλλει εις την Κωπαίδα λίμνην.

ΠΟΙΗΣΗ

ΑΝΕΜΙΣΜΑΤΑ ΣΤΟΝ ΕΡΩΤΙΚΟ ΨΙΘΥΡΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΩΣΤΑΓΙΑΝΝΗ

Απόσπασμα

Θ' αφήσω την Επίκληση
της Μούσας
και πάνω στην αμαξά μου
θα βάλω
- σαν φτερωτό άλογο -
τ'ανθισμένο χαμόγελό σου,
τροχό στα
πέταλά μου...
θα κάνω
ανθόνερο
τη θάλασσα,
τον ουρανό αέρινο ποτάμι,
στο χρώμα των ματιών σου.
Θα κάνω
τ' αστέρια ασημένια
κηροπήγια
των ματιών σου.
Θ' αφήσω τον αραμπά
αργό
στα ονειρά μου,
του φεγγαριού
την λάμψη
την αιθέρια
στον αμφορέα
τον παληό,
την κοντινή
πυξίδα.

Εγώ...
 μεσ' στο χαμόγελό σου
 θα στηθώ,
 που 'ναι φτιαγμένο
 απο μετάξι ερωτικό
 - πλεξούδα -
 κεντημένο.
 Εγώ μεσ' το
 χαμόγελό σου
 θα στηθώ
 - φτερούγα -
 της ψυχής μου.
 Ψιθύρισμα
 Ερωτικό
 - θε να σου πω -
 - θε να σου γράψω -
 - θε να σου τραγουδήσω -
 Ψιθύρισμα
 Ερωτικό
 - Παιχνίδι των Ανέμων -
 - Χαρές του Ερωτα, Γιορτές -
 Γυμνές Ψυχές, Ασημακωμένες

Εγώ μεσ' το
 χαμόγελό σου
 θε να μπω
 στον ήλιο
 της ψυχής σου,
 για να προσευχηθώ
 - στις γόνιμες ελπίδες -
 και να σου πω
 - Ψιθυριστά -
 πως έβαλα στον άνεμο
 τη θύελλα του πόθου.
 Πως έβαλα στον άνεμο
 το μύρο της ψυχής μου.
 Πως έγινα ευλαβικός
 προσκυνητής
 στη Θεία τη μορφή σου
 και να σου πω ξανά
 - Ψιθυριστά -
 πως έβαλα τον άνεμο
 στη θύελλα του πόθου
 να σε κρατάνε μυστικά
 εκεί γ' αρχίζει η ζωή
 και κει που τελειώνει...

Να σε κρατάνε μυστικά...

Η ΛΕΙΒΑΔΙΑ

ΘΥΜΙΟΥ ΔΑΛΚΑ

Ήταν χτισμένη η Λειβαδιά, είπαμε, πολύ πριν από τον Τρωϊκό πόλεμο και βρισκόταν πάνω από το ερειπωμένο σήμερα κάστρο της, στην κορυφή του κωνικού λόφου του αΐλια, που δεσπάζει στη σημερινή πόλη και που χωρίζεται από το Λαφύστιο βουνό με τη ρεματιά του Ξηριά. Ένας Αθηναίος ήρωας με το όνομα Λέβαδος, μας λέει ο Πausanίας, ήταν εκείνος, που έπεισε τους κατοίκους κατέβουν από ρου». και να

της να του «μετεώ- κατοικήσουν «εις το χθαμαλόν», στα χαμηλά, κοντά στις πηγές της Έρκυνας και στο αγλαό άλσος του Τροφωνίου κι απ' αυτόν μετονομάστηκε η πόλη από Μίδεια σε Λεβαδειά, (και Λειβαδειά, Λιβαδειά και Λιβαδιά, όπως έχει καταλήξει και γράφεται τώρα).

Το παλιό της όνομα Μίδεια, (και Μιδέα), το είχε πάρει από τη νύμφη Μίδεια, που με τον Ποσειδώνα είχε αποκτήσει τον Ασπληδόνα, ιδρυτή μιας ομώνυμης πόλης, πιο κάτω από τον Ορχομενό και πέρα από το Μέλανα ποταμό, (τον σημερινό Πύργο).

Την εκδοχή αυτή ενισχύουν οι στίχοι του Ορχομενού ποιητή Χερσία, που αναφέρει ο Πausanίας, (9.38,9).

«Εκ δε Ποσειδάωνος αγακλείτης Μιδείας
Ασπληδών γένεθ' υἱός αν' ευρύχρονον πτολίεθρον».

Η πόλη Μίδεια, κατά τον Στράβωνα, (9.413), καταβυθίστηκε μαζί με την Άρνη, (Χαιρώνεια), από τα νερά της Κωπαΐδας, μας λέει, αλλά από το υψόμετρο τους το πράγμα φαίνεται απίθανο.

Ο Πausanίας παραδέχεται ότι η ομηρική Μίδεια (Ιλ. Β.507), είναι η πόλη Λεβάδεια. «Αύτη, (η Λεβάδεια), το μέν εξ αρχής ωκεῖτο ἐπι μετεώρου και ωνομάζετο Μίδεια», μας πληροφορεί, (9.39,1). Και γράφει ακόμη: «Ομηρος δε εποστάμενος ἐμοὶ δοκεῖν ἕνα ἄλλο ὄνομα εἶναι τῆς πόλεως, ὅπως ἔχει καταλήξει και γράφεται τώρα, ὅμως τοῖς

αρχαίους εχρήσατο ονόμασιν ες αυτάς». Ο Ομηρος κατά τη γνώμη μου, (λέγει ο Πausanías), αν και γνώριζε τα ονόματα Χαιρώνεια και Λεβάδεια,, χρησιμοποίησε τα αρχαία τους ονόματα, (Αρνη και Μίδαία).

Η Λειβαδιά πήρε μέρος στον Τρωϊκό πόλεμο με δέκα απο τα μεγαλύτερα πλοία και με αρχηγό τον Αρκεσίλαο. Ο Αρκεσίλαος μάλιστα αναδείχτηκε απο τους πιο λαμπρούς πολεμιστές. Όταν ο Αχιλλέας μαλωμένος με τον Αγαμέμνονα αποσύρθηκε απο τις μάχες στη σκηνή του, ο Αρκεσίλαος πολέμησε ηρωικά, για να συγκρατήσει τους Τρώες στην εξόρμησή τους, για την κατάληψη των ελληνικών πλοίων, κι έπεσε χτυπημένος από τον Έκτορα.

«Έκτωρ ... Αρκεσίλαον έπεφνε τον Βοιωτών ηγήτορα χαλκοχιτώνων», (Ιλ. 0.329).

Μέγα κι επιβλητικό μνημείο στις όχθες της Ερκυνας δέχτηκε τα οστά του, που τάφεραν στην επιστροφή τους οι χαλκοχίτωνες συμπολεμιστές του με το Λήϊτο, που μόνος αυτός απο τους υπόλοιπους Βοιωτούς αρχηγούς, (Πηνέλεων, Προθυήνορα, και Κλονίονα), γλύτωσε απο την Τρωϊκή περιπέτεια.

Η Λειβαδιά ήταν στην αρχαιότητα απο τις ευτυχέστερες και πλουσιότερες πόλεις της Ελλάδας. «Κεκόσμηται μεν δη τα άλλα σφίσιν η πόλις ομοίως τοις Ελλήνων μάλιστα ευδαίμοσι», γράφει ο Πausanías στα Βοιωτικά του, (39-40). Τη δόξα της χρωστούσε στα ωραία μνημεία και τους θαυμαστούς ναούς της. Μέσα στο ιερό της άλσος υπώνονταν - εκτός απο τ' άλλα - και λαμπρότατος ναός του Τροφώνιου, που είχε μέσα του ένα ωραιότατο άγαλμα του θεού, έργο του Πραξιτέλη.

Το άγαλμα αυτό το θαύμαζαν οι αρχαίοι για τη μεγαλοπρέπειά του και το παραλλήλιζαν με εκείνο του Δία, που είχε κατασκευάσει στην Ολυμπία ο Φειδίας κι έλεγαν ότι ήταν δυστύχημα να πεθάνει κανείς χωρίς να το δει και για το οποίο ο επιγραμματοποιός Φίλιππος ο Θεσσαλονικεύς είχε γράψει:

«Η θεός ήλθ' επι γήν εξ ουρανού, εικόνα δείξων Φειδία
ή σύ γ' έβης τον θεόν οψόμενος».

Στις όχθες πάλι του ποταμού υπήρχε ναός της Ερκυνας με άγαλμα της παρθένας στο εσωτερικό του, που κρατούσε χήνα. Σε μια σπηλιά, απ' όπου πήγαζε το ποτάμι, ήταν όρθια άλλα αγάλματα της Ερκυνας και του Τροφώνιου ή της Υγείας και του Ασκληπιού. Στο σκήπτρο του βρίσκονταν τυλιγμένοι δράκοντες (φίδια), που θεωρούνταν σύμβολα και των δύο θεών, γι' αυτό κι ήταν δυσκολοδιάκριτο σε ποιόν απο τους δυό ανήκαν τα αγάλματα. Φαίνεται ότι μαζί με τον Τροφώνιο συλλατρεύονταν εδώ κι ο φιλόανθρωπος θεός της ιατρικής Ασκληπιός και ότι, το ρόλο της «ιεράς κρήνης» του, έπαιζε η πηγή της Ερκυνας. Σκόρπια στην πόλη και στο ύπαιθρο υπήρχαν πάλι άλλα ιερά της Δήμητρας, που την ονόμαζαν Ευρώπη, και την πίστευαν για τροφό του Τροφώνιου, του Υέτιου Δια, του Απόλλωνα και ένα άλλο ιερό με αγάλματα του Κρόνου, του Δία και της Ηρας. Στην κορυφή τέλος των λόφων ήταν ο ναός του «Διός Βασιλέως».

Ο τελευταίος αυτός είχε μείνει μισοτελειωμένος εξ αιτίας των μεγάλων του διαστάσεων (είχε 60 μ. περίπου μήκος) ή των απανωτών πολέμων, που έτυχαν να γίνουν στον καιρό της κατασκευής του. Σώζονται τα θεμέλιά του, αλλά μόνο αυτά, γιατί με τα άλλα υλικά του, τις τεράστιες πελεκημένες πέτρες των τοίχων του, κατασκευάστηκαν οι νεώτερες χριστιανικές εκκλησίες του Αϊ-Νικόλα και Αϊ-Γιώργη της πόλης... και πολυβολεία στο διάστημα της κατοχής. Στο χώρο του ναού βρέθηκε, σε παλιότερες ανασκαφές, και η μεταξύ του εργολάβου και του Δήμου Λεβαδέων, συμφωνία της κατασκευής του, χαραγμένη σε μεγάλη πλάκα, που έχει μεταφερθεί στο μουσείο της Χαϊρώνειας.

Εκτός όμως απο τα ωραία μνημεία και τους θαυμαστούς ναούς της η Λειβαδιά είχε και το Τροφώνιο μαντείο, που σ' αυτό κυρίως χρωστούσε τη μεγάλη της φήμη. Χαρακτηριστικό είναι ότι ο Στράβων, αντί να τοποθετεί το μαντείο στην πόλη, τοποθετεί την πόλη στο μαντείο. Γράφει: «Λεβάδεια δ' εστίν, όπου Διός Τροφώνιου μαντείων ίδρυται», (9,414). Συγκαταλεγόταν το Τροφώνιο ανάμεσα στα πέντε πιο ξακουστά της αρχαιότητας, των Αβών, των Δελφών, της Δωδώνης και του Αμφιαράου. Χρησιμοδοτούσε ως τον Β' μ.Χ. αιώνα κι έκλεισε απο τα τελευταία.

Οχι μόνο οι Έλληνες, αλλά και βάρβαροι θεωροί απο τη Λυδία και τα βάθη της Περσίας έφθαναν εδώ, για να κατεβούν με κατάνυξη στο ιερό άδυτο και πάρουν, ύστερα απο πολύτροπη ιερουργία - θα μιλήσουμε πιο κάτω γι' αυτήν - του Τροφώνιου το χρησμό. (Ηροδ. Α,46 & Θ.134).

Βαρυσήμαντοι ήταν οι χρησμοί του. Σ' αυτό χρωστούσαν οι Θηβαίοι τη νίκη τους στα Λεύκτρα, (371 π.Χ.), που τους χάρισε την ηγεμονία της Ελλάδας. Τους είχε, πρίν απο τη μάχη, ειδοποιήσει ο Τροφώνιος και τους είχε αξιώσει «αγώνα τιθέναι Δίί βασιλεί στεφανίτην», να τελούν, μετά απο τη νίκη, αγώνες προς τιμήν του Διός με στεφάνια για έπαθλα, αναφέρει ο Διόδωρος ο Σικελιώτης, (15,53). Και πράγματι απο τότε εκτός απο τα Ερκύνια και Τροφώνια, που συγκέντρωναν τους Πανέλληνες, για να παρακολουθήσουν τους γυμνικούς, τους ιππικούς και τους μουσικούς αγώνες τους, καθιέρωσαν και τα Βασιλεία. «Και ταύτην ποιούσι οι Βοιωτοί την πανήγυριν εν Λεβαδεία» προσθέτει ο Διόδωρος. Την ονόμασαν Βασιλεία, γιατί στην εποχή αυτή είχε συγχωνευτεί, όπως φαίνεται, ο Τροφώνιος με μεγαλύτερες θεότητες, όπως του Διός Βασιλέως, Διός Χθονίου, Διός Τροφοδότου κ.α.

Η επίκαιρη θέση της, ο πλούτος της και το Τροφώνιο μαντείο της έκαναν τη Λειβαδιά στο πέραςμα των αιώνων να ζήσει έντονα όλες τις περιπέτειες κι όλες τις διαδοχικές πτώσεις και ανορθώσεις της πατρίδας μας. Δέχτηκε άπειρες επθέσεις κι εξουσιάστηκε κατά καιρούς απο πολλούς κατακτητές.

Κάνομε πιο κάτω μιά σύντομη αναδρομή στα περασμένα της, γιατί λεπτομερειακή έκθεση θα απαιτούσε ξεχωριστό βιβλίο.

Στα ιστορικά χρόνια η Λειβαδιά είχε αυτοτέλεια, ανεξαρτησία και πολίτευμα

ολιγαρχικό. «Ἦρχον εν αυτή οι ιππείς» και «εν όσαις πόλεσιν εν τοις ίπποις η δύναμις ήν, ολιγαρχίαί παρά τούτοις ήσαν», γράφει ο Αριστοτέλης στα «Πολιτικά» του, (Γ'ε).

Από τον όγδοο π.Χ. αιώνα θεωρείται μια απο τις πιο σημαντικές και τις πιο φημισμένες πόλεις του «Κοινού των Βοιωτών, ύστερα απο τον Ορχομενό, τη Θήβα και την Κορώνεια».

Από τον έκτο π.Χ. αιώνα είχε κοινά νομίματα με τις Βοιωτικές πόλεις Κώπες, Ορχομενό, Κορώνεια, Αλιάρτο, Θήβα και τις υπόλοιπες, που πιστοποιούν και την αρχαιότατη συμμαχία τους.

Είχαν τα κοινά αυτά νομίματα, που ίσχυσαν απο το 550 εως το 27 π.Χ., τη βοιωτική ασπίδα με τις δυό ημικυκλικές τομές από τη μιά όψη και από την άλλη τρόπαιο με τη λέξη ΒΟΙΩΤΩΝ ή κεφάλι Δία και Νίκης ή Δήμητρας και Ποσειδώνα.

Αλλά είχε κόψει η Λειβαδιά και ιδιαίτερα δικά της νομίματα σε τρεις περιόδους. Στην α' (386-374 π.Χ.) ασημένια διώβολα με τη βοιωτική ασπίδα στη μιά πλευρά και κεραυνό στην άλλη με τα γράμματα ΛΕΒΑ, στην β' (338-315 π.Χ.) χάλκινα με τη βοιωτική ασπίδα εμπρός και τα γράμματα ΛΕΒ σε άδειο χώρο πίσω και στην γ' περίοδο (146-27 π.Χ.) άλλου τύπου πάλι χάλκινα με κεφάλι Αθηνάς στη μιά πλευρά και τα γράμματα ΛΕ μέσα σε στεφάνι ελιάς στην άλλη πλευρά, (ιστ. νομισ. Σβωρώνου Α' 441).

Στους πρώτους ιστορικούς αιώνες η ζωή της Λειβαδιάς ταυτίζεται με τη ζωή των 14 αξιολογοτέρων πόλεων της Βοιωτίας.

Μετά τον Πελοποννησιακό την λεηλάτησε ο Λύσανδρος λίγες μέρες προτού σκοτωθεί κάτω απο τα τείχη της Αλιάρτου, το 395 π.Χ.

Στη σύγκρουση των Ρωμαίων και του Μακεδόνα βασιλιά Περσέα (178-168 π.Χ.), τρομοκρατημένη η πόλη απο τις σφαγές και τις ωμότητες των Ρωμαίων στη Θίσβη, Αλιάρτο και την Κορώνεια και απογοητευμένη απο την πολιτική αδεξιότητα του Περσέα, αναγκάστηκε να πάει με τους Ρωμαίους. Στα 86 και 85 π.Χ. κυριεύτηκε και γυμνώθηκε το μαντείο της απο τους στρατηγούς του Μιθριδάτη Αρχέλαο και Ταξίλλη, προτού ηττηθούν στη Χαιρώνεια και τον Ορχομενό απο τους Ρωμαίους του Σύλλα. Αποσύρθηκαν οι Μιθριδατικοί, μα συμπλήρωσε την αρπαγή και την καταστροφή ο Σύλλας, (Ι.Ε.Ε. τ. 6. 174). Μόνο αργότερα ο μεγάλος από τη γειτονική Χαιρώνεια φιλόσοφος Πλούταρχος (46-127 μ. Χ.), με τον φλογερό πατριωτισμό και το παγκόσμιο κύρος του, μπόρεσε, όσο ζούσε, να την προστατέψει και να την απαλλάξει απο φθορές.

Στα Βυζαντινά χρόνια γνωρίζει νέες ερημώσεις και καταστροφές από τους Γότθους τους Αλάριχου (396 μ.Χ.) και από τις πολυάριθμες άλλες βαρβαρικές επιδρομές στον καιρό του Ιουστινιανού. Με τα οχυρά, όμως, που κατασκεύασε ο τρισένδοξος αυτός αυτοκράτορας και με τη διάδοση της μεταξοκαλλιέργειας στη Βοιωτία, ευδοκιμεί και ζεί για κάμποσο καιρό, με ηρεμία.

Στην εποχή του Ηρακλείου, (7ο αι.), που η αυτοκρατορία συγκροτήθηκε σε «θέματα», αποτελούσε με την Κορώνεια, Χαιρώνεια, Δαύλεια, Στείριδα, Αντίκυρα και τους άλλους κεντρικής βιβλιοθήκης περιφέρειας

βλέπομε το Βασίλειο Βουλγαροκτόνο, στη θριαμβευτική του πορεία για την Αθήνα, (το 1018 μ.Χ.), να σταθμεύει εδώ, για να βοηθήσει στην αποπεράτωση της περίφημης μονής του όσιου Λουκά.

Όταν η Βυζαντινή αυτοκρατορία τραυματισμένη θανάσιμα από τους βαρβάρους του βορρά και προπαντός από τους Σταυροφόρους της δύσης, σωριάστηκε και οι τελευταίοι «έθεσαν κλήρον επί των ιματίων της», η Λειβαδιά έπεσε στον Λατίνο βασιλιά της Θεσσαλονίκης Βονιφάτιο Μομφερατικό. Ο Βονιφάτιος τη χαρίζει στον Οθωνα Δελαρός κι ο ανεξάρτητος ηγεμόνας της Αργολιδοκορινθίας Λέοντας Σγουρός, που την κατείχε από τα 1203, την εγκαταλείπει και φεύγει τρομαγμένος από τους σιδερόφρακτους Φράγκους του Δουκάτου Αθηνών - Θηβών των Δελαρός και Βριέννιων.

Στα χρόνια της Φραγκοκρατίας, 1205-1311, φτάνει να συναγωνίζεται την Αθήνα και τη Θήβα. Για τη σημαντική τότε θέση της ο Οθων Δελαρός παραχώρησε το φρούριό της στον Πάπα της Ρώμης. Και από τους υπόλοιπους δούκες ο Γουλιέλμος Δελαρός, που χρημάτισε και «άρχων» Λειβαδιάς, την υπεραγάπησε, όπως και η ελληνίδα γυναίκα του Ελένη, θυγατέρα του σεβαστοκράτορα Μεγαλοβλαχίας Ιωάννου Αγγέλου - που έζησε ως το θάνατό της αποτραβηγμένη στο μοναστήρι του όσιου Λουκά.

Όταν έπειτα ο τελευταίος Φράγκος δούκας Βέρθερος Βριέννιος σκοτώθηκε στις Κατοβόθρες της Κωπαΐδας από την «Γκράν Κουμπανία» των Καταλωνών κι άρχισε η Καταλανική κυριαρχία στη Βοιωτία (1311-1382) με δούκες από τον αραγωνικό οίκο της Σικελίας, η Λειβαδιά απέκτησε μια μεγάλη δύναμη, που ξεπέρασε και τη Θήβα και την Αθήνα. Οι Καταλανοί τη χρησιμοποίησαν για στρατιωτική τους πρωτεύουσα, της παραχώρησαν μεγάλα, για την εποχή εκείνη, προνόμια, και της έχτισαν το πιο δυνατό κάστρο του Δουκάτου, που σώζεται ως σήμερα.

Στο διάστημα της Καταλανοκρατίας, παρ' όλη την ηρωική της αντίσταση, δε γλύτωσε ούτε από τη Ναβαρική καταγίδα στα 1380, ούτε από τις πειρατικές της εποχής εκείνης επιδρομές των Τούρκων.

Στα 1382 διώχνει τους Καταλάνους από τη Λειβαδιά ο εμποροηγεμόνας της Κορίνθου Φλωρέντιος Νέριος Ατσαγιώλης.

Στα 1394 την κυριεύει και την κρατά για λίγο ο τρομερός Βαγιαζήτ. Στα 1444 πέφτει στα χέρια του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, δεσπότη τότε του Μοριά, αλλά ύστερα από δύο χρόνια λεηλατείται και πάλι από τους Τούρκους με τον Μουράτ Β'. Ωστόσο παραμένει στην Ιταλική κυριαρχία των Ατσαγιωλιδών ως τα 1460. Στα 1460 με διαταγή του Μωάμεθ Β' δολοφονείται ο τελευταίος δούκας Φραγκίσκος Β' και η Λειβαδιά πέφτει οριστικά μια στη σκλαβιά των Τούρκων.

Στην Τουρκοκρατία υποτάχτηκε με καρτερία αλλά και με περήφανη αξιοπρέπεια δέχτηκε και υπόμεινε τους νέους δυνάστες της Τούρκους. Δεν έμεινε

«μαραζιάρικος τουρκοπατημένος καμπος», μα σαν κέντρο της ανατολικής Ελλάδας, υψώθηκε σε υποδειγματική, φιλελευθερισμού και πατριδολατρείας βουνοκορφή. Καλλιέργησε και δημούργησε μέσα της και γύρω της ατμόσφαιρα ηρωϊσμού και αυτοθυσίας. Μ' αυτό το πνεύμα γαλουχούσε και μ' αυτό φλόγιζε τις καρδιές των παιδιών της.

Αυτό το πνεύμα σήκωσε για σημαία του και το καλύτερό της τέκνο, ο Λάμπρος Κατσώνης, που δεν έγινε μόνο ένας από τους μεγαλύτερους ναυμάχους της ιστορίας, αλλά και χάραξε και τον μόνο ορθό δρόμο, για την ανάσταση του Έθνους μας. Αθάνατα θα μένουν στους αιώνες τα λόγια του:

« Εαν η Μ.Αικατερίνη υπόγραψε συνθήκη ειρήνης με την Τουρκία, ο Λάμπρος Κατσώνης δεν υπέγραψε τη δική του ακόμη».

Και συνέχισε τον αγώνα θριαμβευτικά με τις δικές τους και μόνο δυνάμεις, ώσπου δυό στόλοι, (της Τουρκίας και της Αιγύπτου, στην Ανδρο, για να μη βάλουμε και τρίτο, της Γαλλίας στο Πόρτο-Κάγιο), τον ανάγκασαν ν' αποσυρθεί. Κι όταν αγνοημένος απο την Αικατερίνη αποτραβήχτηκε στην Κριμαία, Λειβαδιά μετονόμασε το Καρασόϊ, που καταστάλαξε και που σήμερα αποτελεί το όνειρο των σοβιετικών πολιτών. Κι είναι ενδεικτικό και τούτο σ' αυτή τη Ρωσική Λειβαδιά, (η Γιάλτα είναι προάστεϊό της), το έφερε η τύχη να υπογραφεί απο τους τρεις μεγάλους, Ρούσβελτ, Στάλιν και Τσώρτσιλ η καταδίκη του Χιτλερισμού και του Φασισμού.

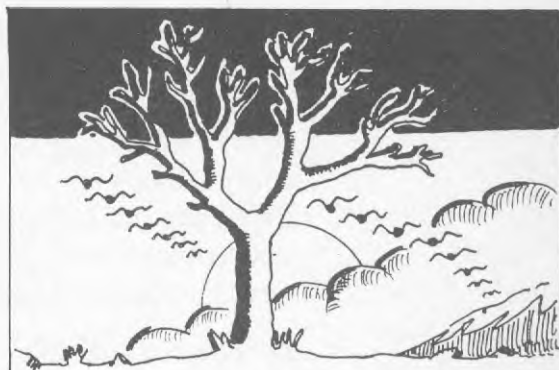
Στο '21, στάθηκε δεύτερη μάνα του Διάκου, του Ανδρούτσου, του Μακρυγιάννη, του Μπούσγου κι ανάμεσα στις πρώτες πόλεις της Ελλάδας, ξεσηκώθηκε κατά των Τούρκων και πρώτη απ' όλες, (μετά την Καλαμάτα και τα Σάλωνα), ανέπνευσε τον αέρα της Λευτεριάς, γι' αυτό και δέχτηκε όλη τη λύσσα της εχθρικής οργής, όπως θα δούμε.

«Μεγάλη απήχηση στην εξέγερση της ανατολικής Ρούμελης είχε ο ξεσηκωμός της Λειβαδιάς, που η θέση της στη Ρούμελη ιστορικά και γεωγραφικά ήταν ανάλογη με τη θέση και τη σημασία της Τριπολιτσάς του Μοριά», γράφει ο Γ. Βαλέτας, στην έκδοση του Ατλαντα του Πέτρωφ, μα τα γεγονότα της Τουρκοκρατίας και της Επανάστασης του '21 στη Λειβαδιά θα τα πούμε ξεχωριστά.

ΕΛΙΚΩΝΙΑΔΑ

ΠΟΙΗΤΙΚΟ ΔΡΑΜΑ (απόσπασμα)

ΑΝΔΡΕΑ ΤΣΟΥΡΑ

(Μπαίνει η Ελικωνιάδα)

Ελικωνιάδα

Θεέ μου,
είναι πολύ το τίμημα
για ένα τους νεκρό.
Αλλά Θεέ μου,
γιατί θα χρεώσουν στα παιδιά μου
αυτό το χυμένο αίμα;

Παναγιά μου,
στείλε στη μάνα του νεκρού στρατιώτη
ένα τσαμπί πέρδικας του Ελικώνα,
που 'χει βοσκίσει στη χόβολη του πόνου
να της πει, πως
με το νερό της Ιπποκρίνης,
από τούτο το βουνό,
της σοφίας του κόσμου,
με τους άσπρους καταρράχτες
των μαλλιών μου
θα πλύνω
και θα σφουγγίσω το παιδί της
εκεί,
εκεί που κρύωσε
το ψεύτικο χαϊμαλί της ζωής του.

Φωνή

Ελικωνιάδα

Γιατί της τον σκότωσαν!
 Παναγιά μου!
 Ποιος θα ξεδιαλύνει το δίκιο από το αίμα;
 Ο Θεός δεν έκανε τίποτα γι' αυτό.
 Βούτηξε το ψωμί μας και στα δύο.

Όμως, το δικό μου φταίξιμο, ποιο είναι;
 Σε τι έφταιξαν
 όσοι ψήθηκαν ζωντανοί στα χωριά μας;
 Σε τι έφταιξαν τα δέντρα του Θεού,
 που τα ντρόπασαν με τους κρεμασμένους
 την ώρα που στεφάνωσαν ανήλικα στάχια;

Που είναι ο πόλεμος;
 Πού πήγε ο άνθρωπος;
 Πιο πέρα από τούτο το χώμα
 κανείς δε θα πάει.

Δύστυχη γη!
 Πού βρήκες το σπόρο του ανθρώπου;
 Δε θα χορτάσει ποτέ τούτες τις πέτρες
 αίμα και θάνατο. Ατυχη γη!

Η λίγη λογική
 συνδιαλέγεται με τα βότσαλα
 που παρασέρνει το ποτάμι στη θάλασσα.
 Στην Ειρήνη, σκοτώνει για τον πόλεμο.
 στον πόλεμο, σκοτώνει για την Ειρήνη.

Λάθος μαχαίρι η λογική
 με ανυπόγραφη κατεύθυνση.

Εννέα κορμιά,
 αρχαία ηδονικά αγάλματα Θεών
 ζωσμένα αρπαγή,
 κοιμίζουν μια χούφτα γιασεμιά από θλίψη,
 καθαρίζουν τις φτέρνες των φυλακών
 κάτω εκεί στη Λεβαδειά,
 άπλεροι αετοί, στα χέρια των Γερμανών.

Οι Μοίρες, κοσκινίζουν πρωτόγωνο απόβραδο,
 ξεχωρίζοντας
 απο δω το θάνατο,
 απο κεί τη ζωή.

και όπως - όπως ας πουληθεί το αίμα.

Μάνα, που τα μάτια σου
ρίχνουν πένθιμη αστροφεγγιά και χιόνι.
Μάνες, στοιχιωμένες χαράδρες των δακρύων,
λυπημένα λουλούδια
του Επιτάφιου θρήνου. Βοηθήστε με!
Παναγιά μου,
βάλε το χέρι
στις πληγές του παιδιού Σου
και σήκωσ' το ψηλά,
'ν' αγιάσεις τούτο τον τόπο.
Μήπως και φύγει το κακό.
Μήπως και φύγει το κακό...
Γιατί στην άλλη όχθη, αφήσαμε
άπλυτα τα μαντίλια του Θεού.

Και πες στον Ολυμπο,
στον Ταΰγετο και στην Γκιώνα,
πως τους συνέλαβαν πρωινή ώρα,
όταν έσκαβαν τ' αμπέλια τους
για το κρασί του Διόνυσου
και τη Θεία Κοινωνία.
Ο Παρνασσός είδε το κακό!

Στη γέννα
δάγκωνα την πέτρα της ζωής
που τα βράδυα ο έρωτας
είχε ξεχάσει στη μήτρα μου.
Μάζευα φορεσιές λουλουδιών
και έντυνα γιορτές
τους τοίχους της φτώχειας.

Μάζευα στον καιρό τους
ρίγανη και τσάι
στο Τσίβερι και στην Παλιοβούνα.

Νανούριζα τη ζωή.
Αύριο έλεγα, η γη θα 'ναι γιομάτη
χτενισμένες χωρίστρες...
Αύριο, η γη θα χτυπήσει την πόρτα μου
με το ραβδί του ήλιου
και το ψωμί θα το ψήνουμε
στις αναπνοές των άστρων.

Αύριο, θα τρώμε στο δίσκο του φεγγαριού.
Συλλογή ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΛΕΒΑΔΕΙΑΣ

Αύριο, ο θάνατος θα ξεκουράζεται
πάνω στις πασχαλιές.
Πρώτη αλήθεια του ήλιου, ο θάνατος.

Η ζωή όμως δεν είναι αύριο.
Το αύριο δεν ξέρει, πότε έρχεται
και πότε φεύγει, μαζί με τα χελιδόνια
και τους πελαργούς.

Κάθε μέρα,
έρχομαι στα χέρια με το δρεπανοφόρο
καβαλάρη της νύχτας.

Η μάνα μου μ' έμαθε
ν' αχρηστεύω τις παγίδες του θανάτου.
Δεν μπόρεσε όμως να με μάθει
το θάνατο, ν' αχρηστέψω τον ίδιο...

Η ορασιά μου, λεηλατημένο τοπίο
μπροστά στου ανθρώπου την άγνωστη βουλή
εκεί, στις φυλακές της Λεβαδιάς.
Η φωνή μου, λιώνει την οδύνη
σε ένα καζάνι σιωπής.
Η σκέψη μου, ανοιχτό παραθυρόφυλλο,
δέρνεται στους κλειστούς τοίχους
της φυλακής, εκεί που ξεπέζεψαν
τ' αδέρφια τ' Αι-Γιωργιού.

Μην κλαίς φεγγάρι.
Άλλο το δάκρυ το δικό σου,
άλλο του γείτονα, του φίλου, του αδελφού
και άλλο το δάκρυ της μάνας,
που ενώ, σκοτώνουν τα παιδιά της,
αυτή δεν μπορεί να τα σώσει.

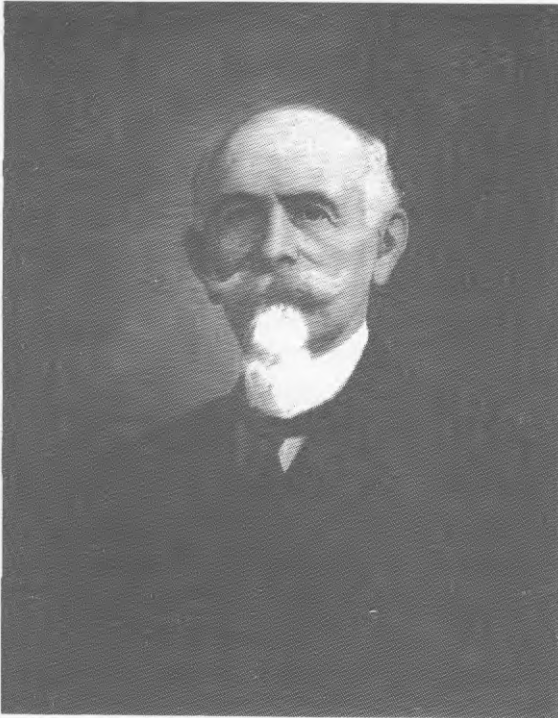
Άλλο το δάκρυ της μάνας φεγγάρι,
εσύ δεν το ξέρεις αυτό.

Άνθρωπε, σε ποιάν αρετή σου
να προσευχηθώ;
Σε πόσους θανάτους ακόμα
είναι τ' ονόμά σου γραμμένο;

Άνθρωπε, άνθρωπε, άνθρωπε...
Δε φοβάσαι μη θυμώσει ο Θεός;

Ο ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΛΕΒΑΔΕΙΑΣ ΩΣ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑΣ ΤΗΣ ΒΟΙΩΤΙΑΣ ΤΟ ΕΤΟΣ 1899

ΑΡΗ ΡΟΥΣΣΑΡΗ

Νικόλαος Μπουφίδης Γεννήθηκε το 1841 στη Λιβαδειά και πέθανε το 1912. Διέπρεψε μεταξύ των κορυφαίων ρητόρων της Βουλής και στο νομικό κόσμο. Στενός συνεργάτης του Χαριλάου Τρικούπη και του Γεωργίου Θεοτόκη, διετέλεσε 6 φορές Πρόεδρος της Βουλής

Η Κυβέρνηση Γεωργίου Θεοτόκη που κέρδισε τις εκλογές το Φεβρουάριο του 1899, αποφάσισε τη Νέα Διοικητική Διάρθρωση του Κράτους.

- Η Επιτροπή που συγκροτήθηκε, εισηγήθηκε τη Διάρθρωση του Νομού Αττικοβοιωτίας σε δύο Νομούς, πρότεινε δε να ορισθεί η Λεβάδεια Πρωτεύουσα του Νομού Βοιωτίας. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να ξεσηκωθεί ο λαός της Θήβας, που ζητούσε να ορισθεί πρωτεύουσα η Θήβα.

- Απόρροια αυτού του ξεσηκωμού των τοπικών παραγόντων και του λαού της Θήβας ήταν να υπάρξουν αντίστοιχες αντιδράσεις και στη Λεβάδεια, οι προύχοντες και ο λαός της οποίας φοβούμενοι ανατροπή αυτής της Κυβερνητικής απο-

φάσεως, κινητοποιήθηκαν προκειμένου να επικρατήσει η Κυβερνητική άποψη.

- Οι τοπικές Εφημερίδες καθώς και οι Αθηναϊκές, δημοσίευσαν πύρινα άρθρα εκπροσώπων των δύο πόλεων με αποτέλεσμα να απασχολείται επί 3/μηνο το Πανελλήνιο (Απρίλιος - Μάιος - Ιούνιος 1899).

- Τις απόψεις της Θήβας υπερασπίζοντο με μαχητικότητα οι Βουλευτές Νικ. Δαούτης, Παν. Παπαχατζής και Σπυρ. Σπυρομήλιος, καθώς και τοπικοί παράγοντες, σύλλογοι, τύπος κλπ.

Την 4η Μαΐου 1899 έγινε πάνδημο και επιβλητικό συλλαλητήριο στη Θήβα όπου μπροστά στο καφενείο ΚΑΛΑΜΠΑΚΑ μίλησε ο νεαρός Δικηγόρος των Θηβών Δημήτριος Α. Κατοΐνας, γόνος αρχοντικής Θηβαϊκής οικογενείας, η ομιλία του οποίου ξεσήκωσε τους Θηβαίους.

Ο Κατοΐνας επισήμανε μεταξύ άλλων ότι η πόλη που θα ορισθεί ως Πρωτεύουσα θα τύχει όλων των μεγάλων παρανομιών αφού θα επικεντρωθεί κάθε

Οικονομική - Διοικητική - Στρατιωτική και Δικαστική Υπηρεσία.

Τόνισε ότι η σύσταση Πρωτοδικείου - Πλημμελειοδικείου - Κακουργοδικείου, καθώς και φυλακών όπως και η δημιουργία Γυμνασίων, Ταμείων, Εφορείας και Υπηρεσιών, θα είναι ευεργετικές για την πόλη. Υποστήριξε πως η πόλη αυτή θα πρέπει να έχει πολλά φυσικά και άλλα πλεονεκτήματα από άποψη τοποθεσίας, πληθυσμού, εδάφους και κυρίως ιστορίας.

Μίλησε για την ένδοξη ιστορία της Θήβας, που διεκδίκησε στο παρελθόν την πρωτοκαθεδρία στην Ελλάδα από την Αθήνα και τη Σπάρτη.

Ανέφερε τους μεγάλους αγώνες των Θεσπών και των Πλαταιών καθώς και τη θυσία των Θηβαίων στη Χαιρώνεια.

Εξέφρασε την άποψη ότι η Θήβα έχει περισσότερο πληθυσμό από την Λεβάδεια της οποίας το κλίμα είναι νοσηρότατο και η πόλη πανάσχημη, όπως επίσης ότι από τα πρώτα χρόνια συνεστήθει Πρωτοδικείο στη Θήβα, υπήρξε δε παλιά πρωτεύουσα και έδρα της Επισκοπής.

Ισχυρίσθηκε ακόμη ότι ο Θηβαϊκός Λαός είναι πλέον φορολογούμενος στην Ελλάδα και κατήγγειλε τον Λειβαδίτη Βουλευτή Νικ. Μπουφίδη ως υπαίτιο αυτού του πραξικοπήματος, όπως το χαρακτήρισε, αφού σε κανένα σημείο δεν υπερτερεί η Λεβάδεια των Θηβών.

Ζήτησε δε από το συγκεντρωμένο πλήθος να παρευρεθεί κατά την επίσκεψη του Βασιλέως στη Θήβα την ημέρα που θα εγένοντο στρατιωτικές ασκήσεις, προκειμένου με σεβασμό να διαμαρτυρηθούν ενώπιόν του.

Τελείωσε τον λόγο του διαβάζοντας ψήφισμα προς τον Βασιλέα, την Κυβέρνηση και τον Πρόεδρο της Βουλής, το οποίο αφού υπογράφηκε από όλους τους συγκεντρωμένους, στάλθηκε τηλεγραφικά στην Αθήνα.

Στον Θηβαϊκό Λαό μίλησε και ο πρώην Συμβολαιογράφος Αντώνιος Θωμαΐδης με ανάλογη πειστικότητα και επιχειρηματολογία.

- Στη Λεβάδεια τις ίδιες μέρες υπήρξαν ανάλογες κινητοποιήσεις.

Σε μεγάλη λαϊκή συγκέντρωση συγκροτήθηκε Επιτροπή, αποτελούμενη από τους Σ. Φόρτη, Β. Μέγα, Γ. Κορόζο, Ι. Κουτσοπέταλο και Αντ. Κυριαζή, η οποία καθόρισε τον τρόπο αντιδράσεως στις διαμαρτυρίες των Θηβαίων και ζήτησε από την Κυβέρνηση να εμμείνει στην ψήφιση του Νομοσχεδίου, σύμφωνα με το οποίο η Λεβάδεια ορίζεται Πρωτεύουσα, αφού κατ' αυτούς η Λεβάδεια και πολυπληθεστέρα και κεντρικότερα και Πρωτεύουσα της Βοιωτίας υπήρξε στο παρελθόν.

Συνετάγει ανάλογο ψήφισμα, το οποίο επέδωσε στον Πρωθυπουργό τον οποίο και ευχαρίστησε η Επιτροπή με επίσκεψή της στην Αθήνα.

Ταυτόχρονα ανάλογη κινητοποίηση υπήρξε και εκ μέρους των Λεβαδέων που κατοικούσαν στην Αθήνα.

Οι Θηβαίοι όμως δεν έμεναν αδρανείς και μεθόδευσαν δημοσίευση άρθρων που κατά την άποψή τους θεμελιώναν τον ισχυρισμό τους, ότι θα πρέπει να προτιμηθεί ως Πρωτεύουσα η Θήβα.

Ετσι ο ανταποκριτής της ΑΚΡΟΠΟΛΗΣ κ. Μπενάκης επισκέφθηκε την 12-5-1899 την Θήβα και έδωσε αν κεντρικότερα στην εφημερίδα του που μεταξύ άλλων

λων έγγραφε ότι : Στην οδό Πινδάρου υπάρχει δενδροστοιχία και πεζοδρόμια αντίστοιχα των Αθηνών, στην οδό Επαμεινώνδα υπάρχει αγορά καλύτερα των Αθηνών. Ανέφερε ότι οι κάτοικοι με τους οποίους συνδιαλέγεται απορούν για τη θέση της Κυβερνήσεως που λησμονεί την ιστορία των Θηβών.

Υπενθύμιζε ότι η Θήβα υπήρξε έδρα Επισκοπής και Πρωτοδικείου στο οποίο προήδρευσε ο Καθηγητής του Πανεπιστημίου Γ. Ράλλης.

Ισχυρίζεται ότι το αθάνατο ιερό των Θηβών δεν συγκρίνεται με αυτό της Λεβαδείας, ότι ο πληθυσμός των Θηβών είναι 6.890 και της Λεβαδείας 6.000. Οπως επίσης ότι στη Λεβάδεια είναι στενοί οι δρόμοι, υπάρχουν ατραποί και ότι είναι πόλη ανθυγιεινή.

Τόνιζε στο άρθρο του ότι οι Θηβαίοι πληρώνουν περισσότερους φόρους και ότι είναι τόπος παραγωγικότητας, εξαγουν προϊόντα και ότι διατρέφουν και αυτή τη Λεβάδεια.

Κατέληγε δε ότι η απόφαση είναι απόρροια πολιτικής συναλλαγής.

- Οι Λεβαδεείς απαντούν συνεχώς δια του τύπου σε όλα αυτά με στοιχεία που ανατρέπουν τους ισχυρισμούς των Θηβαίων. Έχουν δε ως συμπαραστάτες τους Δήμους της Επαρχίας Λεβαδείας, οι οποίοι ζητούν από την Κυβέρνηση να εμμένει στην απόφασή της.

Είναι χαρακτηριστικό το ψήφισμα των Δήμων Διστόμου και Λάρυμνας, οι οποίοι κυρίως επικαλούνται λόγους συγκοινωνίας και οικονομικών - εμπορικών συναλλαγών, για την ορθότητα της απόφασης.

Μέσα σ' αυτή τη φορτισμένη ατμόσφαιρα το θέμα έρχεται προς ψήφιση στη Βουλή τον Ιούνιο του 1899.

Οι απόψεις των Θηβαίων που ανέπτυξε ο Δαούτης, ήταν αυτές που εξέθεσα περιγράφοντας το λόγο του Δικηγόρου Δ. Κατσίνα και την ανταπόκριση Μπενάκη.

- Η αγόρευση στην Βουλή του Βουλευτή της Λεβαδείας Νικ. Μπουφίδη για το θέμα αυτό που είχε πάρει δραματικές διαστάσεις ήταν ομολογουμένως συγκλονιστική, αφού μετά το πέρας της, σύσσωμη η Βουλή χειροκρότησε τον Νικόλαο Μπουφίδη.

- Σταχυολογώ τα κυριώτερα σημεία της που έκριναν και την τελική έκβαση αυτής της διαμάχης που είχε σαν αποτέλεσμα τον ορισμό ως Πρωτεύουσας του Νομού Βοιωτίας τη Λεβάδεια.

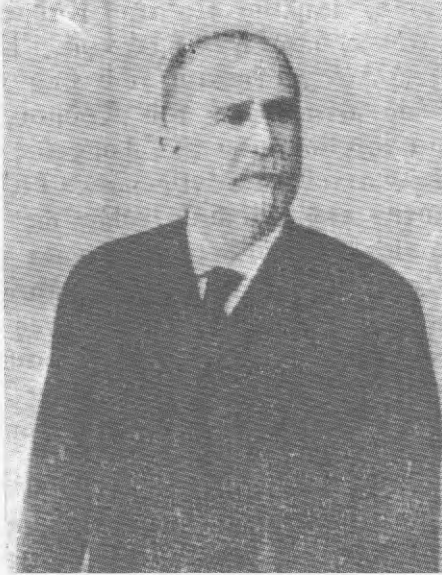
Ο Μπουφίδης αρχικά ανέφερε ότι με το διάταγμα της 20 Ιουνίου 1836 η Βοιωτία αποτελούσε μία Επαρχία με Πρωτεύουσα τη Λεβάδεια.

Η Θήβα αποτελούσε ιδίαν Επαρχίαν, δεν έφερε το όνομα της Βοιωτίας, αλλά επωνομάσθη Επαρχία Θηβαΐδος.

Όταν το 1838 η Επαρχία Βοιωτίας ενώθηκε μετά της Επαρχίας Θηβαΐδος, ως Πρωτεύουσα της Διοικήσεως ορίσθηκε η Λεβάδεια (αριθμ. 19/Β.Δ.1838).

Το καθεστώς αυτό διατηρήθηκε μέχρι το 1845, οπότε δημιουργήθηκε ο Νομός Αττικοβοιωτίας.

Κατηγόρησε τον Ν. Δαούτη ότι δεν λέει την αλήθεια όταν ισχυρίζεται ότι "ουδέποτε η Λεβάδεια υπήρξε ποτέ κέντρο της Βοιωτικής αβλαδείας" οπότε υπήρξε η

Νικόλαος Δαούτης: Γεννήθηκε στη Θήβα το 1854 και πέθανε το 1914. Υπηρέτησε στο διπλωματικό σώμα από όπου παραιτήθηκε το 1890 και δικηγόρουσε στην Αθήνα. Εξελέγη πολλές φορές Βουλευτής και ήταν ο δημοφιλέστερος πολιτικός των Θηβών.

Λεβάδεια έρχεται ένας μαρτυς, εγώ διατάσσω και του δίνουν 13 δραχμές, αυτός θα πάρει 1 ζώο με 30 δραχμές, θα φάγει αυτός και το ζώο 20 δραχμές και θα χασομερήσει 10 ημέρες ώστε θα πληρώσει και άλλες 40 δραχμές».

Συνεπώς και το 1865 η τότε Κυβέρνηση ανεγνώριζε ότι έπρεπε να διαρευθεί το Πρωτοδικείο Αθηνών και να συσταθεί Πρωτοδικείο στη Λεβάδεια.

Ακολούθως ανέφερε ότι με Δ/γμα της 19 Μαρτίου του 1841, η Λεβάδεια είχε ορισθεί έδρα της Μοιραρχίας των Επαρχιών Θηβών και Λεβαδείας.

Στη συνέχεια αφού ανεγνώρισε την προσφοράν των Θηβών, υπενθύμισε ότι για την απελευθέρωση της Ελλάδος από τον Τουρκικό ζυγό ήταν μεγίστη η προσφορά της Επαρχίας Λεβαδείας, λέγοντας χαρακτηριστικά : «Ουδείς αρνείται το μεγαλείο του Επαμεινώνδα και των προγόνων ημών, αλλά την δόξαν της Ελλάδος την συναντώ και αλλαχού. Την βλέπω περιπλανωμένη στον υπερήφανο βράχο των Ψαρρών, εκείθεν την βλέπω φερομένη προς το Σούλι, το Μεσολόγγι, το Βαλτέτσι, την βλέπω σπεύδουσα στο Δίστομο, στην Αράχωβα και επιστρέφουσα στην Ακρόπολη των Αθηνών. Και εκείθεν παρακάμπτους την πόλιν των Θηβών, την βλέπω γονυπετούσαν προ της Πέτρας, ίνα στεφανώση τους πεσόντας ήρωας, εκ του αίματος των οποίων ανεβλάστησε και επαγιώθη η ανεξαρτησία του Ελληνικού Έθνους.

Αύτη είναι η δόξα, ήτις εσημείωσεν επί του περιφανούς διαδήματος της Λεβαδείας τρία περίλαμπρα εμβλήματα, συμβολίζοντα τρεις μυριόνεκρους μάχας, του Διοτόμου, της Αράχωβας και της Πέτρας."

Ανέφερε τα συγκοινωνιακά πλεονεκτήματα της Λεβαδείας σε σχέση με τη Θήβα.

Θήβα.

Υπενθύμισε ότι όταν επι Πρωθυπουργίας Κουμουνδούρου το 1865 έγινε απόπειρα μεταρρύθμισης του καθεστώτος, πάλι το προβλεπόμενο Νομοσχέδιο ανέφερε τη Βοιωτία ως μία Διοίκηση και πρωτεύουσά της την Λεβάδεια.

Όπως επίσης στο ίδιο Νομοσχέδιο στο άρθρο 15 επροβλέπετο Πρωτοδικείο Βοιωτίας περιλαμβάνον τις Επαρχίες Θηβών και Λεβαδείας με έδρα τη Λεβάδεια.

Ισχυρίσθηκε δε ο Νικ. Μπουφίδης ότι όταν συζητήθηκε αυτό το Νομοσχέδιο στη Βουλή και αντιδρούσε ο Δελιγιώργης, ο Υπουργός Δικαιοσύνης Λ. Κρεστενίτης ανέφερε ως παράδειγμα την Λεβάδειαν. Αφού χαρακτηριστικά είχε πει τα εξής: «απο την

Αφού όπως είπε, οι Δήμοι Τανάγρας και Αυλίδος απέχουν από την Λεβάδειαν 12 ώρες, ενώ η Χαϊρώνεια, το Δίστομο και η Αράχωβα απέχουν από 17-13 από τη Θήβα, θέλοντας δε να δείξει ότι γεωγραφικά το Κέντρο είναι η Λεβάδεια, είπε ότι πληθυσμός 7.253 των Δήμων της Επαρχίας Θηβών απέχουν 12 ώρες από Λεβάδεια, ενώ πληθυσμός 10.213 Επαρχίας Λεβαδείας, απέχουν πλέον των 14 ωρών από τη Θήβα.

Συνέχισε δε με περιγραφές των ξένων περιηγητών που επισκέφθηκαν την Λεβάδεια, όπως του Πουκεβίλ, ο οποίος έγραψε ότι η Λεβάδεια ήταν πρωτεύουσα της Αρχαίας Βοιωτίας της οποίας η έκταση σχημάτιζε ένα βοιβοδιλίκι. Οτι η Λεβάδεια έδωσε το όνομά της σε όλη τη Βοιωτία προ του 15 αιώνα, απετέλεσε δε Βοιβοδιλίκι δια Φιρμανίου του Σουλτάνου Σουλεϊμάν του Περίφημου.

Διατηρούσε δε από τα μέσα του 17 αιώνα πολλούς χριστιανικούς ναούς.

Συνέτριψε το επιχείρημα του Ν. Δαούτη ότι οι Θηβαίοι πληρώνουν περισσότερους φόρους. Αφού με στοιχεία απέδειξε ότι το 1897 η Λεβάδεια πλήρωσε 351.832 δρχ. και η Θήβα 343.405 δρχ. ως φόρους.

Απέδειξε ότι υπερτερεί σε εμπορική κίνηση η Λεβάδεια, αφού κάτι τέτοιο προέκυπτε από την εξειδίκευση των φόρων που ανέλυσε ως εξής:

- Φόρος οικοδομών :	Θήβα	=	11.167 δρχ.
	Λεβάδεια	=	16.658 δρχ.
- Φόρος τσιγάρων :	Θήβα	=	686 δρχ.
	Λεβάδεια	=	21.791 δρχ.
- Φόρος γραμ/σήμων:	Θήβα	=	6.146 δρχ.
	Λεβάδεια	=	9.875 δρχ.
- Ταυνίαι :	Θήβα	=	1.850 δρχ.
	Λεβάδεια	=	53.293 δρχ.
- Χαρτόσημο :	Θήβα	=	115.801 δρχ.
	Λεβάδεια	=	118.217 δρχ.
- Τηλ/κά Τέλη :	Θήβα	=	2.685 δρχ.
	Λεβάδεια	=	4.053 δρχ.

Για τον πληθυσμό απέδειξε ότι η πόλη των Θηβών είχε 3.469 και με τα προάστεια 5.612 (Αγ. Θεόδωροι : 1094, Πυρί : 1049).

Ενώ η Λεβάδεια, χωρίς τα προάστεια : 6.271.

Όλος ο Δήμος Θηβών είχε πληθυσμό 6.586, αποτελούμενος από 7 χωριά, ο δε Δήμος Λεβαδείας 8.741.

Απαντώντας δε στους ισχυρισμούς των Θηβαίων για το κλίμα της Λεβαδείας αναφέρθηκε στη θνησιμότητα των δύο πόλεων και απέδειξε ότι κατά μέσο όρο τα έτη 1896, 1897, 1898 η Θήβα είχε θνησιμότητα 32/1000 και η Λεβάδεια 20/1000. Επίσης ότι πανελληνίως οι Καλάμαι κατέχουν την τελευταίαν θέση στον αριθμό θνησιμότητος με προτελευταία την Λεβάδεια και πρώτη στην Ελλάδα τη Θήβα.

Θέλοντας δε να ισχυροποιήσει τις απόψεις του ανέφερε τις εντυπώσεις του Σλήμαν από την επίσκεψή του στις δύο πόλεις, όπου για την Θήβα έγραφε ότι «η νυν επι την Κεδμείαχ περιωρα κεντρήκη η θηβαϊόνη ης λεβαδείας» και απεχ-

θέστερος τόπος της Ελλάδος και συμβούλευε τους περιηγητάς ότ. είναι προτιμώτερο να διανυκτερεύσει στον φαυλότερο αχυρώνα, παρά στο λεγόμενο Ξενοδοχείο των Θηβών».

Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να διαμαρτυρηθεί ο Ν. Δαούτης λέγοντας «ότι τα έγγραφε διότι δεν τον άφηναν να κλέψει αρχαιότητες».

Ο Μπουφίδης συνέχιζε αναφέροντας την άποψη Σλήμαν για την Λεβάδεια :
«Η Λεβάδεια είναι πόλις ήτις εμποιεί εντύπωσιν ευπορίας και καθαριότητος». Νέα διακοπή από τον Βουλευτή Θηβών. «Ο Σλήμαν ήτο άνθρωπος του συμφέροντος».

Ο Μπουφίδης συνέχισε διαβάζοντας τις εντυπώσεις του Henrie Belle όπου μεταξύ άλλων έγγραφε πως «Αι Θήβαι αποτελούνται εκ μιας μόνον οδού... όπι πολλαί οικίαι κρημνησθείσαι από τον σεισμό και μη οικοδομηθείσαι παρουσιάζουν όπιν πόλεως επούσαν πολιορκίας και όπι εις διάφορα σημεία της πόλεως εκατοντάδες αμνών εβέλαζον κατα παντοίους τόνους».

Αντίθετα, περιγράφει ως πολύ όμορφη την Λεβάδειαν γράφοντας όπι η «Η Λεβάδεια είναι μία των γραφικωτέρων και χαριστέρων πόλεων της Ελλάδος».

«Ότι κατήλθε στη Λεβάδεια δι' ευρείας και καθαράς οδού εν μέσω διπλής σειράς καταστημάτων και καφενείων».

Συνεχίζοντας παρόμοιες περιγραφές άλλων περιηγητών, διεκόπη από τον ΠΑΠΑΧΑΤΖΗ, ο οποίος ειρωνικά του είπε «Συ κοντεύεις να κάνεις Παρίσι την Λεβάδειαν».

Και ο Μπουφίδης θέλοντας ν' αποστομώσει τον Παπαχατζή, του ανέφερε την ομιλίαν του μακαρίτη Βουλευτή Θηβών Κατσίνα ο οποίος θέλοντας να προκαλέσει την μέριμναν της Κυβερνήσεως για την ταχεία αποκατάσταση της συγκοινωνίας εξ αιτίας μιας χιονοθύελλας που το 1863 διέκοψε την συγκοινωνίαν Αθηνών - Ανατολικής Ελλάδος, ανέφερε ως παράδειγμα όπι «Ο αποκλεισμός της Λεβαδείας ήταν επιβλαβής δια τα συμφέροντα του τόπου και κάνοντας μνεία της εμπορικής κίνησης της Λεβαδείας ζήτησε από την Κυβέρνηση ν' αποκαταστήσει την συγκοινωνία των Θηβών».

Αφού ανέφερε όπι η Επαρχία Λεβαδείας που κάρνει εξαγωγή βάμβακος 2-3 εκατομμύρια οκάδες, θα υποστεί μεγάλη ζημία. Κατέληξε δε ο Μπουφίδης όπι η Κυβέρνηση δεν χαρίζεται σ' αυτόν ή την Λεβάδειαν, αλλά ενεργεί σύμφωνα με την λογική, το δίκαιο και την πραγματικότητα.

Η ομιλία του Ν. Μπουφίδη έκρινε το θέμα, αφού σύμπτωση η Βουλή χειροκρότησε τον ομιλητή για την πειστικότητα των επιχειρημάτων του.

- Ο επόμενος ομιλητής Βουλευτής Λεβαδείας Τ. Λάππας, αναφέρθηκε με λίγα λόγια θεωρώντας όπι τον κάλυψε η ομιλία Μπουφίδη, λέγοντας όπι τρίτη βιομηχανική πόλις της Ελλάδος μετά τον Πειραιά και τη Σύρο είναι η Λεβάδεια και κατέληξε υπενθυμίζοντας στους αντιπροσώπους της Θήβας όπι έχουν μια κοινή Πατρίδα, την Βοιωτία και επιβάλλεται ως αντιπρόσωποι των Θηβών και της Λεβαδείας να φροντίσουν για την συμφιλίωση και αδελφοποίηση των δύο πόλεων και να συνεργασθούν χάριν των κοινών συμφερόντων.

- Τελικά με το Νόμο ΒΧΛ της 6ης Ιουλίου 1899, οι Επαρχίες Λεβαδείας και

Θηβών απετέλεσαν το Νομό Βοιωτίας με έδρα την Λεβάδειαν. Οι μεγάλες ταραχές που ξέσπασαν στην Θήβα και η εξέγερση των κατοίκων της κατά του κράτους, είχε σαν αποτέλεσμα να συλληφθούν και να δικασθούν αρκετοί επώνυμοι Θηβαίοι της εποχής εκείνης.

Στα επόμενα χρόνια τα γεγονότα του 1899 έγιναν αφορμή για μια δυναμική αντιπαράθεση των δύο πόλεων, και ο απειλούμενος «Βοιωτικός πόλεμος» όπως απεκλήθη απο τον Αθηναϊκό τύπο, έγινε τελικά αφετηρία για μία ειρηνική αντιπαλότητα και άμιλλα μεταξύ Θηβών και Λεβαδείας, που είχε σαν αποτέλεσμα την ανάπτυξη των δύο πόλεων προς όφελος των πολιτών τους και της κοινής Πατρίδος μας, της Βοιωτίας.

833 – ΛΕΒΑΔΕΙΑ – Γενική Άποψη και λεωφόρος
προς τόν Σταθμόν

Levadia -- Vue générale et le Brd. vers
la Gare

ΠΟΙΗΣΗ

Αστραφτερή Μπανιέρα ΔΗΜΗΤΡΗ ΓΕΡΟΥ

ΟΙ ΑΛΚΥΟΝΕΣ

Οι αλκυόνες
είναι τα πουλιά που αγάπησα
μα ποτέ δεν είδα.
Τα ταξίδια στην Ανατολή
μ' ένα καράβι ιστιοφόρο
αγάπησα
μα ποτέ δεν έκανα.
Το χρυσό κορμί αγάπησα
σ' ένα χωράφι κόκκινο ανθισμένο
μα ποτέ δεν γνωρίσα.
Τα βοιωτικά βουνά
αγάπησα
μα στην «δόξα» της Αθήνας
αργοπεθαίνω.

ΘΑ ΠΕΡΑΣΩ

Ε', λοιπόν,
εγώ
θα περάσω το σύνορό σας
και θα μπω
στα χωράφια σας
και να δείτε
πως κ' εκεί
θα ευδοκιμήσω.

ΚΑΘΕ ΜΕΣΑΝΥΧΤΑ
ΕΞΑΤΜΙΖΟΜΑΙ

Κάθε μεσάνυχτα εξατμίζομαι.
Εσύ δεν βλέπεις.
Κάθε που ακουμπώ τα πόδια στο
τζάκι
μακραίνουν περισσότερο.
Ομως
εσύ πάρε την στάμνα.
Είναι γεμάτη Βοιωτία.
Την Κυριακή ήρθε ένας
κόκκινος καρχαρίας
πάνω στο ποδήλατο.
Σταμάτησε στη μέση της γειτονιάς
πήρε τα καρπούζια μας.
Κ' έφυγε.

Η ΜΑΙΡΗ ΚΑΙ Η ΑΛΟΜΑ

Κ' ήρθαν βυσσινί τα σύννεφα

και πνίγηκε η πόλη.

Άλλο μάτι θα φορέση ο κύκλωπας

για τη νύχτα

σ' άλλη χύτρα θα βράση η Αλόμα τα

φίδια που ξεχύθηκαν στις συνοικίες

να φέρουν την καρδιά μα γύρισαν

μ' άδεια χέρια.

Τώρα

τα παιδιά κοιμούνται κάτω απ' τα πλατάνια.

Τώρα τα δάκρυα έγιναν ποτάμι

τώρα η αγάπη έγινε όνειρο

τώρα τα όνειρα μείναν όνειρα

τώρα τα σπίτια δεν έχουν στέγη

τώρα η γειτονιά κρεμάστηκε στον άνεμο

τώρα ο άνεμος την πήρε μακριά

τώρα η Μαίρη κ' η Αλόμα

κρατάνε στα χέρια τους την πόλη.

ΤΟ ΚΛΑΡΙΝΟ

Ο μαέστρος είπε στον Λουκά να καθίση
πάνω στο κλαρίνο.

Έτσι δεν έμαθε ποτέ μουσική το παιδί.

Τώρα σερβίρει την αγάπη του

με πλαστικό δίσκο

αντί πενηντάλεπτου φιλοδωρήματος.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΟΡΧΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΒΟΙΩΤΙΑΣ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Π. ΤΖΕΜΟΥ

Ηθη και έθιμα της προϊστορικής εποχής του Ορχομενού

Ε Π Ι Γ Ρ Α Φ Α Ι

Έπι τεμαχίων μαρμαρίνων λίθων πλήρων της τοποθεσίας
του ναού των Χαρτων

ΓΟΜΟΔΩΡΟΣ ΝΙΚΩΝΟΣ ΤΑΓΡΟΘΥΡΑΡΑΚΗΤΩΣ
ΓΙΝΑΚΑΣ ΤΩ

[Κ] ΔΑΛΛΙΣΤΟΚΛ	ΗΕΡΑΙΟΔΩΡΟΣ
ΛΙΟΞΕΝΙΣ	[ΔΑ] ΜΟΣΘΕΝΕΙΣ
ΔΑΜΑΣΣΙΣ	ΑΘΑΝΙΣ
ΔΑΜΟΦΙ	ΜΟΙ
ΗΓΓΙΟΔΩΡΟΣ	ΓΕΛΙ
ΕΠΑΡΙΣΣΤΟΔΙ	[Ξ] ΟΑΝΟΔΩΡΑ
ΛΙΤΩΥΩ	ΤΕΛΕΣΑΡΧΟΣ
ΚΑΙΣΕΝΝ[Α]	ΑΝΤΙΚΡΑΤΕΙΣΑΡΧΕΙΗΙΟΣΜΙΤΑ
	ΑΡΤΑΜΙΔΕΙΛΕΙΘΥΗ

Την εποχήν των Βασιλέων Μινύου, Ορχομενού και Εργίνου όπως και στην εποχήν της Αργοναυτικής εκστρατείας και του Τρωϊκού πολέμου ο Ορχομενός είχε την εξής κοινωνική διαίρεσι των τάξεων:

1) Τάξις των ευγενών: Προϊστάμενος της τάξεως αυτής ήταν ο βασιλεύς. Σ' αυτήν ανήκον οι εκ της βασιλικής οικογενείας προερχόμενοι οι ήρωες που είχαν διακριθή για τους άθλους των και τις ευεργεσίες των, οι ανώτεροι αξιωματικοί, οι μεγαλοκτηματίες και όσοι διατηρούσαν ιπποφορβία.

Γιατί στον Ορχομενό έτρεφαν πολλούς και ωραίους ίππους, για τις αρματοδρομίες και ιπποδρομίες. Ο Ορχομενός ποιητής Χερσίας «Πλύξιππον» ωνόμαζε τον Ορχομενόν και ο Πίνδαρος «Κολλίπωνλον».

2) Τάξις των Θνητών: Αυτοί ήσαν ελεύθεροι πολίται, αποτελούσαν τον δήμο, δεν είχαν προσωπική κτηματική περιουσία και ειργάζοντο με ημερομίσθιο ως αγρότες, κτηνοτρόφοι, ναύτες, αλιείς. Η αντιμισθία τους πάντοτε ήταν ικανοποιητική. Εκέρδιζαν τόσα, όσα τους επέτρεπαν να ζούν άνετα και αποτελούσαν την μεσαία τάξι.

3) Τάξις των δούλων: Οι ανήκοντες στην τάξι αυτή ήσαν οι απόγονοι δούλων ή οι αιχμάλωτοι από τις γύρω κατακτηθείσες πόλεις και χωρία, οι δούλοι ηργάζοντο στα κτήματα των Ορχομενίων, στις κτηνοτροφικές επιχειρήσεις, την αλιεία. Καθώς λέγεται χάρις στο μόχθο τους χτίστηκε η Ακρόπολις του Ορχομενού, και αυτοί επίσης φαίνεται ότι κατεσκεύασαν τα αποχετευτικά έργα της Κωπαΐδας.

Παιδεία. Φυσικά αναφορικώς με την παιδεία δεν αναφέρεται τίποτε και φαίνεται ότι δεν υπήρχε, αν και οι Ορχομένιοι είχαν αναγάγει την ποιητικήν εις ύψιστον βαθμόν. Και αυτή η ποιητική επίδοσις ήταν έργο των ιερέων και των μάντεων.

Η Τέχνη. Την εγνώριζον καλά. Απόδειξις τα τείχη η Ακρόπολις και προπαντός το Θησαυροφυλάκιον του Ορχομενού. Επίσης η αγγειοπλαστική είχε εξελιχθή σημαντικά, όπως συμπεραίνουμε από τα αξιόλογα ανευρεθέντα αγγεία, χρονολογούμενα ήδη από της προϊστορικής εποχής. Ιδιαίτέρως ανεπτυγμένη ήταν η ναυπηγική. Η μόλις κεντρική της βιβλιοθήκη λεβαδέας στην Ιωλκό, που

ήταν ναυτική βάση του Ορχομενού. Η συμμετοχή επίσης των Ορχομενίων με τριάντα πλοία στον Τρωϊκό Πόλεμο, με αρχηγούς τους Ασκάλαφο και Ιάλμενο, μαρτυρεί την ναυτική άνθηση της πόλεώς των.

Τα επαγγέλματα κυρίως που απασχολούν τους Ορχομενίους στους προϊστορικούς και ηρωϊκούς χρόνους ήταν κατά κύριον λόγον η γεωργία, που είναι και ο σπουδαιότερος κλάδος της οικονομίας των, εξ αιτίας της εύφορης Κωπαϊδος με τις μεγάλες καλλιέργειες σταριού, κριθαριού και με μικρότερη αναλογία της αμπέλου.

Με την γεωργία συνδέεται στενά και η κτηνοτροφία και ιδιαίτερα η ιπποπαγωγή. Για τούτο και ο Ορχομένιος ποιητής αποκαλούσε καθώς αναφέρουμε Πλήξιππον την χώραν των Μινυών, ο δε Πίνδαρος Καλλίπωλον. Διέτρεφε επίσης πολλά πρόβατα και βόδια, εξάγοντάς τα μάλιστα και σ' άλλες χώρες. Εκεί όμως κυρίως που αναδεικνύονται οι Ορχομένιοι είναι η ναυτιλία. Τα καράβια τους ταξιδεύουν μεταφέροντας εμπορεύματα σ' όλα τα νησιά του Αιγαίου ως τον Πόντο. Και γύριζαν πάντοτε γεμάτα με πολύτιμα ξένα είδη και φορτωμένα με χρυσάφι. Στον Ορχομενό ανθεί επίσης και αλιεία και εκτός απο τα ψάρια είναι ξακουστοί στην αρχαιότητα οι εγγέλεις της Κωπαϊδος.

Ηθη και έθιμα : Αυτός ακριβώς ο ναυτιλιακός πλούτος των, ο συγχρωτισμός και η επικοινωνία με τους γύρω λαούς, δημιουργεί την πολιτιστική υπεροχή των Ορχομενίων αναφορικά με τις άλλες πόλεις. Και αυτή η πολιτιστική υπεροχή αντικατοπτρίζεται στα ήθη και τα έθιμά τους. Έτσι π.χ. ο γάμος περιβάλλεται τη μορφή της μονογαμίας και η πίστις των δύο συζύγων είναι το θεμέλιον της οικογενείας.

Να γιατί η απουσία της Ελένης προκαλεί την εξέγερση των Ορχομενίων και την απόφασί τους να συμμετάσχουν στην τρωϊκή εκστρατεία.

Το υψηλό αυτό πολιτιστικό επίπεδο αντανακλάται και στα αισθήματα αγάπης, σεβασμού και τιμής προς τους γονείς, καθώς και το αίσθημα αξιοπρεπείας, που αποτελεί το χαρακτηριστικό γνώρισμα του Ορχομενίου πολίτη.

Οι άνδρες ησχολούντο με τα επαγγέλματα και οι γυναίκες με τα του οίκου.

Οι γυναίκες εξήρχοντο μόνον κατά τις θρησκευτικές εορτές, φέροντας κάλυμμα του προσώπου κατά την προϊστορικήν περίοδο. Κατά τους ηρωϊκούς όμως χρόνους ήταν μακρύκομες, είχαν αποβάλλει το κάλυμμα και τα μαλλιά τους έπεφταν σε ωραίους πλοκάμους. Το ένδυμά τους ήτο απλο και στενό περικόρημο, με πλουσίαν εσθήτα, ως η σημερινή φούστα, επίσης φορούσαν και επενδύτην. Το κεφάλι τους το στόλιζαν με καρφίδες, ταινίες και διαδήματα.

Φορούσαν επίσης δακτυλίους και ψέλλια και όρμους περί τον βραχίονα, όπως και περιδέραια και όρμους στον λαιμόν.

Οι άνδρες φορούσαν χιτώνα απο λινό μαλλί ως το μηρό και επανοφόρι που στηριζόταν στους ώμους με κόψαν. Αυτό το ωνόμαζαν χλαΐνη και για υποδήματα είχαν τα πέδιλα.

Από τους άνδρες άλλοι έτρεφαν κόμην και πώγωνα, άλλοι δε την έκειρον ή εξυρίζοντο.

Οι άνδρες είχαν και αυτοί δακτυλίους και βραχίονα ως και περιδέραια. Μία

επίσκεψις των Αρχαιολογικών Μουσείων Χαιρωνείας και Αθηνών, όπου είναι εκτεθειμένα τα ευρήματα του Ορχομενού, είναι αρκετά κατατοπιστική όσον αφορά την αμφίσει και την διακόσμησι των αρχαίων Ορχομενίων.

Ο οπλισμός διηρείτο σε δύο κατηγορίας στον επηθετικό. (Τύξον, δόρυ, ξίφος και σφενδόνη) και στον αμυντικόν (ασπίδα, κράνος, θώρακας και κνημίδες).

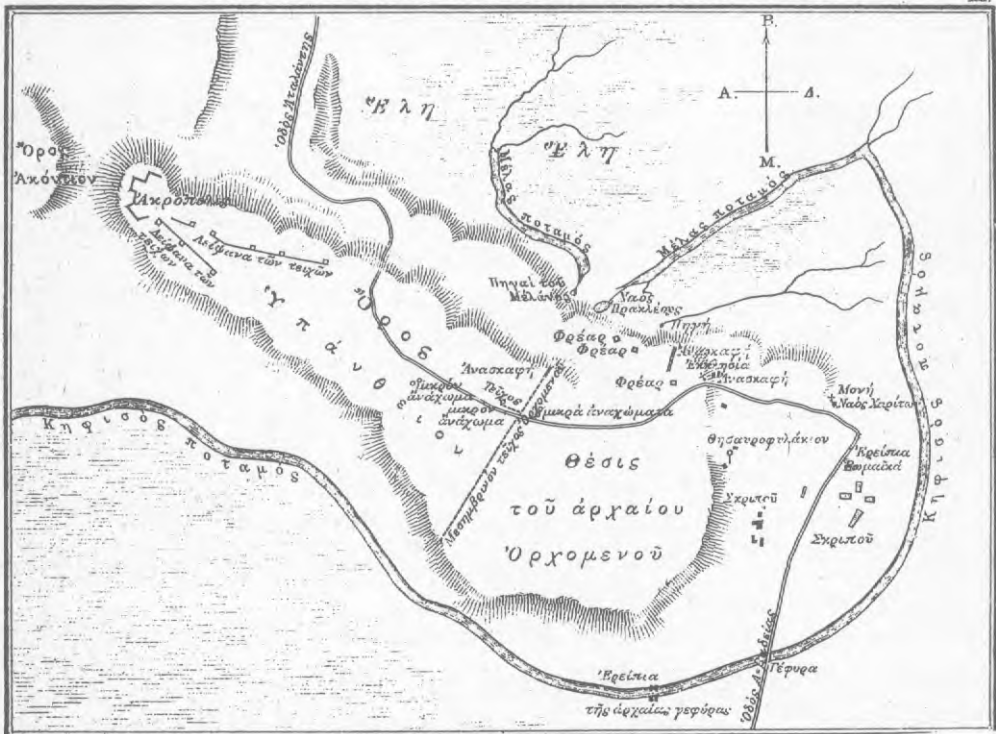
Θρησκεία. Οι Ορχομενίοι όπως και οι άλλοι Έλληνες ελάτρευαν τους δώδεκα Θεούς του Ολύμπου και επάνω απ' όλους τον Δία, που είχε πολλά ονόματα και ανάλογα του είδους της προστασίας που παρείχε.

Στον Ορχομενό αρχικώς λατρευόταν ως συμφιλιωτής ομολίθιος, και μεγαλοπρεπώς γιορτάζονταν τα ομολίθια με μουσικούς αγώνες, όπου συνέρρεαν αγωνισταί και πανηγυρισταί από όλη τη Βοιωτία.

Επίσης ελάτρευαν τον Ποσειδώνα, ως πατέρα του Μινύου, καθώς και τον Διόνυσον, τον Ασκληπιείον. Την μεγαλύτερα όμως λατρεία επέδιδαν οι Ορχομενίοι στις Χάριτες, γιατί, κατά την αντίληψί των τότε ανθρώπων, οι Χάριτες ασκούσαν μεγάλην επιρροήν επί των ανθρωπίνων.

ΟΡΧΟΜΕΝΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΟΣΚΕΙΜΕΝΑ ΧΩΡΙΑ.

III.

ΣΧΛΙΕΜΑΝ, Ὀρχομενός.

ΠΟΙΗΣΗ

ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΚΑΡΑΤΖΑ

Η ΠΟΛΗ ΜΑΣ

Με μια λέξη «σύμπτωση»
σύμπτωση που η υπόθεση ΑΠΕΙΡΟ
κουράστηκε να περιμένει στις παλάμες σου
διέρρηξε τις πειστικές κλειδαριές
και σκόρπισε ολόγυρα
απολαμβάνοντας το χρόνο, το κενό,
τις μαύρες τρύπες, τα δηλητήρια,
το σήμερα, το αύριο, τις θηλιές,
την υπερβολή, τα κύτταρα, τη φλόγα σου
Αφησες τον κόσμο να 'ναι κόσμος τους
και τα χέρια σου χέρια του
απ' τα χείλια τρέχει ένα υγρό σύννεφο
έτοιμο να πνίξει τον κουρνιαχτό των γάμων σου
Το κέρδος σου στην υπόθεση καταστροφή
ήταν να πέσεις τα πόδια σου στο χώμα
πίνοντας μια γουλιά νερό μεσ' στο θόρυβο
των τρις αξιότιμων ενοχλημένων
και να κρυφτείς σαν κατασκευαστής παγίδων
Η ναυτία των κεραυνών αρχίζει μετά το χτύπημα
όταν τα πυρωμένα μάτια του μαστιγίου
συναντούν τα μπλεγμένα μαλλιά της πόλης.

ΤΟ ΠΟΤΑΜΙ ΜΑΣ

Στην απόμακρη ησυχία του ποταμού
 τα φύλλα χαρίζουν το θρόισμά τους
 στους διψασμένους ταξιδιώτες και
 τα χρωματιστά αγριολούλουδα
 μοιράζουν το νέκταρ στα ανυπόμονα έντομα -
 το ποτάμι κάποτε θρύλος και
 τόπος θυσίας και προσευχής απόμεινε
 να φυλάει υπομονετικά την υπόλοιπη
 φύση και να την ωριμάζει δίνοντας
 τροφή, δροσιά, μουσική, ζωή -
 στις εκδρομές των ξένων ήτανε
 το επίκεντρο της περιέργειας, το κίνητρο
 για χαρά και χαμόγελο, για
 βρέξιμο του κεφαλιού όταν ο ήλιος
 είχε ξεχαστεί ακριβώς πάνω απ' τα κεφάλια τους,
 για σοφία και όνειρα όταν το σκοτάδι άπλωνε
 σιγά - σιγά τα πέπλα του -
 στις όχθες του περπάτησαν σαρκοφάγα τετράποδα και
 ήσυχα κατοικίδια, παράνομοι και δραπέτες, σοφοί
 και είρωνες, παρθένες και πριγκίπισσες, έμποροι
 και τυχοδιώκτες -

ΠΟΙΗΣΗ

ΔΗΜ. ΚΙΟΥΣΗ

ΘΑ ΜΕΙΝΕΙΣ

Θα μείνεις πάντα ένας καημός
για προσμονή και μια αυταπάτη
και θάναι ψέμμα ο χωρισμός
για θάν' αλήθεια η αγάπη.
Θα μείνεις πάντα μια σκιά
που γέρνει ο ήλιος και μακραίνει
για πεταλούδα που την ηύρε η χειμωνιά
και τα φτερά μαζεύοντας πεθαίνει.
Θα μείνεις πάντα μια ντροπή
ένας απόηχος μεσ' το φαράγγι
ένα σπουργίτι που χτυπάει να ζεσταθεί
σε κάποιο σπίτι που μισούνε την αγάπη.
Θα μείνεις πάντα μοναχός
λίγες οι ελπίδες, ούτε πα φίλοι
θάσαι στον κόσμο, ένας ζωντανός - νεκρός
το λίγο λάδι πούχει μείνει στο καντήλι.

ΔΙΗΓΗΜΑ

ΚΩΣΤΑ ΓΑΖΗ

Ο ΜΠΑΡΜΠΑ - ΧΑΡΙΛΑΟΣ

Το αγαπούσε το κρασάκι πολύ ο μπάρμπα - Χαρίλαος. Το αγαπούσε και το μισούσε. Τώρα, πως γίνεται ν' αγαπάς και να μισείς μαζί το ίδιο πράμα, δύσκολο να σας εξηγήσω. Δε λέμε δηλαδή ότι : «αυτός αγαπάει τη γυναίκα με απελπισία»; ή «όπου αγαπάει παιδεύει»; Ε, κάτι τέτοιο γινότανε και με τον μπάρμπα - Χαρίλαο. Αγαπούσε το κρα-

σί μέχρι θανάτου.

Γι' αυτό και του είχανε βγάλει το παρατσούκλι «κρασοφονιάς».

- Οχι παρατσούκλι αγαπητέ, όχι παρατσούκλι, διαμαρτυρότανε ο μπάρμπα-Χαρίλαος. Καλλιτεχνικό ψευδώνυμο ναι, αυτό είναι το σωστό.

- Μα, καλλιτεχνικό ψευδώνυμο μπάρμπα - Χαρίλαε, έχουν μονάχα οι καλλιτέχνες, εσύ, από πού κι ως που;

- Και γιατί δηλαδή, αντιδρούσε εκείνος, της κατοίκας ο κ... (με το συμπάθειο) είναι καλλιτέχνης; Καλλιτέχνης πα' να πει ν' αγαπάς ένα πράμα με πάθος. Ένα πράμα όμορφο, γλυκό, που να το πίνεις στο ποτήρι.

- Και να μην τ' αλλάζεις με τίποτα, ε μπάρμπα-Χαρίλαε;

- Σωστά και πρόσβαρα φίλε. Να μην το αλλάζεις με τίποτα. Γιατί, τι είναι η μπίρα παρακαλώ; Κάτουρο με το συμπάθειο. Το ούζο; Αθέρας. Σου μουδιάζει τη γλώσσα και σου φαρμακώνει τα σωθικά. Κονιάκ; Φωτιά και λαύρα. Αμα γυρεύεις το θάνατό σου πίνε κονιάκ. Οσο για τα ουσίκια και τ' άλλα σκατολογήματα με το συμπάθειο, βράστα. Ολα μυρίζουν μονοπώλια και καπιταλιστική εξάρτηση.

Α, όλα κι όλα. Ο μπάρμπα-Χαρίλαος, δεν ήταν μονάχα καλλιτέχνης στο είδος του, αλλά και ιδεολόγος (όσο έφτανε). Κι αν κανένας απ' τους γνωστούς, ποντάροντας σ' αυτό του πετούσε τη σπόντα για τη βότκα, ο μπάρμπα-Χαρίλαος του απαντούσε ήρεμα και με τρόπο που δε σήκωνε συνέχεια.

- Δεν ξέρω φίλε, αυτά είναι άλλα κλίματα. Λες να μην ξέρουν αυτοί απάνω τι πίνουν;

Μάγειρας ήταν ο μπάρμπα - Χαρίλαος. Μάγειρας του «παλιού καλού καιρού».

Τότε που ο άνθρωπος έβλεπε τον άλλον άνθρωπο σαν «νοματέο» κι όχι σαν δραχμή. Για τη δραχμή αγωνιζότανε και τότε ο πάσα ένας, δε λέω. Αλλά δραχμή με δραχμή, είχε διαφορά, δεν μπορώ να το πω αλλιώςτικα. Γιατί, ας πάρουμε πάλι το μπάριμπα - Χαρίλαο. Μόλις έμπαινε κανένας στο μαγέρικό του, το πρώτο κέρασμα ήταν δικό του.

- Καλώς το βλάμη, τον καλωσόριζε. Ένα ποτηράκι;

- Αφού επιμένεις, απαντούσε ο άλλος πρόθυμα, θα το πούμε.

Και το 'πναν. Με μια πατάτα ριγανάτη κομμένη στη μέση, δυο γίγαντες, (δυο μονάχα, γιατί είναι μεγάλα φασόλια κι ακριβά οι γίγαντες), ή ένα γλυκαδάκι απ' τις γαρδούμπες, όταν η περίπτωση ξεχώριζε. Ε, θέλει και περισσότερα για να συγώσει ο άνθρωπος τον άνθρωπο; Για κείνη την εποχή, λέω. Έτσι λοιπόν τραβούσε η μέρα του μπάριμπα - Χαρίλαου. απ' το πρωί, μέχρι το βράδυ. Καθημερινές και Κυριακές. Γιατί τότε, δεν υπήρχαν ωράρια και λούσα. Και αποκούμπι των ανθρώπων το καπηλειό. Κι ο μπάριμπα - Χαρίλαος, πατατάκι με τον ένα, γλυκαδάκι με τον άλλο, ήρθε και στρογγύλεψε (ήταν κι από φυσικού του βέβαια) κι έγινε ένα κινητό βαρελάκι. Κυλούσε ανάμεσα στα τραπέζια αθύρβια, ζωσμένος την καραμελωτή ποδιά της εποχής (μπλέ - άσπρο τ' αργαλειού), με το πλατύ του πρόσωπο ν' αστράφτει και μ' ένα μόνιμο χαμόγελο στα σαρκώδη του χείλια.

- Η ζωή είναι μικρή μωρέ, αποφαινότανε θυμσοφικά, καθώς στράγγιζε το ποτήρι. Μικρή και μίзерη, πως να το κάνουμε; Πιες λοιπόν κανένα ποτήρι να πάνε κάτω τα φαρμάκια.

- Και κει κάτω που μαζεύονται μπαριμπα - Χαρίλαε τι γίνεται;

- Σώμα και αίμα μωρέ, βαρούσε την κοιλιά του με ικανοποίηση, δε μετάλαβες ποτέ στη ζωή σου;

Καθότανε «άτζαχα-άτζαχα» στην καρέκλα κι ήτανε έτοιμος ανά πάσα στιγμή να κυλήσει σ' άλλο τραπέζι, να γεμίσει τη μισή, ή να φέρει δεύτερο πάτο (πράμα σπάνιο). Γιατί οι άνθρωποι τότε κάνανε «στάφνο» στο φαί. Το κρασί, όσο να πεις, κύλαε ευκολότερα. Κι άναβε τα αίματα. Κι έσβηνε τα μεράκια (του πόνου). Το πανηγύρι της ταβερνούλας, αλλά και του μπαριμπα - Χαρίλαου η ανένσταση ήταν, όταν ξέπεφτε στο στέκι του καμιά παρεούλα γλεντζέδων. Κι ήτανε πολλοί εκείνο τον καιρό. Που βασίλευε η φτώχεια στον κόσμο. Και ο ερωτικός σεβντιάς γινότανε τραγούδι. Και το βάσανο, ντέρτι και αμανές. Πολλοί οι γλεντζέδες, λίγες οι ταβέρνες, παράξενο δεν είναι; Τώρα που οι ταβέρνες πληθύνανε, που στο διάτονο χαθήκανε οι γλεντζέδες; Και το τραγούδι φτήνυνε. Δεν κοινωνάει με την καρδιά, κοινωνάει με την τσέπη. «Καπταλιστικά καμώματα», θα 'λεγε ο μπάριμπα - Χαρίλαος άμα ζούσε. «Αλλά η καρδιά μπάριμπα - Χαρίλαε; Λες ν' άλλαξε θέση και η καρδιά;». «Γιατί όχι μαθέ; Μπορεί αυτοί οι σεροσήμεδες να την μετακομίσανε και δαύτηνε στις τσέπες. Ακρη γυρεύεις τώρα με τη σημερινή κενωνία»;

Όταν έμπαινε λοιπόν η παρεούλα των γλεντζέδων στο μαγαζί, έβαζε καρούλια στα πόδια του ο μπάριμπα - Χαρίλαος και κυλούσε ασταμάτητα.

- Καλώς τα παιδιά, καλώς τα κεφάλια καθίστα

Και κουβαλούσε καρέκλες κι αντάμωνε τραπέζια, να χωρέσει όλη η κομπανία. Το πρόσωπό του τότε φωτιζότανε σαν από ένα κρυφό φως μεσαθέ του κι έλαμπε πορφυρό, σαν το φεγγάρι που πρωτοβγαίνει. Και στα χοντρά του χείλια φύτρωνε ένα χαμόγελο άφατης ικανοποίησης, λες κι ήταν αυτός ο δημιουργός του παντός.

- Τι έχουμε απόψε μπαρμπα - Χαρίλαε, ρωτούσε η παρέα.
- Πώς δεν έχουμε ρε παιδιά; Απ' όλα έχουμε. Και ριγανάτες πατάτες και γιγαντες και μπακαλιάρo...και καλή καρδιά έχουμε.
- Κι άλλο κι άλλο; τον κοιτάζανε πονηρά.
- Ε, θα βρεθεί και τ' άλλο ντε, έσκυβε κείνος συνωμοτικά.
- Αστε να ζεσταθούν πρώτα τα λαρύγγια κι έχει ο Θεός κι ο μπαρμπα - Χαρίλαος.

Αφού λοιπόν κουβαλούσε όλα τ' απαραίτητα κι αφού ρούπωνε την παρέα με κάρπoυσες μισές οκάδες, έφερνε στο τέλος και τη δική του συνεισφορά από μια μεγάλη κανάτα εραγιέ, δώρο βαρύ για τον αναιμικό του μπεζαχτά. Αυτό ήταν σαν μια τελεία και παύλα στο φαγοπότι. Ύστερα, άρχιζε το τραγούδι. Μαλακό, μελιστόλαχτο. Επανε τότε ο μπαρμπα - Χαρίλαος ένα τραπεζάκι αντικριστά στην παρέα, στέριωνε το κεφάλι του ανάμεσα στις δυο παλάμες κι αφοσιωνότανε ν' ακούσει το τραγούδι. Τα μάτια του μεγάλωναν τότε απο θαυμασμό, η ματιά του έπαιρνε μιαν απερίγραπτη γλύκα. Κι όσο η ώρα περνούσε, μια παράξενη γυαλάδα απλωνότανε μέσα του. Μπορεί να ήταν από τη νύστα, μπορεί όμως κι απ' τη συγκίνηση. Γιατί ο μπαρμπα - Χαρίλαος, ήταν κοντά στ' άλλα και πολύ αισθηματίας. Ας ήταν έτοι χοντρός σαν βαρελάκι. Μέσα του έκλεινε κρασάκι μπάλσαμο. Βάρδα μονάχα, κείνες τις υπέροχες στιγμές, να μη βάραγε το πάτο του κατοσταριού κανένας ξεροσφύρης από άλλο τραπέζι. Στην αρχή ο μπάρμπα - Χαρίλαος δεν άκουγε, ή έκανε πως δεν άκουγε.. Όταν όμως ο χτύπος δευτέρωνε και πήγαινε να χαλάσει το τραγούδι...

- ....σμός, αγαναχτούσε μεσ' από τα δόντια του ο μπάρμπα - Χαρίλαος και κυλούσε αθόρυβα να «στανιάρει την αρούπωτη δούγα».
- Αχ μωρέ σερσέμηδες, μονολογούσε ύστερα στο τραπεζάκι του, που δε νιώθετε από τέχνη.

Κι αφοσιωνότανε πάλι στο τραγούδι. Μέχρι τη στιγμή που θα τέλειωνε. Όταν θα 'χαν στραγγίσει όλοι οι καημοί γι' απόψε. Και στον πάτο της κανάτας δε θα 'χε απομείνει κόμπος.

Ύστερα καληνύχτιζε τα «παιδιά» κι έπαιρνε να μαζεύει τα τσουμπλέκια.

- Αυτό θα πει γλέντι, μονολογούσε. Να τρώς καλά, να στραγγίζεις το ποτήρι και να στίβεις την καρδιά σου με το τραγούδι. Γιατί, πως γίνεται μαθέ να ξημερώσεις με μια καρδιά μουλιασμένη απ' το μεράκι;

Αυτός, κοντολογίς, ήτανε ο μπάρμπα - Χαρίλαος. Ένας απλός άνθρωπος του Θεού, απ' αυτούς που έχυσε κοπαδιάσταστο μεγάλο του καλούπι ο Πλάστης. Με τα ίδια σουσούρημα και τις πολλές αδυναμίες. Δεν ξεχώριζε απ' τους άλλους σε τίποτα, αν αφαιρέσεις τη μεγάλη κοιλιά του. Γιατί οι άνθρωποι γινόντανε στεγνοί τότε. Πούσφραγιάκι ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΤΕΡΑΠΕΙΑΣ

κουτσο και η μπομποτά. Και τους θέριζε η ελονοσία. Οσο για γράμματα; Ολη κι όλη η «μόρφωσή του», ήταν «ο Εφές του Αηδινίου», «ο Ρωτόκριτος» και «ο Αγαθάγγελος». Απ' τον τελευταίο μάλιστα, είχε αντλήσει και τη μεγάλη του ιδεολογική βεβαιότητα, πως: «Το ξανθόν γέννος θα κατακυριεύσει τη γή». Και ο μπάρμπα - Χαρίλαος, φυσικά εννοούσε τους Ρώσους (τους μπολσεβίκους βέβαια).

- Μωρέ ακούστε με που σας λέω, ακόμα και ο Αγαθάγγελος το υποστηρίζει. «Το ξανθόν γέννος θα κατακυριεύσει τη γη».

- Ε, μη μας πεις πως κι ο Αγαθάγγελος ήταν κομμουνιστής μπάρμπα - Χαρίλαε, τον πειράζανε.

Τώρα γι' αυτό, δίσταζε προς στιγμή, δεν είμαι και τόσο σίγουρος... ελλά και πάλι, ποιος με σιγουρεύει και μένα ότι δεν ήτανε καμουφλαρισμένος επαναστάτης;

- Νάτονε, το ξεφούρνισε και τούτο, ξέσπαγε στα γέλια η παρέα. Και παράγγελνε καινούργια μισή. Και ξεχείλιζε αγαλλίαση το φεγγαρίσιο πρόσωπο του μπάρμπα - Χαρίλαου...

Αυτά και πολλά άλλα γινότανε και ακουότανε κείνο τον «παλιό, καλό καιρό», πριν απ' τον πόλεμο. Μπορεί να φαίνονται σαν παραμύθια σήμερα, αλλά ήταν αλήθεια. Μια αλήθεια, τόσο ωραία, που μοιάζει σήμερα με παραμύθι.

Οταν έφτασε ο πόλεμος λοιπόν, όλα πήραν την κάτω βόλτα. Μη μου γυρεύετε να σας πω, πως. Γιατί είναι μια ιστορία πολύ μεγάλη και πολύ θλιβερή. Θα σας πω μονάχα ένα κομματάκι της. Το τέλος του μπάρμπα - Χαρίλαου. Γιατί όλα έχουν ένα τέλος πάνω στη γη, δε γίνεται αλλιώςικα. Οταν ήρθαν στην αρχή οι Ιταλοί, το μυρίστηκαν το στέκι του μπάρμπα - Χαρίλαου, σαν καλά λαγωνικά. Και το 'πναν το κρασί οι φρατέλοι σαν νεροφίδες.. Μόνο που το θέλανε απύ, να τσούζει.

- «Ατσέτο», σκέτο.

- Μωρέ τούτο είναι ξίδι, παραξενεύτηκε ο μπάρμπα - Χαρίλαος.

- Νον φανιέντε σενιόρε, τον βεβαίωσαν εκείνοι, νον φανιέντε.

- Πώς δε φανιέντε μωρέ σερσέμηδες, τούτο δεν κάνει ούτε για τα κουκιά.

- Μα μπόνο, μπόνο σινιόρε.

- Στο διάολο λοιπόν αφού σας αρέσει, βαρέθηκε να τους κατηχάει ο μπάρμπα - Χαρίλαος.

Και τους πότισε όλα τα «βιδάνια» που κρατούσε για ξίδι.

Με βαριά καρδιά, είν' αλήθεια κι ας ήτανε καταχτητές. Γιατί ο μπάρμπα - Χαρίλαος το τιμούσε το επάγγελμα και δεν ήθελε κατεργαριές. Ισως γιατί τιμούσε το επάγγελμα και δεν ήθελε κατεργαριές. Ισως γιατί τιμούσε πολύ το κρασί πρώτα. Κι όταν οι Ιταλοί τον συνήθισαν, άρχισαν να φέρνουν μαζί τους και τις κιθάρες τους. Γιατί ήτανε και τούτοι άνθρωποι του τραγουδιού και του έρωτα.

- Μωρέ μπράβο, κουνούσε το κεφάλι του με ικανοποίηση ο μπάρμπα - Χαρίλαος, νότες να σου πετύχουν! Γι' αυτό δεν κάνανε πόλεμο τούτοι οι κοκορόφτεροι.

Κι άρχισε να του φωνάζουν οι Ιταλοί Κεντρικής Βιβλιοθήκης Αεράδας.

- Δεν κάνει σινιорάκοι μου, έπανε την κλάψα, συκώτι πονάει.

Πού να το βάλει στο στόμα του το δηλητήριο;

Υστερα ήρθαν οι Γερμανοί. Που να μην έρχονταν. Και κατάχνιασε ο τόπος. Και αρπάξανε το ψωμί του κοσμάκη, το λάδι και το κρασί.

-Α, όλα κι όλα, αγανάχτησε ο μπάρμπα - Χαρίλαος. Και το κρασί μωρέ αθεόφοβοι, και το κρασί;

Κι έπεσε σε βαριά θλίψη. Αυτό ήταν. Η ταβερνούλα έκλεισε. Τι να πουλήσει άλλωστε; Πατάτες, γίγαντες, μπακαλιάρος, τέλος. Κρασί; Ούτε για φάρμακο. Κλείστηκε ο κόσμος στα σπίτια του και περίμενε το μεγάλο ΜΟΥΣΑΦΙΡΗ. Χωρίς καμιά προετοιμασία. Και με καλή φορεσιά την απόγνωση. Ανάμεσα σ' αυτούς, χάθηκε και ο μπάρμπα - Χαρίλαος. Πρώτα, χώνεψε η τουρλωτή κοιλιά του. Υστερα τα μάγουλά του μαράθηκαν, πάνισαν. Στο τέλος έμεινε ένας Χαρίλαος αγνώριστος, που μονάχα ο μπάρμπα - Χαρίλαος δεν ήταν. Κι' από κείνο το πλατύ, το καλόκαρδό του χαμόγελο, δεν έμεινε παρά μια πικρή χαρακιά πάνω στα χείλια του. Σαν μια γραμμή μελανιά, που τραβάμε να σβήσουμε κάτι που κακογράψαμε.

Τις τελευταίες στιγμές, λένε οι δικοί του ζήτησε να πει λίγο κρασί.

- Λίγο, είπε σβησμένα, όσο μια μεταλαβιά.

Δεν υπήρχε κρασί στο σπίτι, δεν υπήρχε πουθενά. Του έριξαν λίγο ξίδι μέσα στο νερό και του το 'δωσαν. Το 'φερε στο στόμα του με χέρια που τρέμανε, σαν δισκοπότηρο.

Όταν όμως έκανε ν' ακουμπήσει το ποτήρι στα χείλια του, το μυρίστηκε. Κι ας μην είχε σχεδόν καθόλου αισθήσεις.

- Απάτη, ψέλιση, απάτη. Και γέρνοντας στο προσκέφαλο συμπλήρωσε: φτάνει πα, δε σε σηκώνει άλλο τούτος ο κόσμος Χαρίλαε.

Και ξεψύχησε.

ΑΝΕΚΔΟΤΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΘΗΒΩΝ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Δ. ΚΟΜΙΝΗ

Επετ. Εταρ. Στερ. Μελετών

Οι επισκοπικοί κατάλογοι αποτελούν αναμφιβόλως σημαντικά βοηθήματα τόσο δια την εκκλησιαστική όσο και δια την πολιτική ιστορίαν των πόλεων και των επαρχιών, εν αις κατά το παρελθόν υπήρχον επισκοπικαί έδραι.

Αι Βοιωτικαί Θήβαι, πόλις σημαντική με μακραίωνα ιστορία, αρχαίαν, και χριστιανικήν, με πλήθος μνημείων μαρτυρούντων ένδοξον παρελθόν, δεν έχουν εισέτι άρτιον επισκοπικόν κατάλογον. Η συγκρότησις τοιούτου καταλόγου είναι ομολογουμένως έργον δυχερέστατον ως εκ τούτου δε πάσα συμβολή σκοπούσα εις την συμπλήρωσιν ενός επισκοπικού καταλόγου μάλιστα δε πόλεως ευκλεούς, είναι λίαν ευπρόσδεκτος.

Περί της επισκοπής Θηβών μετά λίαν συντόμου σειράς διαδοχής των επισκόπων αυτής διέλαβον μέχρι σήμερα οι εξής :

α) Ο Μ. Le Quien, εν τω γνωστώ αυτού έργω *Oriens Christianus*. (1)

Αι περί επισκοπής Θηβών ειδήσεις αυτού υπερκαλύπτονται υπό των νεωτέρων καταλόγων, συνταχθέντων δύο περίπου αιώνας αργότερον.

β) Ο Β. Μυστακίδης εσκόπευε να συντάξη γενικούς επισκοπικούς καταλόγους, άφησεν όμως το έργον αυτού ημιτελές. Το έργον του Μυστακίδου εξεδόθη μετά τον θάνατόν του και καλύπτει, δια την επισκοπήν Θηβών την χρονικήν περίοδον από του θ' αιώνος μέχρι των πρώτων ετών της Ανεξαρτησίας.(2)

γ) Ο Γ. Τσεβάς, συγγραφεύς διτόμου ιστορίας των Θηβών, (3) ανεύρεν εν χειρογράφω κατά την συγκέντρωσιν του υλικού του ανέκδοτον επισκοπικόν κατάλογον Θηβών, τον οποίον και εξέδωκε συμπληρών εκείνον του Μυστακίδου.(4)

δ) Μετά ταύτα ο επιμεληθείς της εκδόσεως των επισκοπικών καταλόγων του Μυστακίδου Γεράσιμος Κονιδάρης συνέταξε το περί επισκοπής Θηβών άρθρον εν τη Θρησκευτική και Χριστιανική Εγκυκλοπαίδεια εν ώ περιέλαβε σύντομον κατάλογον των επισκόπων της πόλεως ταύτης., (5)

ε) Τέλος ο αυτός κατάλογος επανελήφθη εν τη Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια εις το περί Θηβών άρθρον συνταχθέν υπό Εμμ. Κωνσταντινίδου. (6)

Πλήν των ανωτέρω μνημονευθέντων έργων και άρθρων πολλά πληροφορία ευρίσκονται εγκατεσπαρμένα εις έργα γενικής φύσεως, εις εκκλησιαστικά έγγραφα, εις αρχεία κλπ. Η περισυλλογή και αποθησαύρισις τούτων είναι μέγα έργον και δεν είναι δυνατόν να συντελεσθή υφ' ενός μόνον ερευνητού.

Πλουσιώτατον σχετικόν υλικόν ευρίσκεται αποθησαυρισμένον και εις τους υπερεκατόν τόμους του αρχείου του λογίου μεγάλου λογοθέτου Σταυράκη

Αριστάρχη Βέη, αποκειμένου σήμερα εις την Βατικανήν Βιβλιοθήκην. Εκ τούτων δέκα τόμοι (αριθμ. κωδ. Vatic. Gr. 2491-2500) αποτελούν εν σχεδίω εν νέον Oriens Cristianus, έργον το οποίον εφιλοδόξει ο Αριστάρχης να συντάξη διερευνών εν ταύτω και την καθόλου ιστορίαν της ανατολικής Ορθοδόξου Εκκλησίας. (7)

Εκ του ανωτέρου μνημονευθέντος έργου εκδίδομεν κατωτέρω τον επισκοπικόν κατάλογον των Θηβών άνευ ουδεμίης μεταβολής.

Πάντες οι ανωτέρω μνημονευθέντες επισκοπικοί κατάλογοι Θηβών δεν είναι κριτικώς συντεταγμένοι, ως εκ τούτου αι εν αυτοίς παρεχόμεναι πληροφορία δεν είναι πάντοτε ασφαλείς. Και κατ' αρχήν οι κατάλογοι ούτοι δεν είναι πλήρεις. Δεν καλύπτουν δηλαδή όλην την ζωήν της επισκοπικής έδρας Θηβών από της ιδρύσεώς της μέχρι σήμερα. Ο αριθμός ακολούθως των αρχιερατευσάντων πόρρω απέχει από του να είναι πραγματικός ούτος είναι εντελώς συμβατικός και υπόκειται εις μεταβολάς. Οι ανωνύμως π.χ. μνημονευόμενοι μητροπολίται είναι δυνατόν να ταυτισθούν προς άλλους γνωστούς ή αγνώστους ακόμη ή και να πολλαπλασιασθούν μετά την μελέτην και έκδοσιν νέων πηγών. Οι συνώνυμοι, εξ άλλου, οι ολίγα μόνον έτη ή δεκαετίας τινάς απέχοντες απ' αλλήλων, δεν είναι πάντοτε βέβαιοι αν δύνανται να ταυτίζονται ή αν κοινόν έχουν μόνον το όνομα αυτών. Προβληματική επίσης πάντοτε είναι η μνεία δύο διαφορετικών ιεραρχών διά την αυτήν (μικράν συνήθως) περίοδον χρόνου. (8) Αγνώστου ωσαύτως διαρκείας τυγχάνει πολλάκις ο μεσολαβών χρόνος από το τέλος (θάνατος, παύσις, καθαίρεσις παραίτησις, μετάθεσις κλπ.) της αρχιερατείας ενός και της αναρρήσεως του διαδόχου αυτού. Πράγματα τέλος παρέχει η σκοτεινή περίοδος της Φραγκοκρατίας δια την επικρατήσαν τότε ιδιόρρυθμον εκκλησιαστικήν κατάστασιν. (9)

Πάντα ταύτα καθιστούν επι του παρόντος τουλάχιστον δυσχερή, αν μη αδύνατον, την σύνταξιν πλήρους επισκοπικού καταλόγου της επαρχίας Θηβών. Ο νέος κατάλογος, τον οποίον δημοσιεύομεν κατωτέρω εις πολλά σημεία είναι πληρέστερος των προγενεστέρων. Προσθέτει περί τας δεκαπέντε νέας μαρτυρίας ιεραρχών επωνύμων ή ανωνύμων, εκτός των λοιπών πληροφοριών και της μνείας νέων πηγών. Ως εκ τούτου δε εκδηλος καθίσταται η σημασία αυτού.

Εις τους οικείους τόπους και εν υποσημειώσει παρετέθησαν όσαι πληροφορία εξ άλλων πηγών ήσαν γνωσταί εις ημάς. Εν τέλει δε επί τη βάσει πασών των πληροφοριών συνετάξαμεν συνοπτικόν πίνακα των περιών υπάρχουν μαρτυρία επισκόπων Θηβών κατά χρονολογικήν σειράν από αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερα.

ΕΚ ΤΟΥ ΚΩΔΙΚΟΣ VATIC. GR. 2493

Φ. 323 (1195)

Θήβαι Βοιωτίας { Μετά την ανεξαρτησίαν ή επαρχία των Θηβών έλαβε προς καιρόν τον τίτλον επισκοπής Βοιωτίας, μετά δε την σύστασιν της ιερ. συνόδου ωνομάσθη επισκοπή Θηβών και Λεβαδειάς).

Πόλις της Βοιωτίας εν Ελλάδι, μητρόπολις ποτε υπό τον Πατριάρχην ΚΠ.

(Σύντ.Καν.), νύν δε μετά της Λεβαδείας Επισκοπή υπό την Ι. Σύνοδον του Βασιλείου της Ελλάδος.

Μ η τ ρ ο π ο λ ί τ α ι

1. Αγ. Ρούφος ο Απόστολος εκ των Ο' αναφέρεται υπό του Παύλου εν τη προς Ρωμ. Επιστ. κεφ. ις' 13 «ασπάσαθε Ρούφον τον εκλεκτόν εν Κυριώ, και την μητέρα αυτού και εμού». Εγένετο πρώτος επίσκοπος Θηβών Βοιωτίας, και εορτάζεται τη 8 Απριλίου έχων και το παρόν ιαμβικόν δίστιχον :

Παύλος καλεί σε, Ρουφ' Απόστολος μέγας
Εκλεκτόν όντως ώ επαίνου αξίου ! (Συναξ.) 1

{Ρούφος Απόστολος (Χρον. Πασχ. Β' σ. 120) - Ρούφος επ. Θηβών περί το 60. Σ) (Φαβρ. Ζ' σ. 516. - Χρον. Αλεξ.) 2.

2. Ανύσιος παρήν εν τη Γ. Οικουμ. Συνόδω τω 431 (Πρ. Συν. Τόμ. Α') 3.

3. Αδριανός έζη επι πάπα Ρώμης Λέοντος Α' (440-461) (Dizionar. Istor.).

3α. {Συμεών αρχιεπ. Θηβών Ελλάδας (3α) επι Σεβήρου Αντιοχείας (513-518) (manuscripts σ. 83)}.

3β. {Ανώνυμος επ. Θηβών επι του πάπα Γρηγορίου (590-604) (Pitra, Analecta nov. Α' σ. 63)} 4

4. Γερμανός μητροπ. Θηβών (VIII-IX S) Schlumberger, Sceaux Byzantins, Revue des Etudes Grecques lère Serie n. 7-2ème Serie p. 7 (5)

5. Ανώνυμος (1081-1084) μητροπολίτης. 6

6. Κωνσταντίνος μητροπ. Θηβών XI-XII s.(Schlumberger, Id. p. 7). 7

7. Ανώνυμος { Ανώνυμος μητρ. Θηβών παρών εν τη εν ΚΠ. συνόδω τω 1144 Φεβρ. 22 ινδ. z' (Μήλ. Β' σ. 930) } (1081-1084) 7α κατά το 1144 (Σύντ. Καν.) φ. 324 (1195)

8. Ιωάννης κατά το 1166 (Λ. Αλλάτ. 690) προς τούτον επιστ. του Αθηνών Μ. Ακομινάτου (1178-1206) 8.

9.....Καλοκτένης περί το 1170. Περί τούτου λέγει ο Βαλσαμών εν τω Συντ. Καν. Τομ. Β' 257 ότι μητροπολίτης τις Θηβών ο Καλοκτένης εποίησε παρθενώνα εις Θήβας, και έταξε παρθένους επ' αυτώ λαϊκάς διό και έστι το μνημόσυνον αυτού αιωνίζον και επειδή ο Βαλσαμών απέθανε το 1199 τάπτομεν και ημείς τον Καλοκτένην τούτον κατά την εποχήν ταύτην (Σύντ. Καν. Β' 257).9

10. Μανουήλ περί το 1204 (Φ. Γρηγοροβίου, Ιστ. Αθηνών μετάφρ. Σ. Λάμπρου Α' σ. 377, 417) προς τούτον επιστολή του Αθηνών Μ. Ακομινάτου (1178-1206).

10α. {Συμεών αρχιεπ. Θηβών, ο Κρής. Ιαμβος αυτού εις τον αυτοκρ. Ιωάννην Καντακουζηκόν (1357) (Καταλ. χειρογρ. εν βιβλιοθ. Ελβετίας υπο Omont, σ.58 - Graeca D. Marci Bibl. 1740,s. 83)}

10β. { Συμεών Κρης Τακουμαίος ή Ιακουμαίος, αρχιεπ/ Θηβών περί το 1350-1355, πρότερον δε επίσκοπος Γυρακίου ! (ο αυτός τω προηγουμένω Θ.) (Φαβρ. ΙΑ' σ. 334)} 10.

11. Σίμων περί το 1360 (Κρουμβάχερ 606) 10.

12. Δωρόθεος ο Αθηνών διοικεί και την μητρόπολιν Θηβών τω 1371 (Mikl. τομ. Α').

13. Ανώνυμος αρχιεπ. Θηβών των 1437 Ιουλ. 30 (Ν. Ελλην. Ζ' 364).
{6γ. Ανώνυμος αρχιεπ. Θηβών τω 1437 Ιουλ. 30 (Ν.Ελλην. Ζ' σ. 364)}11.
14. Ιωάσαφ Α' κατά το 1542 (Σ) (Σίγίλλ. Πατρ.) 12
15. Ιωάσαφ Β' παρήν εν ΚΠ. εν τη καθαιρέσει του Πατριάρχου Ιωάσαφ Β' τω 1565 Ιαν. (Τουρκογρ.). {Ιωάσαφ Β' τω 1565 Ιαν. (25.Σ.) (Μαν Μαλαξού ιστορ. Πατρ. ΚΠ. σ. 185)} 13.
16. Ιωάσαφ Γ' κατά το 1604 και 1606. (Σ.) 14
17. Μητροφάνης παρητήθη τω 1626 (σ.) (Κωδ. Πατρ.). {Μητροφάνης μητρ. Θηβών ήν τω 1621 (Εγγρ. Πατρ.)} 15. φ.325 (1955-6)
18. Δανιήλ ούτος ήν πρώην αρχιεπίσκοπος Ωρεών, τω δε 1626 (μαρτ.) (κώδ. Πατρ.) εγένετο μητροπολίτης Θηβών μετά τον άνω Μητροφάνην, τω δε 1627 αναφέρεται ως πρώην Θηβών, και φαίνεται ότι ή παρητήθη ή επαύθη (Σ.) 16.
19. Παρθένιος Α' καθηρέθη τω 1634. {Παρθένιος, μητρ. πρώην Θηβών, εγένετο αρχιεπ. Σάμου τη 3 Μαΐου 1644 (Κώδ. Πατρ.)} 17
20. Κλήμης διάδοχος αυτού τω 1634-1648 καθηρέθη και ούτος (Σ.) (Κώδ. Πατρ.)
21. Γαβριήλ {Δανιήλ πρώην Βελισσού (ουχί Γαβριήλ) (Κώδ. Πατρ.)} εγένετο Θηβών τω 1648 συγχρόνως δε αναφέρεται ότι τω 1648 μηνί Ιαν. Δανιήλ ο πρώην Βελισσού εγένετο Θηβών (Σ.)
22. Παρθένιος Β', ο πρώην Σάμου, έλαβε προεδρικώς την μητρόπολιν Θηβών, και καθηρέθη τω 1657 (Σ.) (Κώδ. Πατρ.)
23. Ιεζεκιήλ διάδοχος αυτού 1657 καθηρέθη και ούτος τω 1666 (Σ) (Κωδ. Πατρ) 18
24. Ιερόθεος τω 1685 (Πατρ. Ιστορ. Ε' 605). 19
25. Ανώνυμος άχρι του 1722 (Σ.) 20
26. Ανώνυμος διάδοχος αυτού τω 1722 επ Πατριάρχου Ιερεμίου Γ' (Σ.)
27. Ανανίας Α' αναφέρεται τω 1734 μηνί Φεβρ. (Σ.) 21.
28. Αθανάσιος Α' διάδοχος αυτού τω 1734 ήν δε και τω 1746 (Σ.) {Αθανάσιος μητρ. Θηβών τω 1741 (χειρογρ. Σ. β') και τω 1744 (χειρ. Σ.)} 22.
29. Ανθιμος {Ανθιμος μητρ. Θηβών τω 1758 (χειρ. Σ. και Σ. β'')} κατά το 1763 εγένετο Νικαίας τω 1764 (Σ.) . {Ανθιμος μητρ. Θηβών εφ ικανούς χρόνους εγένετο Νικαίας και ήν τοιούτος κατά το 1768 (Κωδ. Πατρ.)}. 23
- 29α. {Γεράσιμος μητρ. Θηβών μετετέθη εις την μητρόπολιν Παλ. Πατρών, κατά τον ιη' αιώνα (Κωδ. Πατρ.)} 24
30. Αγάπος παρητήθη τω 1773 (Σ.) εγένετο Θηβών τω 1764 μετά τον άνω Ανθιμον. {Αγάπος, μητρ. πρώην Θηβών τω 1774 (7βρ.-10βρ.) (σημ. Θ.), παρητήθη τη 2 Ιουν. 1771 (Κωδ. Πατρ.)}. 24
31. Αθανάσιος Β' ιερομόναχος εγένετο μητροπολίτης Θηβών τω 1773 μηνί Μαΐω, αντί του αδοκίμου φανέντος και παραιτηθέντος Αγαπίου, ως λέγει το υπόμνημα, και απέθανε τω 1790 (Σ.) (Κωδ. Πατρ.) 25φ. 326 (1196)
32. Τιμόθεος ούτος Επίσκοπος ων πρώην Δαμαλών διεδέχθη τον άνω Αθανάσιον Β' τω 1790 μηνί 9βρίω (Κωδ. Πατρ.) και απέθανε τω 1793 (Σ.) (Κωδ. Πατρ.).

33. Κύριλλος Μ. Πρωτοσύγκελλος ων της Μ. Εκκλησίας εγένετο μητροπολίτης Θηβών τω 1793 μηνί 7βρίω

{Κωδ. Πατρ.} και απέθανε τω 1812 {αύγ. (Κώδ. Πατρ.)}.26

34. Ανανίας Β' Πρωτοσύγκελλος ών του Ηρακλείας διεδέχθη τον άνω Κύριλλον τω 1812 μηνί Αυγ. { (Κώδ. Πατρ.)} και απέθανε τω 1820 (Σ.).

35. Παΐσιος Επίσκοπος ων τιτουλάριος Περιστεράς εγένετο μητροπολίτης Θηβών μετά τον άνω Ανανίαν τω 1820 μηνί Αυγ. (Σ.) (Κώδ.Πατρ.). 27

Μετά την ανεξαρτησίαν της Ελλάδος η επαρχία αύτη έλαβε προς καιρόν τον τίτλον Επισκοπής Βοιωτίας μετά δε την σύστασιν της Ι. Συνόδου ωνομάσθη Επισκοπή Θηβών και Λεβαδειάς.

36. Παΐσιος Επίσκοπος Βοιωτίας τω 1837 μετατεθείς από Σάμου (ίσως ο αυτός τω Παΐσιω αρ. 35). 28

37. Δοσίθεος προεχειρίσθη Επίσκοπος Θηβών και Λεβαδειάς τω 1858 9βρ. 23, έζη δε και τω 1877-1883. {Δοσίθεος έζη και τω 1884 (Εφημερ.), τω 1868 (Εφημερ.-Ημερ.)}.

Κατά τα ανωτέρω έχομεν συνοπτικός τον ακόλουθον πίνακα, εν ω παρέχονται κατά σειράν πάντα ανεξαιρέτως τα ονόματα των ιεραρχών, περί των οποίων έχομεν ρητήν μαρτυρίαν, αδιακρίτως αν τινές εξ αυτών είναι δυνατόν να ταυτίζονται μεταξύ των :

1. Ρούφος α' αι.
2. Κλεόνικος 325
3. Διονύσιος 325, Α' Οικουμ. Σύνοδος
4. Ιούλιος 342-344
5. Μόσχος 347
6. Ανύσιος 431
7. Αδριανός 440-460 ca
8. Αρχέτιμος 457-458
9. Συμεών 513-518
10. (Ελπίδιος;) 531
11. Ανώνυμος 590-604 ca
12. Ιππόλυτος 650-750 ca
13. Γερμανός η' - θ' αι.
14. Μαρκιανός 869
15. Ιωάννης ; ι'-ια' αι.
16. Ιωάννης Κοσσίφης 1072
17. Πέτρος 1079
18. Ανώνυμος 1080-1081
19. Κωνσταντίνος ια' αι.
20. Νικήτας ια' αι. τέλη
21. Ανώνυμος 1144
22. Ιωάννης; 1166
23. Ιωάννης Καλοκτένης 1170

24. Μανουήλ 1204
25. Συμεών 1357;
26. Σίμων 1360;
27. Δωρόθεος 1371
28. Ανώνυμος 1437
29. Γρηγόριος 1490
30. Ιωάσαφ Α' 1542
31. Ιωάσαφ Β' 1561-1562
32. Λαυρέντιος 1593
33. Ιωάσαφ Γ' 1604-1606
34. Ανώνυμος 1613
35. Μητροφάνης 1621-1625
36. Δανιήλ 1626
37. Παρθένιος 1626-;
38. Κλήμης 1634-1637
39. Δανιήλ 1648
40. Παρθένιος 1648-1657
41. Ιεζεκιήλ 1657-1666
42. Ιερόθεος 1666-1687
43. Αθανάσιος 1700
44. Δαμιανός 1721
45. Ανώνυμος 1722
46. Ανώνυμος 1722 εξ.
47. Φιλάρετος 1729
48. Γεράσιμος 1733-1734
49. Ανανίας 1734-1737
50. Αθανάσιος 1740
51. Μητροφάνης 1744
52. Πανάρετος 1746
53. Ανθιμος 1753-1763
54. Αγάπιος 1764-1773
55. Αθανάσιος 1773-1790
56. Τιμόθεος 1790-1793
57. Κύριλλος 1793-1812
58. Ανανίας 1812-1820
59. Παΐσιος 1820-1850;
60. Αγαθάγγελος 1826-1830
61. Αβράμιος 1852-1858
62. Δοσίθεος 1858-1885
63. Ιερώνυμος 1901-1909
64. Συνέσιος 1912-1944
65. Πολύκαρπος 1944-1957
66. Δωρόθεος 1957-1966

67. Νικόδημος 1967-1981

68. Ιερόνυμος 1981

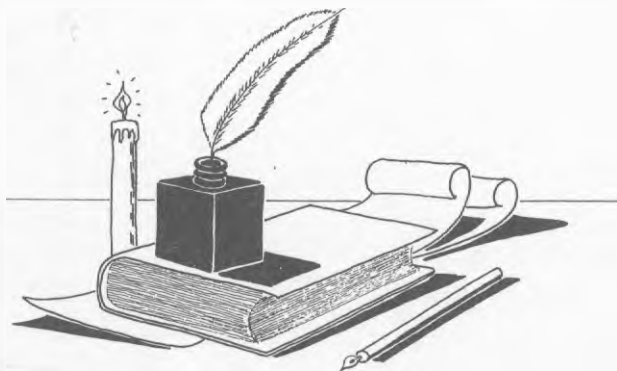

ΠΟΙΗΣΗ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΤΟΜΑΡΑ

ΤΑΞΙΔΙ

Απόψε, λέω, να φύγουμε σε μακρινό ταξίδι.
Να διώξω πα το ανώφελο φορτίο των καιρών
στη φαντασία σου να 'ρθω προσκολλημένο στρείδι
και ν' αφεθώ στο στρόβιλο των ξώφρενων χορών.
Τη μολυβένια φτέρωσε τη σκέψη μου, Οδηγούσα,
και κράταγε της βάρκας μας το δοιάκι σταθερά.
Οδήγα τη στα εφηβικά μου ονείρατα, που εζούσα
όταν της νιότης άνοιγαν ακόμα τα φτερά.
Και να με φέρης μαγικά σε ωκεανούς και ξέρες,
απόμακρες κ' ειρηνικές, με απέραντη αμμουδιά,
εκεί που η γή παράδεισος κι ολόφωτες οι μέρες,
εκεί που ο νούς αδύναμος κι αφεντικό η καρδιά.
Και κάνε μου τα ολόπικρα των στεναγμών μου χείλη
να νοιώσουν την απόλαυση των φρέσκων οπωρών,
κι όταν θα πέφτει σιωπηλά το πορφυρόχροο δείλι,
του σύμπαντος τη μουσική ν' ακούω και των ωρών.
Απόψε, λέω, να κάνουμε μαζί τέτοιο ταξίδι,
που η σκέψη μας το απέραντο να σμίξει αλαργινά.
Μα βέβαιος πάλι ο γυρισμός κ' η νοσταλγία σα φίδι
θα θρονιαστή στην έρημη καρδιά να μας πονά!

ΠΟΙΗΣΗ

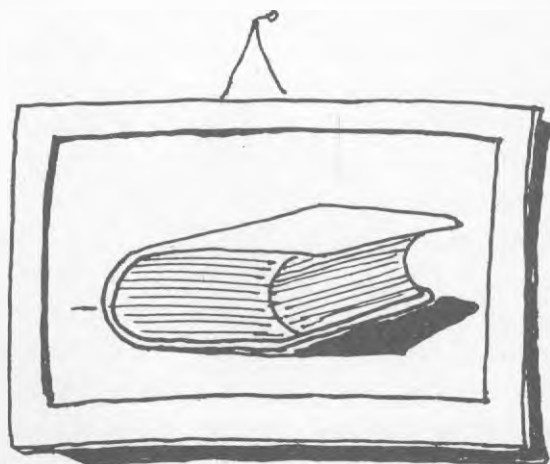
ΡΕΒΕΚΚΑΣ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ

ΤΗΝ ΠΟΡΤΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΥ

Μάζεσα χρόνια
την αυγή τριαντάφυλλα,
και τα δάχτυλά μου
με το άρωμά τους ζυμώθηκαν.
Μ' αυτά θα ανοίξω
την πόρτα του παραδείσου...

ΠΡΩΙΝΟΙ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΙ

Να μου ανοίξεις ένα παράθυρο,
που να βλέπη στη θάλασσα.
Το πρωί θα χτυπάνε
οι γλάροι το τζάμι μου,
πριν απ' τον πρωϊνό ταχυδρόμο.
Θα μου φέρνουν κι' αυτοί
τους χαιρετισμούς απ' τα πέλαγα.
Αφροί της αντάρας τους...

ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

ΚΩΝ/ΝΟΥ ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΥ

ΦΑΣΙΑΝΟΣ ΚΑΙ ΛΕΙΒΑΔΙΑ

Ένας από τους κουρφυραίους σύγχρονους Έλληνες Ζωγράφους έζησε κάποια «σημαδιακά» για την ζωή του χρόνια στην πόλη μας.

Το χρώμα της ζωής του εκείνη την εποχή και την ατμόσφαιρα της Λειβαδιάς μέσα απο την δική του «οπτική γωνία» περιγράφει ο διάσημος ζωγράφος στο περιοδικό «ΣΗΜΑ», Νοέμβριος - Δεκέμβριος του 1992 στο αυτοβιογραφικό κείμενό του με τίτλο «ΑΔΟΝΤΕΣ ΚΑΙ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΠΕΡΙ ΕΛΛΗΝΟΜΟΥΣΙΚΗΣ»

Μετά από τον πόλεμο πήγαμε με τη μητέρα μου στη Λειβαδιά επειδή ήταν καθηγήτρια και διορίστηκε εκεί. Μείναμε περίπου δύο χρόνια και εκεί πρωτάκουσα χωριάτικα τραγούδια, όπως λέγανε τη δημοτική μουσική.

Δεν μου άρεσαν τότε, τα έβρισκα ξένα προς εμένα γιατί δεν αφορούσαν τα βιώματά μου τα αθηναϊκά, με τις αυλές και τα μικροαστικά δωμάτια, τα ταγκό και τα ρομαντικά τραγούδια. Τα έβρισκα δυνατά, με τα νταούλια και τα κλαρίνα που στριγγλίζανε. Ολα αυτά συνδέθηκαν και με την αίσθηση της εξαθλιώσεως της εποχής εκείνης της ελληνικής υπαίθρου και επαρχίας. Οι δάσκαλοι του χωριού, οι δήμαρχοι, οι διοικητές, οι λάσπες στους δρόμους, οι καμπινέδες με τη χαρακτηριστική μυρουδιά, τα γκρίζα ρούχα των ανθρωπων, το μουστάκι κάτω απ' τη μύτη, τα πεπαλαιωμένα λεωφορεία που αγκομαχούσαν στις ανηφόρες... Οι άνθρωποι που σε κατακεραύνωναν μ' ένα βλέμμα επιτιμήσεως για κάθε πράξη. Ολα αυτά πόσο καταπρεστικά δεν έδρασαν στην ψυχή μας.

Ακόμη και τώρα άμα ακούω κλαρίνο, αμέσως αναπλάθω γκαζιέρες για μαγείρεμα, μαγκάλια με πονοκεφάλους διαρκείας και εμετούς. Και κατόπιν ευχές κατά της βασκανείας, εκτελέσεις κομμουνιστών που δεν υπέγραφαν δήλωση μετανοίας... Πηγαίναμε στον υπαίθριο κινηματογράφο που έπαιζε συνήθως περιπετειώδη, όπως «Λαίλαψ στην Μπούρμα», «Ο τελευταίος των Μοϊκανών», «Καζαρπλάνκα» και όταν έδειχνε τον Ταρζάν στη Νέα Υόρκη σ' έναν ουρανοξύστη, όλοι οι θεατές κάνανε «φούσου» σε ένδειξη θαυμασμού. Στα διαλείμμα-τα είχε μοντέρνα τραγούδια και έπαιζε το μεγάφωνο «να το πάρεις το κορίτσι», «άσ' τα τα μαλλάκια σου», «δυό πράσινα μάτια», αυτά θυμάμαι απ' αυτή την εποχή. Επίσης ξέχασα να πω βέβαια για τους εκκλησιασμούς που λιποθυμούσαμε απο την ορθοστασία νηστικοί και τις ψαλμωδίες που έρπαιναν αναγκαστικά μέσα μας και ήταν σαν ένα μουγκρητό και η κούραση να στέκεσαι ώρες, μικρό παιδί, σε παγωμένα πατώματα ήταν κάτι το φρικτό. Έτσι δεν σου έμενε απο τη λειτουργία παρά ένα ακαθόριστο μурμουρητό με λέξεις ευαγγελικές, κάτι σαν ροή ακατάληπτη, γιατί η προσοχή σου στρεφόταν στο πως να κατανικήσεις την όρθια στάση, την κούραση και το κρύο.

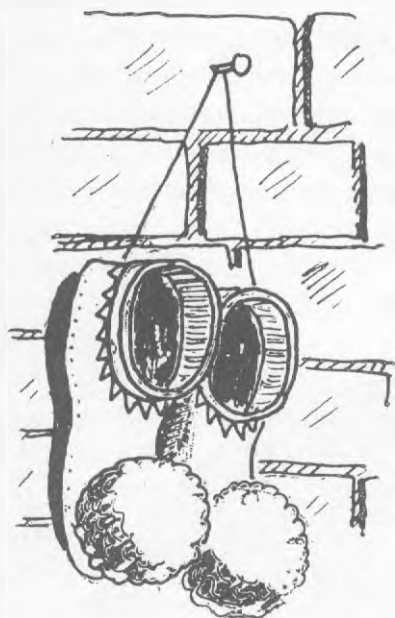

Όλα αυτά δεν τα λέω γιατί δεν αγαπώ τη λειτουργία, αλλά γιατί ο τρόπος που επιβαλλόταν έφερνε το αντίθετο αποτέλεσμα. Άσε τα άσματα των κατηχητικών τις Κυριακές το απόγευμα. Εγώ είχα περάσει από όλα, από το κατώτερο του Αγίου Παύλου μέχρι το ανώτερο του Αγίου Κωνσταντίνου. Στο κατηχητικό μαθαίναμε τραγούδια υποτίθεται ελληνικά, αλλά όλα ήταν δυτικογερμανικά προτεσταντικά, από το «Αγια Νύχτα» μέχρι το «Σύμπασα ή φύση, Πλάστα. σ' ευλογεί». Πως λοιπόν ν' αποκτήσει ο μικρός Έλληνας μουσική συνείδηση, όταν ταλαντευόταν ανάμεσα στο ταγκό, τα κατηχητικά τραγούδια, τα εμβατήρια και τα πολυφωνικά άσματα εκείνης της περιόδου που θέλανε να εκουγχρονίσουν τις χορωδίες των εκκλησιών; Και μόνον αργότερα, όταν περάσουν τα χρόνια, καταλαβαίνει την έννοια της αλήθειας.

ΛΕΙΒΑΔΙΤΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

ΓΙΑΝΝΗ ΤΑΓΚΑΛΕΓΚΑ

Ενας λαοφιλής δήμαρχος της Λειβαδιάς υπήρξε ο σπουδαίος Δικηγόρος και Νομικός Σύμβουλος της Εταιρείας Κωπαίδος Γεώργιος Κορόζος. Στις Δημοτικές εκλογές του 1908 αντίπαλος στον δημοφιλή Γεώργιο Κορόζο ήταν ο νεαρός Δικηγόρος Λουκάς Κουτσοπέταλος (ετών 30).

Όλοι οι Λειβαδίτες ήταν σίγουροι για τον θρίαμβο του Κορόζου, όμως το βράδυ όταν ανοίξαν οι κάλπες όλοι έμειναν με ανοιχτό στόμα αφού η διαφορά των αντιπάλων ήταν μόνο 9 ψήφοι υπέρ του Κορόζου.

Την άλλη μέρα το πρωί ο Κουτσοπέταλος έκανε ένσταση κατά του κύρους των εκλογών διότι «εψήφισαν τεθνεώτες».

Πρόεδρος του Δικαστηρίου ήταν ο Νιανιάρας του οποίου ο γιός ήταν Εισαγγελέας

Λειβαδιάς το 1952.

Τα Δικαστήρια ήταν στην Κρύα στην σημερινή οικία των αδελφών Δημακοπούλου.

Γραφιάς του Πρωτοδικείου ήταν ο νεαρός τότε Θεμιστοκλής Δασόπουλος (Κλάκος).

Επειτα απο μερικές μέρες ο πρόεδρος έβγαλε την απόφαση με την οποία επικύρωνε την εκλογή του Κορόζου, διότι «ναι» μεν εψήφισαν τεθνεώτες αλλά δεν αποδεικνύεται ποιόν εψήφισαν.

Το τι επακολούθησε δεν περιγράφεται αμέσως σχηματίστηκε διαδήλωση που οι πρώτοι είχαν φτάσει στου Κανταρντζή το Χάνι και οι τελευταίοι ήταν ακόμα στο Κοροζέικο σπίτι με νταούλια, κλαρίνα και ντουφεκίες γιορτάζανε τη μεγάλη νίκη.

Ας σημειωθεί ότι ήταν Σεπτέμβριος και τρυγάγανε και όπως ερχόντουσαν με τα άλογα φορτωμένα με τις γιδιές τα ξεφόρτωναν, αφήναν τις γιδιές κάτω έδεναν πρόχειρα τα άλογα και ακολουθούσαν την διαδήλωση.

Για να εντυπωθεί κανείς ποιός ήταν ο Γ. Κορόζος αναφέρω τα εξής: Κάθε χειμώνα στις αυλές των γεωργικών σπιτιών σχηματιζόταν ένας λοφίσκος απο κοπριές διότι κάθε γεωργός είχε 4-5 ζωντανά (βόδια, άλογα, γαϊδούρια).

Κάθε άνοιξη που οι γεωργοί άρχιζαν την καλλιέργεια των χωραφιών ο Δήμαρχος Γεώργιος Κορόζος μάζευε με αμάξια τις κοπριές και μετά με ψεκαστήρες και αοβέστη άσπριζε το μέρος που ήταν οι κοπριές. Αυτός δε ανέβαινε στο χαγιάτι έμπανε ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΛΕΙΒΑΔΕΙΑΣ και την ζάχαρι έφτιαχνε

καφέ μόνος του, και απο το χαγιάτι παρακολουθούσε τα συνεργεία που ψέ-
καζαν.

Οταν δεν έμενε ευχαριστημένος κατέβαινε έπαιρνε ο ίδιος τον ψεκαστήρα
και ψεκάριζε ο ίδιος.

Ας σημειωθεί ότι τα σπίτια τότε δεν τα κλείδωναν, ήταν μόνο με το ζημπε-
ράκι.

Αυτά που σας αφηγούμαι μου τα είχε αφηγηθεί ο Κλάκος ο Δασόπουλος ο
θαυμάσιος αυτός Λειβαδίτης, ο οποίος ήταν προσωπικός φίλος, του αείμνηστου
Δημάρχου Γεωργίου Κορόζου.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΡΟΖΟΣ

ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

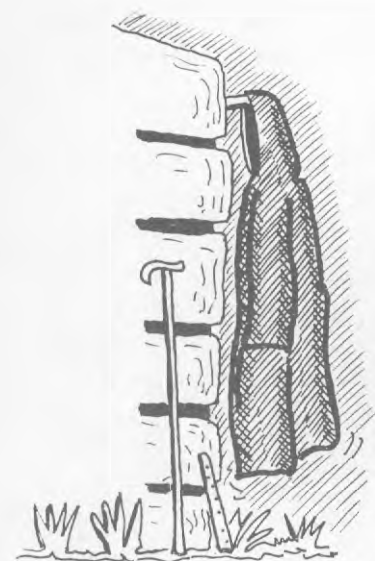
ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Ο Αράρης του πηγαδιού
(Στείρι του Διστόμου της Λεβαδείας)

Στο πηγάδι του αη Συμεών είναι ένας Αράρης ψηλός και φοβερός που τρώει τους ανθρώπους. Αυτός έχει θησαυρό τάλαρα, και όταν βγαίνει από το πηγάδι τα σούρνει αποπίσω του αρμαθιασμένα, και πολλοί τ'ακούν που βροντούν.

Τα Λειβαδίτικα κέρατα
(Επαρχία Λεβαδείας)

Μια φορά κ' έναν καιρό εδώ 'ς την Κάπραινα ήτανε ένας τσέλιγκας με χιλιάδες γιδοπρόβατα, βόιδια, άλογα, και τα μαντριά του τα χ' απ' πάνω απ' το σύρραχο. Αμα άρμεγε τα πράματα κ' έπηζε το τυρί, έστελνε με τους τσοπάνηδες πολύ τυρί κάτω 'ς το δρόμο, για να τρώη όποιος περ-

νάει όσο θέλη και να του συχωράει τα γονικά του.

Ο τσοπάνης εκαθότανε 'ς το σύρραχο κι' αγνάντευε τους στρατολάταις που επερνούσαν κ' έπαιρναν τυρί. Αξαφνα όμως περνάει κι ο Χριστός. Βγαίνει το μαχαίρι του και από το τυρί έκοψε ένα μεγάλο κομμάτι. Μη γνωρίζοντας ο τσέλιγκας πως κειός πούκοψε το μεγάλο κομμάτι το τυρί ήτονε ο Χριστός εβαρυγγώμησε.

Ο Χριστός το κατάλαβε, και δίνει μια κατάρα, και ήρθε μια βαρυχειμωνιά, και παν κατ' ανέμου πρόβατα γίδια βουβάλια κι' ο τσέλιγκας. Το τυρί έγινε πέτρα και έμεινε όπως την εκοψ' ο Χριστός. Ο τσέλιγκας εμαρμάρωσε, και τα κέρατα απ' τα βόιδια και τα βουβάλια εμαρμάρωσαν και κειά, και φαίνονται 'ς το δρόμο λίγο παραπέρα από τον τσέλιγκα.

Ο Γιάννος και η Μάρω
(Βοιωτία)

Ο Γιάννος και η Μάρω, τα δύο αστέρια που φαίνονται 'ς τον ουρανό ήσαν αρρεβωνιασμένοι κ' εχάλασεν ο γάμος. Ο κουμπάρος, όσοι έπαιζαν τάργανα και όλο το συμπεθεριό έγιναν άστρα.

Ο Γιάννος και η Μάρω όμως ανταμώνουν μια φορά το χρόνο και τότε ή ο Γιάννος βγαίνει την ημέρα και η Μάρω τη νύχτα, ή το εναντίο. Έτσι ζούν πάντα χωρισμένα και κληρονομούν ενα το άλλο.

Της Καλόγριας το ζουνάρι (Αράχωβα της Λεβαδείας)

Ήταν ένα παλληκάρι, τόσο ανδρειωμένο και περήφανο, που δεν εφοβήθη μια φορά και εδρασκελίσε και της καλόγριας το ζουνάρι. Αλλ' άμα το εδρασκελίσε εγίνη 'ς τη στιγμή από παλληκάρι γυναίκα και εγίνη γυναίκα πολύ όμορφη, αλλά τόσο δειλή, που και ο πλιό τυποτένιος άντρας αν ήθελε την προσβάλη δεν είχε το θάρρος να μιλήση.

Ο Κατεβατός και Νότος (Αράχωβα Λεβαδείας)

Ο Κατεβατός ο δυνατώτερος από όλους τους καιρούς, εβγήκε μια φορά κ'εκαυχήθηκε μπροστά 'ς τους άλλους καιρούς, το Σορόκο το Λίβα το Νότο και το Μέγα, πως σαν το κρουσταλλένιο παλάτι του δεν βρισκόταν άλλο καλύτερο 'ς όλον τον κόσμο, πως ήταν ωραιότερο και από το παλάτι του Ηλιου, και πως σαν είναι ταμπουρωμένος μέσα 'ς αυτό δεν φοβάται κανένα από τους ανέμους, γιατί και η θέση πού το χει χτισμένο είναι δυνατή. Αυτό το παλάτι το είχε χτίση μια φορά ο Κατεβατός 'ς την κορφή της Λιάκουρας από θεώρατα κρούσταλλα και χαλάζι και χιόνια.

Μα ήρθε ο Νότος και εφύσηξε σιγά σιγά κι' απαλά, κι έλειωσε το παλάτι και δεν απόμεινε τίποτα απ' αυτό, παρά μόνο τα δάκρυα του Κατεβατού, πού έτρεχαν σαν ποτάμι.

Οι Μοίραις (Αράχωβα Λεβαδείας)

Οι Μοίραις είναι τρεις, γριαίς, με μεγάλα δόντια, και περβατούν πάντα μαζί κουκλωμέναις. Θυμώνουν εύκολα. Μπαίνουν πάντα τη νύχτα 'ς το σπίτι πού είναι μωρό παιδί καμιά φορά μπαίνουν και την ημέρα, αλλ' όταν κοιμάται η λεχώνα και δεν είναι κανείς άλλος μπροστά.

Η Τύχη (Αράχωβα Λεβαδείας)

Η Τύχη είναι άσκημη, μαύρη, και κάθεται συχνά 'ς το δρόμο μόνη, και από κεί οδηγάει καλά ή κακά τον άνθρωπο. Είναι στραβή, ή έχει δεμένα τα μάτια της με μαντήλι και περβατάει άσκοπα, σαν ανόητη, περβατάει πάντοτε, και 'ς όποιον πέση έτσι απάνου του τον κάνει ευτυχισμένο. Για κείνον λέν: «Τώποσ' η στραβή η Τύχη».

Κάθε άνθρωπος έχει και την Τύχη του, και τον ακλουθάει 'ς όλη του τη ζωή. Γι' αυτό άλλοι έχουν καλή Τύχη κι' άλλοι κακή. Κι' όποιος είναι καλότυχος, επειδή φέρνει μαζί του την Τύχη του, ο καθένας θέλει να έλθη 'ς το σπίτι του την πρωτοχρονιά.

Ο Μπουμπιάς (Λεβαδιά)

Οι αγάδες Τούρκοι όταν πέθαιναν εγίνονταν μπουμπιάδες. 'Σ ένα σπίτι της Λεβαδιάς επάγαινε τη νύχτα ο Μπουμπιάς με το τοιμπούκι και με τα σαρίκια του, κ' η νοικοκυρά του σπιτιού το έδινε καρέκλα, εκαθότανε, του πήγαινε το λεγένι, του έρρηχνε νερό κ' ενιβότανε, του δινε την πετωέτα κ' εσκουμπζότανε, άναυε το τοιμπούκι του, έπνε τον καφέ του και έφευγε. Αν δεν του τάκανε αυτά, την έδερνε με το τοιμπούκι.

Τα δεμένα φίδια (Λεβαδιά και αλλαχού)

Εις τον κάμπο της Πέτρας είναι ένα μεγάλο πλήθος φίδια αλλ' αυτά τα φίδια ούτε φαρμακερά είναι, ούτε δαγκάνουν τους ανθρώπους, και όσοι διαβάταις νυχτώσουν εις εκείνο το μέρος κοιμώνται άφοβα, αφ' ού ανάψουν τριγύρω τους φωτιαίς. Λέγουν όμως για τα φίδια, πως δεν ήσαν πάντα άβλαβα. Αλλά μια φορά επέρασε από κεί μια μάγισσα, και ενύχτωσε, και ο αγωγιάτης, οπού την συνώδευε εθυμήθη τα φίδια και άρχισε να κλαίη και να οδύρεται. Η μάγισσα του είπε να ησυχάση και με κάτι εξορκισμούς έδεσε τα φίδια, και τα έκαμε να μην ημπορούν να πειράζουν άνθρωπο, ώστε ο αγωγιάτης τα έπαιρνε άφοβα εις τα χέρια του και αυτά ούτε τον εδάγκασαν. Αμα η μάγισσα εκοιμήθη, ο αγωγιάτης την εσκοτώσε, γιατί ήξευρε πως θα τα έλυνε την άλλην ημέρα. Και από τότε έμειναν τα φίδια δεμένα.

Οι Λάμαις της θάλασσας (Αράχωβα Λεβαδείας)

Οι Λάμαις της θάλασσας χορεύουν και τραγουδούν και πηδούν απάνω 'ς τα κύματα, πετούν ψηλά 'ς στον αέρα, και πάλι από τον αέρα πέφτουν 'ς τη θάλασσα. Περισσότερο όμως απ' όλα τους αρέσει η τρικυμία, και βρίσκουν πολλή ευχαρίστηση να πλανεύουν τα καράβια που ταξιδεύουν. Πότε με τα τραγούδια τους, πότε με φωναίς τους φέρνουν τους ναυτικούς χωρίς να το καταλάβουν ή σε ξέραις ή σε τρόμπαις, όπου τέλος πάντων δεν έχουν σωτηρία. Εκείνοι ακούν τοις φωναίς και τα τραγούδια και θαρρούν πως είναι από τη στεριά, διευθύνονται εκεί, οι φωναίς ακούονται μακρύτερα, προχωρούν προχωρούν όσο που πνίγονται.

Η Λάμνια 'ς την Ντούμπη (Αράχωβα της Λεβαδείας)

'Σ τη Ντούμπη κατοικούσε παλαιά μια Λάμνια. Και κάθε που είχαν οι Αραχωβίτες πανηγύρια εις την πόλιν έπαιζον ένα όρκο τους να φέρη, για να μην πει-

ράξη τους άλλους 'ς το πανηγύρι. Γι' αυτό εσυνείθιζαν προτού ν' αρχίση το πανηγύρι να ρήχνουν κλήρο, και οποιανού έπεφτε ο κλήρος, τον έδιναν της Λάμνιας.

Μια φορά πάπεσ' ο κλήρος 'ς ένα νέο κι' όμορφο παλληκάρι, είπε ο γιός του πρώτου και καλύτερου του χωριού, «Θέλω να πάγω εγώ να παρουσιαστώ 'ς τη Λάμνια, και να γλυτώσω το χωριό μας». Γιατί έλεγαν, πως όταν θα παίρνε η Λάμνια το γιό του πρώτου του χωριού, δεν θα μπορούσε πλιό να φάη κανέναν άλλο. Οι γονιοί του νέου έκλαιγαν και εσυφόριαζαν και γύρευαν να κάμουν το γιό τους ν' αλλάξη γνώμη. Μον' κείνος δεν τους άκουσε, αλλά τραύηξε κι' ανέβη 'ς τη Ντούμπρη για να βρη τη Λάμνια. Μόλις είδε κείνη το νιό, εχύθη απάνω του για να τον φάη, αυτός όμως προτού να τον αρπάξη επρόφτασε και της έδωκε μία με το κοντάρι του και τη σκότωσε. Κι' απο κεί πήγε 'ς το πανηγύρι κ' είπε 'ς τους χωριανούς πως τους εγλύτωσε. Απο τότε ησύχασε το χωριό.

Η Λάμνια (Αράχωβα της Λεβαδείας)

Η Λάμνια είναι γυναίκα ψηλή με ωραίο κορμί, γι' αυτό για να δείξουν πως μια είναι λυγερή και χαριτωμένη λεν πως έχει κορμί της Λάμνιας ή πως περβατεί σαν τη Λάμνια. Έχει όμως μια μεγάλη ασχημάδα, πως τα πόδια της δεν είναι δύο ανθρωπινά παρά τρία ή και περισσότερα και πολλώ λογιώ, το ένα χαλκωματένιο, το άλλο γαιδουρινό, το άλλο βοϊδινό ή κατοικήσιο ή ανθρωπινό ή ότι άλλο.

Πολλοί την έχουν ιδή που προβατούσε μέσ' 'ς το χωριό, ή που καθόταν 'ς ένα βράχο κ' έγνεθε με τη ρόκα της κοντα 'ς την Πλικόβρυση.

Ο άνδρας της Νεράιδας (Λεβαδιά)

Τον παλαιό καιρό 'ς το Δίστομο ήταν ένας ωραίος άντρας και τον αγάπησε μία Νεράιδα. Τον παντρεύτηκε, έκαμαν παιδιά, και η γενεά τους υπάρχει ακόμη 'ς το Δίστομο και λέν γι' αυτούς πως είν' από Νεράιδας σόγι.

Η μπόλια της Νεράιδας (Χλεμποτσάρη του δήμου Τανάγρας των Θηβών)

Ο Σταμάτης Νίκας από του Χλεμποτσάρη είδε μια φορά 'ς το ποτάμι τον Ασωπό τοις Νεράιδες να πλένουν τα πουκάμισά τους και να τ' απλώνουν 'ς τα κλαριά για να στεγνώσουν. Εχύθη κι' άρπαξε μία απο τοις μπόλιας, που ήταν απλωμένες, και την έκρυψε 'ς τον κόρφο του. Σαν είδαν οι Νεράιδες πήραν τοις μπόλιας των κ' έφυγαν, μα κείνη που της άρπαξεν ο Νίκας την μπόλια δεν μπορούσε ν' ακολουθήση τοις άλλαις, κ' έμεινε και τον παρακαλούσε να της δώ-

ση πίσω την μπόλια. Εκείνος όμως δεν την έδινε, και για να μην του φύγη η Νεράιδα, έκρυψε τη μπόλια σε μιά καρυδόκουπα. Έτσι λοιπόν την πήρε γυναίκα του κ' εζούσαν μαζί ώστε που γέρασαν, και του έκαμε παιδιά, αλλά κανένα αγόρι, μόνο κορίτσια.

Κάθε τόσο δεν έλειπε η Νεράιδα, όταν ήταν γιορτή ή πανηγύρι να του γυρεύη την μπόλια της για να στολιστή και να πάη 'ς το χορό, αλλ' αυτός δεν την έδινε, κ' έκανε καλά. Μια φορά όμως ύστερα από πολλά χρόνια, που ήσαν πλέον γέροι, την ημέρα τη Λαμπρή η γριά Νεράιδα του ζήτησε πάλι την μπόλια, και του λέει, τι φοβάται τάχα τώρα που γέρασαν κι' έχουν και τόσais θυγατέrais. Ο γέρος την ακουσε, έβγαλε από το καρύδι την μπόλια και της την έδωκε. Η Νεράιδα στολίστη, πήγε 'ς το χορό και άρχισε να χορεύη, 'ς στον τρίτο γύρο του χορού όμως ήρθαν οι άλλais Νεράιδes, την άρπαξαν και σηκώθηκαν ψηλά και χάθηκαν ύστερα ερχόταν κάπου κάπου η Νεράιδα 'ς το σπίτι της κ' έβλεπε τα παιδιά της.

Οlais οι γυναίκες από την οικογένεια του Σταμάτη Νίκα είναι πολύ όμορφais, και έχουν ωραία γαλανά μάτια. Και αυτό είναι γιατί κ' η μάνα τους ήταν Νεράιδα, κ' οι Νεράιδes είναι όμορφais με γαλανά μάτια.

Τα Σκαλικαντζέρια (Αράχωβα της Λεβαδείας)

Τα Σκαλικαντζέρια έρχονται 'ς τα χουριά τα δωδεκαήμερα και φεύγουν την παραμονή των Φώτων. Την παραμονή του Χριστού έρχονται από πολλέ μέρη και περιμένουν απόξω από το χωριό, και άμα σμίξη η γημέρα με τη νύχτα μπαίνουν μέσα. Είναι κακά και πονηρά, μα δεν μπορούν να βλάψουν τους ανθρώπους, γι' αυτό κ' οι γυναίκες ακόμη τα περιπαίζουν και τα βρίζουν και τα λέν σταχτοπόδηδες, σταχτιάδες, κατουρλήδες, κι' αλλα πολλά.

Καθένας από τους Σκαλικαντζέρους έχει κι' από να κουσούρι, καθώς και τα ζώα τους. Άλλοι είναι κουτσοί, άλλοι στραβοί, άλλοι μονόματοι, μονοπόδαροι, στραβοπόδαροι, στραβόστομοι, στραβοπρόσωποι, στραβομούρηδες, στραβοχέρηδες, ξεπλατισμένοι, τσακισμένοι, και κοντολογής όλα τα κουσούρια και τα σακατλίκια τα βρίσκεις απάνω τους. Και όπως είναι αυτοί, τέτοια είναι και τα ρούχα τους ελεεινά, ξεσχισμένα φτειασμένα απο χίλια δυο κουρέλια λογής λογής. Τέτοια είναι και τα στολίδια πώχουν 'ς τα ζά τους.

Μα και τα φερσίματά τους και η περπατησιά τους και όλα τους είναι για να γελάη κανείς και δείχνουν πως είναι πολύ κουτοί και μπαίγνια. Ένας, να ειπούμε ψηλός ως ακεί απάνω, μακροπόδαρος, καβαλκεύει ένα μικρόν πετεινό και τα πόδια του σέρνονται καταγής άλλος πάλι κοντορεβίθης κάθεται απάνου σε γαϊδούρι τόσο ψηλό, που όταν πέφτη δεν μπορεί ν' ανέβη πάλι και φωνάζει να του δώσουν βοήθεια, το γαϊδούρι του πατεί τα σκέλια του μακροπόδαρου, σκούζει κι' αυτός και φοβερίζει εκεί που είν' αυτοί πασμένοι πάει άλλος να καβαλλικήψη το μονόματο σκυλί του και πατεί απάνω.

Οι Σκαλκαντζαραίοι και το ζύωμα (Λεβαδία)

Οι Σκαλκαντζαραίοι είναι ψηλοί μαύροι και μαλλιαροί, έρχονται τα δωδεκαήμερα και κατεβαίνουν απο τα τζάκια 'ς τα σπίτια, για να μαγαρίζουν τα πράματα, γι' αυτό τη νύκτα βουλώνουν οι άνθρωποι τοις στάμναις και τοις βαρέλαις μην κατουρήσουν μέσα οι Σκαλκαντζαραίοι.

Μια νύχτα πήγαν 'ς το σπίτι μιανής γυναικός κ' εφώναζαν «Γειτόνισσα, γειτόνισσα, σήκω να ζυμώσης, γιατί έφεξε - κ' ήταν ακόμη πριν από τα μεσάνυχτα - αρχίσαμε και μεις, ζυμώσαμε και θα κάψουμε το φούρνο». Η γυναίκα θάρρεψε πως της φωνάζει η γειτόνισσά της, σηκώνεται, βάνει νερό, ζυμώνει, έγινε το ψωμί, ανάβει το φούρνο, το ρήχνει, καρτερεί να φέξη, που να φέξη; Της φωνάζουν πάλι οι Σκαλκαντζαραίοι, αλλ' εκεί να και λαλούν τα κοκόρια». Λέει τότε, «Σηκωθήτε να φύγωμε, λάλησαν τα κοκόρια». Λέει ο Σκαλκάντζαρος, «Ακόμη δε φεύγομε, μια φορά λάλησαν». Αλλ' όσο να πή το λόγο, λάλησαν και πάλι και πάλι, τρείς φοραίς. Τότε λει ο μεγάλος, «Σηκωθήτε να φύγωμε, λάλησε μαύρος κόκορας, και αφήτε τη γειτόνισσα, μη μας πιάσουν». Και έτσι εγλύτωσε αυτή.

Την παραμονή των Φώτων το πρωί παίρνουν οι άνθρωποι τη στάχτη και τη σκορπίζουν τριγύρω 'ς τα σπίτια, για να φύγουν οι Σκαλκαντζαραίοι και να μην ξαναπατήσουν. Τους διώχνει ο παπάς πώρχεται ν' αγιάση τα σπίτια, και αυτοί τότε λέν ο ένας 'ς τον άλλο : «Σηκωθήτε για να φύγωμε, τι έρχεται ο παπάς, ο παπάς με αγιασμό, κ' η παπαδιά με τη βρεχτούρα».

Η ΛΕΒΑΔΕΙΑ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΑΡΗ ΡΟΥΣΣΑΡΗ

«Εκείνο τότε τον καιρό επί πολλές
 ημέρας
 συνεκλονείτο σύσσωμος ο τόπος ο
 κασιίδης
 κι' αντήχουν γόοι και κλαυθμοί
 στους τέσσερες αέρας
 κι' ετράβηξε στη Λειβαδιά κι' ο
 κύριος Μπουφίδης
 να καταστείλη τον πολύ της πόλε-
 ως βρασμόν
 και χύση κάπως βάλαμον εις όλων
 τας πληγάς
 άλλ' έξαφνα λησμόνησε το χάλι των
 σεισιμών
 κι' άρχισε τους ψήφους να ζητή για
 νέας εκλογάς ...»

Η ΔΙΑΜΑΝΤΟΥΛΑ

Γ. ΜΠΛΟΥΤΗ

Του Χατζή Γιωργάκ' η κόρη(ν) απ' τη
 Λειβαδιά Διαμαντούλαμ απ' τη Λειβαδιά
 μπαιοβγαίνει στο μπαλκόνι και στολίζεται
 κι' ο Μεχμέτ' αγάς διαβαίνει σκανδαλίζεται
 Ρίχνει μήλο και της δίνει, δεν το δέχτηκε.
 Ρίχνει μάλαμα κι' ασήμι, χαμογέλασε.
 Πέντε παλληκάρια στέλνει μέσ' στο σπίτι της.
 Να μας δώστε τη Διαμάντω στο Μεχμέτ' αγά.
 Πέντε φονικά να γένουν μέσ' στην πόρτα μου
 το Μεχμέτ' αγά δεν πέρνω δεν τον αγαπώ.

